

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Anže Križ

Razvoj bojevanja v mestih v obdobju globalizacije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Anže Križ

Mentor: red. prof. dr. Anton Žabkar

Razvoj bojevanja v mestih v obdobju globalizacije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

RAZVOJ BOJEVANJA V MESTIH V OBDOBJU GLOBALIZACIJE

V obdobju po koncu hladne vojne in na začetku globalizacije so se po svetu zgodile številne spremembe. Med drugim se je zelo povečalo svetovno prebivalstvo, hkrati pa so se eksponentno povečala mesta tako po velikosti kot tudi po številu prebivalcev. Pojavile so se tudi številne nove varnostne grožnje. Spremenili so se oboroženi konflikti in s tem tudi bojevanje v mestih. V diplomski nalogi so zato obravnavani trije različni primeri »bojevanja v mestih«, ki so se pojavili v obdobju globalizacije. Obravnavani primeri se med seboj popolnoma razlikujejo, saj gre v prvem primeru za klasičen oboroženi boj v mestih med vojaškimi enotami, v drugem gre za teroristični napad na glavne cilje v mestu, v tretjem pa gre za obstreljevanje mest, kjer sta obe strani, ki sta se spopadli, na mesta simetrično uporabljali globoke maščevalne udare. Z obravnavo teh primerov predstavljam metode, načine in oblike bojevanja ter opisujem poteke oboroženih bojev v mestih. Iz obravnave, prikazov in analize primerov vidimo, kako se je razvilo in spremenilo bojevanje v mestih v obdobju globalizacije.

Ključne besede: bojevanje, oboroženi boj, bojevanje v mestih, globalizacija, mesto.

THE EVOLUTION OF MILITARY COMBAT IN URBAN TERRAIN IN THE ERA OF GLOBALIZATION

Numerous changes have happened in the world after the Cold War and particularly at the beginning of globalization. The world population has increased and at the same time cities have grown exponentially in physical and in population size and new security threats have emerged among other things. The armed conflicts have changed and with them urban combat in the cities itself. Three different cases of combat in the cities that occurred in the era of globalization are therefore analyzed in this college degree. The analyzed cases are completely different from one another, because the first case is a classical combat in the city between two military forces, the second case is a terrorist attack against targets in the city and the third case both belligerent sides used long range symmetrical attacks and vengeful strikes on the cities. Forms, methods, styles of combat and courses of the engagements and attacks are described with the case analyses. With the analyses of urban armed combat in the case studies it is clearly shown how the combat in the cities in the era of globalization has changed.

Key words: Combat, armed combat, urban combat, globalization, city, MOUT (military operations on urbanized terrain).

UVOD.....	5
1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	8
1.1 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA	8
1.2 HIPOTEZE.....	8
1.3 METODOLOŠKI PRISTOP	8
1.4 OPREDELITEV POJMOV	10
1.4.1 Globalizacija	10
1.4.2 Mesto.....	11
1.4.3 Bojevanje oziroma oboroženi boj.....	12
1.4.4 Bojišče.....	16
2 PRIMER 1: BITKA ZA VUKOVAR.....	19
2.1 UMESTITEV DOGAJANJA	19
2.2 OPIS TERENA VUKOVAR	19
2.3 RAZMERJE SIL.....	20
2.3.1 Branilci.....	21
2.3.2 Napadalci.....	21
2.4 MOŽNOSTI BRANILCEV	21
2.5 MOŽNOSTI NAPADALCEV	22
2.6 POTEK BOJEVANJA.....	23
2.7 ŽRTVE, ŠKODA IN POSLEDICE.....	27
3 PRIMER 2: TERORISTIČNI NAPADI NA NEW YORK IN WASHINGTON 11. SEPTEMBRA 2001	30
3.1 UMESTITEV DOGAJANJA	30
3.2 OPIS TERENA NEW YORK IN WASHINGTON D. C.	30
3.2.1 New York.....	30
3.2.2 Washington D. C.	32
3.3 RAZMERJE SIL.....	33
3.4 MOŽNOSTI BRANILCEV	33
3.5 MOŽNOSTI NAPADALCEV	34
3.6 POTEK BOJEVANJA.....	36
3.6.1 Načrtovanje akcije	36
3.6.2 Izvedba akcije.....	37
3.7 ŽRTVE, ŠKODA IN POSLEDICE NAPADOV.....	41
4 PRIMER 3: VOJNA MED IZRAELOM IN HEZBOLAHOM LETA 2006 (»VOJNA MEST«)	43
4.1 UMESTITEV DOGAJANJA	43
4.2 OPIS TERENA.....	43
4.2.1 Hajfa.....	43
4.2.2 Bejrut.....	44
4.3 RAZMERJE SIL.....	45
4.3.1 Branilci.....	45
4.3.2 Napadalci.....	46
4.4 MOŽNOSTI BRANILCEV	46
4.5 MOŽNOSTI NAPADALCEV	47
4.6 POTEK BOJEVANJA.....	49
4.6.1 Napadalci.....	49
4.6.2 Branilci.....	51
4.7 ŽRTVE, ŠKODA IN POSLEDICE	53
5 SKLEP.....	56
6 LITERATURA	61
PRILOGA A: TABELE ZA POMOČ PRI OPREDELITVI POJMOV	69
PRILOGA B: PRIMER BITKA ZA VUKOVAR.....	72
PRILOGA C: PRIMER TERORISTIČNI NAPAD NA NEW YORK IN WASHINGTON D.C.	80
PRILOGA Č: PRIMER VOJNA MED IZRAELOM IN HEZBOLAHOM LETA 2006.....	81

UVOD

Mesta so bila in so še vedno zibelke civilizacij. So središča ekonomije, politike, transporta, komunikacij, industrije, družbe in kulture. Fizično so mesta kompleksni, večdimenzionalni prostori nadzemnih in podzemnih površin. Sestavljajo jih številne umetno narejene stavbe, med katerimi so številne ulice ter odprti prostori, kot so parkirišča, parki, igrišča ipd.

Mesta so gosto naseljena območja, v katerih živi veliko število prebivalcev. Za normalno delovanje mesta je potrebna infrastruktura, ki podpira mestne prebivalce in njihovo ekonomijo. Čeprav so si mesta na splošno podobna, je vsako okolje drugačno, tako da niti dve mesti nista identični. Razlikujejo se glede na svojo zgodovino, kulturo, število in strukturo prebivalcev, velikost, ekonomski razvoj, lokalno klimo, tamkajšnji gradbeni material in številne druge dejavnike. Nekatera so robustna in odporna, druga pa krhka in niso sposobna skrbeti za dnevne potrebe prebivalcev kot nekatera mesta v nerazvitem svetu, ki komaj skrbijo za vodovodne, komunalne, transportne in zdravstvene storitve in potrebe. Poleg tega je za obdobje globalizacije značilna eksponentna rast mest in nastanek številnih večmilijonskih mest ali megalopolisov.

Bojevanje v mestih se pojavlja skozi celotno zgodovino obstoja mest. V zgodnjem obdobju mest oziroma mestnih držav so bila ta celo glavni cilj vojn in obleganje teh mest je bila glavna oblika bojevanja. Z nastankom držav se je obramba mest preoblikovala v obrambo meja, čeprav so mesta vseeno ostala tarče. V 19. in 20. stoletju so z industrializacijo in totalno vojno, tj. drugo svetovno vojno, mesta in njihovi prebivalci spet postali ena izmed glavnih tarč. Mesta v tej vojni niso postala samo bojišča in teritorij, ki so ga napadalci poskušali zavzeti in branilci obraniti, ampak tudi glavne tarče za bombne in raketne napade, s katerimi so napadalci poskušali spraviti branilce na kolena. Vrhunca teh napadov sta bili atomski bombi, odvrženi na japonski mesti Hirošima in Nagasaki. Po drugi svetovni vojni, v hladni vojni, so mesta postala strateške tarče, kamor so bili usmerjeni balistični projektili, katerih skupna moč je zagotavljala uničenje celotnega človeštva. Po koncu hladne vojne in bipolarnosti sveta pa so na dan privrele številne grožnje, ki vplivajo na bojevanje v mestih, kot so pojav etničnih nasprotij, širjenje fundamentalističnih verskih in političnih skupin, militarizacija tolpe, mamlarski karteli, milica, korumpirani politični režim in policijske agencije, propadle države, povečanje števila prebivalcev in nagla rast mest, vse večja dostopnost težkega orožja, socialna polarizacija in vse večje pomanjkanje pomembnih virov, ki vplivajo na bojevanje v mestih. Danes imajo mestni branilci in napadalci številne možnosti za napad in obrambo mest. Te obsegajo konvencionalne napade in obrambo, kot sta obleganje in poulično bojevanje, nekonvencionalno bojevanje, kot so mestna gverila in teroristični

napadi, udari z razdalje, tako s pametnim orožjem kot tudi z nevodljivim orožjem, ne-nazadnje pa so mogoči tudi napadi z orožjem za množično uničenje. Vendar pa se je treba zavedati, da tako mesta kot tudi njihove prebivalce varuje mednarodno pravo, kot so haaške in ženevske konvencije. Med drugim haaške konvencije prepovedujejo napade na civilno prebivalstvo z letalskim (letečim) orožjem, kar pa med drugo svetovno vojno ni ustavilo nobene strani, da ne bi bombardirala mest in civilnega prebivalstva, kot je to storila Nemčija v primeru Londona in drugih angleških mest (med drugim je za napade uporabila balistične rakete V-2) ter zavezniška bombardiranja nemških in japonskih mest z zažigalnimi bombami. Kljub temu svetovna javnost danes v obdobju globalizacije zaradi razširjenosti liberalnih vrednot zelo obsoja kakršenkoli napad na civiliste in civilno infrastrukturo. Velik pomen imajo tudi mediji in sodobna informacijska tehnologija, ki omogoča takojšen dostop do informacij in realno časovno poročanje.

V diplomski nalogi bom poskušal ugotoviti, ali je mesta v obdobju globalizacije mogoče napasti, zavzeti, braniti in zavarovati pred številnimi vojaškimi in nevojaškimi grožnjami ter kakšne so posledice bojevanja v mestih. Za rešitev tega problema sem izbral tri primere iz obdobja globalizacije. Te tri primere sem izbral in klasificiral glede na obliko in vsebino oboroženega boja in podobnih primerov, ki so se zgodili pred globalizacijo. Glede na obliko bojevanja oz. oboroženega boja, pri katerem je kot kriterij izbrana medsebojna razporeditev bojnih enot in stopnja integriranja njihovih bojnih delovanj, gre pri primeru Vukovarja za linearno obliko oboroženega boja, saj so bile enote napadalcev in branilcev v medsebojnem ognjenem in informacijskem stiku na dokaj jasno razmejeni črti stika oz. fronti in razmejenim zaledjem. Pri primeru napadov na New York in Washington D. C. pa gre za nelinearno obliko oboroženega boja, ker so bili napadalci razpršeni po različnih mestih, letališčih in nato v letalih in ni bilo jasne razmejitve med njimi in branilci, ki so bili prav tako razpršeni po različnih mestih in nato v zraku (vojaška letala, ki so hotela prestreči ugrabljena letala). Pri primeru obojestranskih udarov po mestih med Izraelom in Hezbolahom pa je šlo prav tako za nelinearno obliko oboroženega boja, ker sta tako ena kot druga stran obstreljevali mesta, ne da bi bili pri tem v medsebojnem stiku, in so bile enote obojih sil razpršene po bojišču ter so z ognjenimi udari napadle številna mesta na severu Izraela in v Libanonu (čeprav so izraelske sile sprožile tudi kopensko ofenzivo na jugu Libanona, kjer so bile enote Izraela in Hezbolaha v medsebojnem ognjenem stiku in so se enote Hezbolaha branile na utrjenih položajih). Glede na vsebino bojevanja oboroženega boja pa je šlo v primeru Vukovarja za bitko, sestavljeno iz več bojov, kjer sta obe strani uporabljali številna bojna delovanja in protidelovanja ((proti)pehotna, (proti)artilerijska, (proti)letalska, (proti)oklepno-mehanizirana delovanja,

ipd.). Pri napadih na New York je šlo za obliko razpršenega bojnega delovanja, kjer so napadalci uporabili teroristična in gverilska bojna delovanja, medtem ko so branilci uporabili nasprotna bojna delovanja. Pri udarih in obstreljevanju mest med Izraelom in Hezbolahom pa je šlo za nestično obliko bojnega delovanja, kjer so z letalskimi in raketnim udari po ciljeh v mestih uničevali tarče brez fizičnega stika z nasprotniki. Skupno vsem trem primerom je, da se je bojevanje odvijalo v mestih, proti tarčam v mestih in v njihovi bližnji okolici, sicer pa so primeri med seboj zelo različni.

1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 Predmet in cilj preučevanja

Predmet preučevanja je bojevanje v mestih oz. oboroženi boj in njegove različne oblike, uporabljene med branilci in napadalci v mestih v obdobju globalizacije. Bolj specifično so to primeri bojevanja v mestih in njihov razvoj v obdobju globalizacije, in sicer trije različni primeri, ki so se zgodili v obdobju petnajstih let. Ti primeri so bitka za Vukovar leta 1991, teroristični napadi na New York in Washington 11. septembra 2001 ter vojna med Izraelom in Hezbolahom leta 2006, pri čemer sta obe strani uporabljali udare na mesta.

Cilj preučevanja je z analizo omenjenih primerov ugotoviti, ali se je zgodil razvoj, oziroma, ali lahko številni akterji, na primer nacionalne vojske ali teroristi, mesta napadajo ali branijo.

1.2 Hipoteze

H1: Pri bojevanju v mestih v obdobju globalizacije je prišlo do razvoja, in sicer se je bojevanje premaknilo od linearne oblike k bolj nelinearnim oblikam.

H2: Mesta je v obdobju globalizacije zaradi njihove velikosti, različnih oblik in gostote prebivalcev težko napasti in osvojiti, a lažje braniti ob uporabi konvencionalnega orožja in bojevanja, po drugi strani pa so številne tarče v mestih zelo ranljive za napade, pri katerih napadalci ne poskušajo osvojiti mesta, ampak samo povzročiti dovolj škode, da se branilec ukloni napadalcu.

H3: Tarče bojev v mestih so postali predvsem civilisti.

1.3 Metodološki pristop

Pri svoji diplomski nalogi se bom oprl predvsem na deskriptivno oz. opisno metodo. Pri opisni metodi si bom pomagal predvsem s sekundarnimi viri. Večina literature je tujega izvora, med drugim strokovni članki v revijah, samostojne publikacije in zborniki in številni članki na medmrežju. Tujo literaturo, zlasti ameriško, bom uporabil zato, ker se le-ta že kar nekaj časa ukvarja z bojevanjem v mestih. Američani se s problemi bojevanja v mestih, za katero uporabljajo okrajšavo MOUT ali »military operations on urban terrain«, ukvarjajo že skoraj od konca druge svetovne vojne dalje. Vendar pa ta literatura obravnava predvsem klasično bojevanje v mestih med dvema ali več vojaškimi kopenskimi enotami in združenimi silami.

Ker pa mesta danes ne ogrožajo zgolj kopenske oborožene sile, ampak tudi raketni in bombni udari iz daljave s samovodljivimi bombami in raketami, prav tako pa diverzije

(samo)morilskih teroristov (Žabkar 2004, 76), bom proučil tudi literaturo, ki se ukvarja s temi temami.

Z enciklopedijami in drugimi viri bom opredelil temeljne pojme, ki so pomembni za mojo diplomsko nalogo. Ti pojmi so:

- globalizacija, ki je za mojo diplomsko nalogo pomembna predvsem kot časovno obdobje;
- mesto kot bojišče in opis, kaj mesto je oz. kako sem opredelil mesta, da bom lahko na tej podlagi izbral primere, ki vključujejo mesto, in ne drugih naselbin in terenov, na katerih se lahko prav tako izvaja oboroženi boj;
- bojevanje oz. oboroženi boj kot osrednji predmet moje diplomske naloge, njegove oblike in vsebine;
- bojišče kot teren, na katerem se odvija oboroženi boj.

Kot sem že omenil, mest v obdobju globalizacije ne ogrožajo zgolj kopenske sile, zato sem se odločil, da bom preučil tri različne primere, ki so si sledili v kronološkem zaporedju, in ki vključujejo klasično bojevanje, udare z razdalje in teroristične napade. Ti trije primeri so:

- Bitka za Vukovar leta 1991, ki je primer klasičnega bojevanja v mestih, kot je bil recimo Stalingrad med drugo svetovno vojno;
- teroristični napadi na New York in Washington D. C. leta 2001; ter
- spopad med Izraelom in Hezbolahom leta 2006, kjer sta obe strani z razdalje obstreljevali mesta.

Čeprav za Vukovar ni veliko virov, vsebujejo obstoječi viri dovolj podatkov za preučevanje. Za ostala dva primera pa je na razpolago veliko različnih virov.

Posamezne primere bom obravnaval tako, da bom najprej umestil primer v določeno dogajanje in na kratko opisal, zakaj je do bojevanja sploh prišlo. Nato bom opisal teren oz. mesta, v katerih je prišlo do bojevanja, ter udeležence bojevanja, tj. napadalce in branilce. Pri vsakem primeru bom opisal možna bojna delovanja ene in druge strani, in s tem skušal prikazati, s kakšnimi grožnjami se soočajo branilci mesta in kakšni so možni odgovori oz. bojna protidelovanja na te grožnje. Sledil bo opis poteka bojevanja pri vsakem primeru, na koncu posameznih primerov pa bom opisal še, kakšne so bile posledice in učinki bojevanja.

V sklepu bom poskušal strniti opise in logično sklepati, ali je na podlagi opisanih primerov prišlo do razvoja bojevanja v mestih ter potrditi ali zanikati postavljene hipoteze.

1.4 Opredelitev pojmov

1.4.1 Globalizacija

Globalizacijo obravnava veliko avtorjev, zato ni zanjo enotne definicije. Globalizacijo lahko zato na splošno opredelim kot pozitiven proces, kot ga opredeljujejo Soros (2003, 1), Vidojevič (2005, 15), Bordo (2002), Beck (2003, 35) in Guillen (2001, 4), ki pravijo, da je globalizacija svetovno in mednarodno povezovanje ljudi, držav, gospodarstev, kultur, informacij, trgov in politike v celoto, pri čemer gre za prosti pretok kapitala, ljudi in idej. Po drugi strani, kot pravi Gilmore (2009), je globalizacija negativen proces, ki je blaginjo ustvarjal neenakomerno, tako da so nastala območja tistih, ki živijo v njej, in tistih, ki je nimajo. Rezultat tega je vse večja neenakost v ekonomskem in socialnem razvoju.

Avtorji imajo različna mnenja tudi glede začetka globalizacije. Tako nekateri avtorji, kot sta Beck (2003, 38) in Vidmar–Horvat (2003, 38), trdijo, da globalizacija ni nov družbenozgodovinski pojav in njene začetke postavljajo v 15. oz. 16. stoletje, torej v obdobje kolonializma. Vidojevič (2005, 13) po drugi strani navaja Giddensa, ki pravi, da se globalizacija nanaša na svet po letu 1989 (obdobje po padcu berlinskega zidu, konec spopada med Zahodom in Vzhodom, konec bipolarnosti). Beck (2003, 39) navaja Perlutterja, ki za obdobje globalizacije prav tako šteje konec konflikta med Zahodom in Vzhodom. In globalizacija v današnjem smislu in pomenu pravzaprav nima predhodnika. Informacijska in komunikacijska tehnologija (kot so sateliti in optični kabli), ki se je zelo razvila in razširila po koncu hladne vojne, je kakovostno in količinsko razširila globalizacijo in druge procese, povezane z njo, in nimajo primerjave v zgodovini (Kaldor 2006, 75). Sam se strinjam z drugo opredelitvijo, zato za obdobje globalizacije štejem obdobje po letu 1989 oz. po razpadu bipolarnosti sveta.

Vendar pa razpad bipolarne delitve sveta ni pomenil konca nevarnosti in konfliktov. Ivanov (2003) tako pravi, da so po koncu hladne vojne nevarnost jedrskega uničenja zamenjali novi izzivi in nevarnosti. To so terorizem in separatizem, nacionalne, religiozne in druge oblike ekstremizma, tihotapljenje mamil in organiziran kriminal, regionalni konflikti in nevarnosti širjenja orožja za množično uničenje, finančne in ekonomske krize, ekološke nesreče in spremenjene podnebne razmere ter epidemije. Vsi ti problemi so obstajali že prej, vendar so v obdobju globalizacije, ko je svet postal vse bolj medsebojno odvisen in povezan, začeli postajati univerzalni in so grožnja regionalni in pogosto tudi mednarodni varnosti in stabilnosti. Sočasno pa veliko bolj vplivajo tudi na vsakodnevno življenje več milijard ljudi.

1.4.2 Mesto

Definicija mesta v SSKJ (1994, 544), ki pravi, da je to »naselje, ki je upravno, gospodarsko in kulturno središče širšega območja«, je precej splošna in skopa in ne govori o različnih razsežnostih mesta. Boljše definicije mesta so v Enciklopediji Slovenije (1993, 87), Slovenskem velikem leksikonu (2004, 591), enciklopediji Brockhaus (1993, 46) ter pri avtorici Alice Hills (2004, 6). Mesto je opredeljeno kot večje zgoščeno naselje in aglomeracija prebivalstva, ki se preživlja z neagrarnimi dejavnostmi. Mesta imajo tudi specifičen pravni status (Hills 2004, 6) ter številne posebne funkcije, kot so politične naloge, posebne kulturne vloge ter posebne prometne in gospodarske vloge (Brockhaus Enzyklopädie 1993, 46). Tudi v Slovenskem velikem leksikonu (2004, 591) je v definiciji mesta zapisano, da so v mestih skoncentrirane funkcije, ki so odločilno vplivale na njegov nastanek (mestotvorne funkcije, trgovina, industrija, šolstvo, upravne funkcije), ter druge pomembne funkcije za oskrbo prebivalstva, kot so komunala, oskrba, promet.

Alice Hills (2004, 7) govori o t. i. mestni triadi, katere enote so medsebojno neločljivo povezane:

- Kompleksen, umeten (od človeka narejen) teren, ki je narejen iz različnih stavb in struktur. Mesta tako vključujejo številne stavbe različnih oblik in velikosti, ki so v nekaterih primerih nagnetene tesno skupaj, v nekaterih primerih pa so med njimi večji prazni prostori, kot so parki in parkirišča. Med poslopji so prav tako številne ulice in križišča. Pod mestnim površjem so številni s človeško roko narejeni prostori, kot so kanalizacija, podzemne železnice, predori, vzdrževalni prehodi, v nekaterih starejših mestih pa tudi katakombe in ostanki starejših mest.
- Velika populacija ter gostota poseljenosti in prebivalcev, ki poseljujejo, delujejo in uporabljajo mestno infrastrukturo. V obdobju globalizacije sta se eksponentno povečala rast mest in število prebivalcev v mestih. V azijsko-pacifiški regiji je bilo tako leta 1970 samo osem mest z več kot 5 milijoni prebivalcev, danes pa jih je več kot 30, med njimi je v ospredju megalopolis Tokio z več kot 30 milijoni prebivalcev (kar je kar ena četrtnina japonskega prebivalstva), ki se razteza v 150 kilometrov dolgem koridorju do Osake in Kobeja (Hills 2004, 16).
- Mestna infrastruktura. Mestna infrastruktura so komunikacijski in informacijski sistemi (radijske in televizijske postaje, antene, sprejemniki in oddajniki, poštna služba, telefonski kabli in centrale, optični kabli za prenos podatkov, internet ipd.), transportni in distribucijski sistemi (javna prevozna sredstva, logistična podjetja,

letališča, pristanišča, mostovi, predori, podvozi, nadvozi ipd.), energetski sistemi (elektrarne, električni daljnovodi, transformatorji, plinovodi, naftovodi, bencinske črpalke, rafinerije ipd.), ekonomski sistemi in trgovina (finančna in trgovska središča, borze, industrija, poslovne pisarne, banke, tržnice, skladišča, igrišča, stadioni ipd.) ter administrativni sistemi in javne službe (bolnišnice, policija, gasilci, vojska, vladne službe, šole, vrtci, sodišča, verske organizacije, njihove cerkve in svetišča, kulturni spomeniki, knjižnice, komunalne službe za odvoz in predelavo smeti, oskrba s pitno vodo ter kanalizacija ipd.).

Vsako mesto je unikatno. Čeprav so si mesta na splošno podobna, je vsako okolje drugačno, niti dve nista identični. Mesta se razlikujejo glede na svojo zgodovino, kulturo prebivalcev, ekonomski razvoj, lokalno podnebje, gradbeni material, velikost in število prebivalcev ter glede na številne druge dejavnike. Nekatera so robustna in odporna, druga pa so krhka in niso sposobna skrbeti za dnevne potrebe prebivalcev. Nekatera mesta, še zlasti v tretjem svetu, komaj skrbijo za vodovodne, komunalne, energijske, transportne in zdravstvene storitve in potrebe (Grau W. in Kipp W. 1999, 12; FM3-06 2003, 2-2). Fizične lastnosti v mestih so posebne. Mesta so kompleksna, večdimenzionalna mešanica horizontalnih, vertikalnih, notranjih in zunanjih tvorb, ki se raztezajo na naravnem terenu (Scales H. 1998, 71; Hills 2004, 9).

Poleg zgoraj naštetih značilnosti in funkcij še dva kriterija ločujeta mesta od drugih naselij, in sicer število prebivalcev in gostota poseljenosti. Tako v ZDA za mesto velja vsako naselje z več kot 2.500 prebivalci (The New Encyclopedia Britannica 1994, 425). V nemški enciklopediji Bröckhaus (1993, 46) je za statistične potrebe to število 20.000. Alice Hills (2004, 6) navaja število od 2.500 do 25.000 prebivalcev. Poleg tega je gostota prebivalcev v mestih enaka ali večja od 1.000 prebivalcev na kvadratno miljo (Collins 1998, 196). V tabelah 1.1 in 1.2 v prilogi A so mesta razdeljena glede na število prebivalcev in velikost mesta ter prikazana gostota prebivalcev v mestih na različnih območjih. Iz teh tabel in zgoraj omenjenih podatkov sem se odločil, da za mesto opredelim naselje z več kot 12.000 prebivalci, gostoto, večjo od 950 prebivalcev/km², ter potrebno infrastrukturo za delovanje mesta.

1.4.3 Bojevanje oziroma oboroženi boj

Oboroženi boj oziroma bojevanje je sinteza bojnih delovanj udeleženih strani, pri čemer ena izvaja napadna, druga pa obrambna bojna delovanja. Torej sta napad in obramba načina bojnih delovanj in tudi temeljni protislovji, ki sta v vseh zgodovinskih obdobjih najbolj

vplivali na oblike in vsebine oboroženega boja. Napadna bojna delovanja so spodbujala branilce k iskanju novih oblik obrambnih delovanj in orožij za obrambo, to pa je tudi sprožalo iskanje novih prebojnejših orožij pri napadalcih (Žabkar 2003, 152).

Kot že sam pridevnik pove, se v oboroženem boju orožje uporablja za doseg ciljev. Dupuy definira boj kot nasilno, načrtovano obliko fizične interakcije med dvema sovražnima nasprotnikoma, kjer je vsaj ena stran organizirana sila, ki jo je priznala država, in ena ali obe vpleteni državi, ob uporabi orožja, želita doseči katerega od naslednjih ciljev (Encyclopedia of violence, peace and conflict 1999, 368; Žabkar 2003, 134): nasprotniku preprečiti nadzor nad ozemljem ali prebivalci, zaščititi svoje ozemlje ali prebivalce, dobiti nadzor nad ozemljem ali prebivalci ter nadzor nad nasprotno stranjo, ali pa jo uničiti ali onеспособiti. Vsem definicijam je skupno, da vključujejo nasilno uporabo orožja za doseg določenih ciljev. Danes je oboroženi boj sestavina številnih oboroženih spopadov, ki imajo nižjo intenzivnost kot vojna (Žabkar 2003, 133).

Najpopolnejšo definicijo oboroženega boja je podal Žabkar (2003, 135–136), ki je oboroženi boj razdelil na tri etape, od katerih lahko ima vsaka več faz. Te tri etape so:

1. Etapa priprav na oboroženi boj, ko strani pripravljata in organizirata bojna delovanja.
2. Druga je izvedbena etapa, kjer si obe strani z dosledno izvedbo začetnih odločitev in rešitev ali pa s sprejetjem novih načrtov prizadevata uresničiti vsaka svoje nasprotujoče si cilje.
3. Tretja je etapa izrabe rezultata boja ali pa prekinitev stika z nasprotnikom, ki jo izvedeta ena ali obe strani z namenom, da analizirata, kaj sta dosegli, sočasno pa nadomestita svoje izgube ter se pripravita za naslednje oborožene boje.

Temeljni dejavniki oboroženega boja, ki neposredno vplivajo na bojevanje, so: človeški dejavnik, materialno-tehnični dejavnik ter prostor in čas¹.

1.4.3.1 Oblike oboroženega boja

Če kot kriterij izberemo medsebojno razporeditev bojnih enot in stopnjo integriranja njihovih bojnih delovanj, razlikujemo več oblik oboroženega boja:

1. Linearna oblika

Pri tej obliki so enote v medsebojnem informacijskem in ognjenem stiku, tako da sestavljajo celoto, ki omogoča bolj ali manj jasno razlikovanje med nadzorovanim zaledjem, črto stika z nasprotnikom in nasprotnikovim zaledjem.

2. Nelinearna oblika

¹ Za opis posameznih dejavnikov glej Žabkar 2003, 142–152.

Pri tej obliki so enote obeh strani medsebojno razporejene v vzorcu »leopardove kože« in hkrati stalno menjajo položaje, tako da ni mogoče vedno natančno določiti, kje so stične črte oz. katere dele prostora nadzoruje prva, katere pa druga stran oziroma kje so cone in rajoni spornega nadzora (oz. t. i. sive cone).

3. Kombinirana oblika

Pri tej obliki se prepletajo elementi prve in druge oblike, s tem da na nekaterih območjih prevladuje prva, na nekaterih pa druga oblika (Žabkar 2003, 138).

1.4.3.2 Temeljne sestavine oz. vsebine oboroženega boja (mrežasta struktura bojnih delovanj)

1.4.3.2.1 Horizontalna delitev bojnih delovanj

Ker se v klasičnem oboroženem boju vedno ena stran spopada z drugo in pri tem deluje načrtno, pri čemer si prizadeva, da bi onemogočila ali uničila nasprotnikovo pehoto, oklepne sile, artilerijo, letala in druge cilje, lahko po tem, katera orožja in opremo imajo na voljo sodobne oborožene sile, ugotovimo, da so danes temeljne sestavine oboroženega boja (proti)pehotna, (proti)oklepna, (proti)artilerijska, (proti)raketna, (proti)diverzantska, (proti)zračna, (proti)elektronska, (proti)ladijska, (proti)podmorniška, (proti)desantna, (proti)-jedrsko-biološko-kemična, (proti)obveščevalna, (proti)teroristična, (proti)varnostna, (proti)-informacijska, (proti)navigacijska, (proti)logistična, (proti)inženirska, (proti)minska, (proti)-partizanska, (proti)propagandno-psihološka in (proti)satelitska delovanja. V novem času so sestavni del oboroženega boja postala tudi (proti)poveljniška delovanja (gre za napade na sisteme C3I/CM in obrambo teh sistemov) (Žabkar 2003, 139).

1.4.3.2.2 Vertikalna delitev bojnih delovanj oz. hierarhična struktura bojnih delovanj²

Vertikalna delitev bojnih delovanj pa se deli na vojno kot sistem kampanj, kampanje kot sistem operacij, operacije kot sistem bitk, bitke kot sistem bojev ter boje kot sistem dvobojev³.

Globoki udari kot posebna nestična oblika bojnih delovanj

Globoki udari so nova vsebina »oboroženega boja« oziroma nova oblika strategije, operatike in taktike bojnih delovanj, v kateri so glavna tarča civilisti in civilna infrastruktura (Žabkar 2003, 140). Pomeni tudi boj z orožji nove generacije (roboti, daljinske manevrirne rakete, samovodljive rakete in bombe ipd.), ko ni fizičnega stika med bojnimi enotami tekmecev, ki

² Glej tabelo 1.4 v prilogi A.

³ Za opis teh posameznih bojnih delovanj glej Žabkar 2003, 160–169

je bil sicer značilen za konvencionalne dvoboje, boje, bitke in operacije. Odpira možnosti za popolnoma nove vsebine oboroženega boja, saj se v njem nasprotniku uničujejo pomembni cilji, ne da bi se pri tem izpostavljale izgubam lastne sile.

V obdobju globalizacije so sodobne razvite družbe postale zelo občutljive na teroristične napade. Teroristi so danes glede na dosedanje teroristične napade sposobni sami izdelati kemična bojna sredstva in klasična razstreliva, ugrabljati ladje in letala ter jih uporabljati za napade na občutljive cilje in za udare z medcelinskih razdalj ter za povzročanje človeških žrtev in materialne škode v takšnih razsežnostih, kakršne so prej lahko povzročale samo oborožene sile srednje velikih držav. Po vsem tem je očitno, da so države v tretjem tisočletju nepovratno izgubile monopol nad globalnim nasiljem velikih razsežnosti (Žabkar 2003, 170–173).

Razpršeno delovanje

Vojaški teoretik John Arquilla razpršeno delovanje definira kot smotrno osmišljen in usklajen strateški udar po nasprotniku z vseh strani. Druga definicija pravi, da je to navidezno neorganiziran, vendar v resnici pozorno strukturiran in usklajen udar z vseh smeri na določeno točko ali točke, s poudarkom na manevru enot in ognja. Iz teh definicij lahko ugotovimo, da je razpršen napad ali udar najbolj uspešen tam, kjer so manevrske sile razvite v krožnem napadu na nasprotnika.

Razpršeno delovanje je torej usmerjanje po terenu razpršenih enot in modeliranje skupnih sil v skladu z nalogo, izvajanje po terenu in času usklajenega razpršenega napada na nasprotnika z vseh smeri, vnovično razprševanje in modeliranje ter priprava za naslednjo nalogo. Prednost takšne razpršenosti je tudi v obrambi, saj nasprotniku ne ponuja velikega združenega cilja (Kočevár, 2008, 17–19).

1.4.3.3 Bojevanje v mestih

Za bojevanje v mestih je značilna uporaba različnih oblik in vsebin bojevanja med dvema stranema, pri čemer se ena stran brani, druga pa napada, na mestnem in obmestnem terenu (podzemni, nadzemni, zračni prostor). Te oblike obsegajo linearno, nelinearno in kombinirano bojevanje. Primer linearne bojevanja je obleganje ali pa konvencionalno poulično bojevanje med branilcem in napadalcem, kjer obe strani uporabljata različne vsebine oboroženega boja ((proti)pehotni, (proti)tankovski, (proti)letalski delovanje itn.) in sta v ognjenem stiku. To je v zgodovinskem pogledu ena izmed najzahtevnejših oblik bojevanja v mestih. Primer tega bojevanja so bitke za Stalingrad in Berlin v drugi svetovni vojni, bitka za Seul v korejski vojni ter bitka za Hue v vietnamski vojni. Nelinearna oblika bojevanja v mestih je značilna

predvsem za gverilce in teroriste, ki so razpršeni po mestu in izvajajo napade na določene cilje v mestih. Pri teroristih in gverilcih je meja razlikovanja pogosto zabrisana, saj oboji v mestih podobno napadajo podobne tarče. Za nelinearno obliko je značilno tudi nestično bojno delovanje, ki se izvaja z udari na mesta z razdalje, kot je bombardiranje mest z letali in drugim orožjem. Primeri takega bojevanja med drugo svetovno vojno so bila bombardiranja mest, tako zaveznikov kot sil osi. Prav tako je Nemčija v tej vojni proti mestom, kot je bil London, prvič uporabila vodene balistične rakete kot orožje terorja, saj London ni imel učinkovite obrambe proti tem napadom, ki so se zgodili brez kakršnegakoli opozorila (Collins M., 1998, 199–209).

1.4.4 Bojišče

Bojišče je prostor na kopnem ali morju, na katerem se izvaja boj ali borba v ožjem smislu. Prav tako pa je to lahko prostor nad kopnim in morjem, v katerem (ali iz katerega) delujejo zračne sile ter raketni in raketno-jedrski projektili. Bojišče je del vojskovališča. Velikost bojišča je odvisna predvsem od moči in sestave enot obeh strani (napadalcev in branilcev) v boju, njihove oborožitve, opremljenosti, geografsko-topografskih značilnosti zemljišča, klimatskih razmer, operativnih in taktičnih načel idr. (Vojna Enciklopedija št. 1 1970, 657)

1.4.4.1 Bojišče na kopnem oz. kopensko bojišče

Bojišče na kopnem je prostor, na katerem se bojujejo taktične in operativne enote kopenske vojske (v nadaljevanju KOV), samostojno ali pa skupaj z vojno mornarico (v nadaljevanju VM) in vojnim letalstvom (v nadaljevanju VL). To bojišče ima svojo globino in širino in obsega položaje obeh strani, s katerih začnejo izvajati bojevanje (napad) in na katere se naslanjajo (obramba). Izbor, velikost in ureditev bojišča so odvisni od številnih dejavnikov. Širina in globina bojišča sta odvisni od naloge, moči in sestave enote, ki se bo bojevala na tem prostoru, ter od objektov, ki se nahajajo na bojišču ali v njegovi bližini, stopnje ureditve in utrditve bojišča ipd. Prostor oz. samo zemljišče tudi zelo vpliva na velikost in ureditev bojišča. Prav tako na izbiro bojišča vplivajo astronomski dejavniki in klima (Vojna enciklopedija št. 1 1970, 657).

1.4.4.1.1 Struktura kopenskega bojišča pri obrambi in napadu

Pri strukturi **obrambe** se bojišče določa kot določen zemeljski prostor, ki je pripravljen in urejen v obliki cone, rajona, odpornih točk in položajev, ki jih zasedajo taktične in združene taktične enote. Med posameznimi položaji enot v obrambi se nahajajo medprostori, ki so

različnih velikosti in se morajo prav tako kontrolirati in braniti z delom sil iz sestave enote, ki brani določeno cono-rajon, zato da ne bi mogel nasprotnik-napadalec povzročiti presenečenja. Cona obrambe združenih taktičnih enot je odvisna od načina organiziranja obrambe in od ureditve bojne formacije. Struktura cone ima načelno naslednje elemente: položaje sil za zavarovanje; položaje za obrambo; rajone sil za delovanje v zaledju nasprotnika; pregradne položaje (oporni položaji za aktivno delovanje); rajone in položaje sil za ognjeno podporo; rajone in položaje sil za protiolepni boj; rajone in položaje sil za protiletalski boj; rajone in položaje sil za oviranje; rajone sil za vzdrževanje komunikacij; protidesantne rajone; rajone in položaje sil za kontrolo teritorija in boj proti specialnim silam; rajone in položaje poveljniških mest; rajone in položaje sil za zaledno zavarovanje in oskrbo; rajone in položaje odredov za odstranjevanje in odvracanje posledic delovanja orožja za množično uničenje, če se predvideva, da se bo to orožje uporabilo⁴ (Delibašić 1981, 259–260).

Pri izvedbi **napada** pa se enotam dodeljujejo cona, prostor in smer ali objekt napada. Če združene taktične skupine izvajajo napad na frontni črti, dobijo dodeljeno cono, na začasno zasedenem ozemlju pa načeloma prostor, s katerega izvajajo napad. Cona napada je prostor na zemljišču, omejen ob straneh z mejo (izrazitimi objekti), po globini pa je razmejen z zaporednimi linijami najprej s pohodnim položajem, nato z linijo razvoja in končnim objektom. Smer napada je pas zemljišča določene širine in globine, ki vodi neposredno ali posredno na objekt napada. Širina oz. fronta napada je prostor, ki pokriva bojno razporeditev enot v napadu. Širina oz. fronta napada ne predstavlja pravilne in neprekinjene črte, ampak je ta prekinjena in zlomljena (Delibašić 1981, 98–99). V okviru cone ali smeri so zaradi učinkovitosti napada in lažjega vodenja in poveljevanja enotam določene zaporedne fazne črte napada, ki se začnejo s pripravljalnim rajonom, kjer se enote zberejo in pripravijo za napad, temu sledi začetna črta oziroma položaj, kjer se napad začne. Na tej črti se enote razvijejo v bojno razporeditev, če teren to dopušča. Temu sledijo ognjeni položaji oziroma več ognjenih položajev, kjer se enote usklajujejo. Nato enote pridejo do jurišne črte, kjer izvedejo juriš na prednjo črto obrambe nasprotnika (Unger 2003, 125).

Sile za napad so ponavadi razdeljene v sile oz. ešalone⁵ prve črte, v sile oz. ešalone druge črte (ni nujno, da je enota vedno razdeljena na 2 ešalona oz. na sile prve in druge črte, v napadu se lahko uporabi le en ešalon), rezervo in sile za podporo. (Unger 2003, 125).

Mesto kot bojišče

⁴ Za natančnejši opis posameznih rajonov in položajev glej Delibašić 1981, 259–264.

⁵ Ešalon so vse sile, ki na določenem območju opravljajo nalogo, vključno z logistiko, rezervo idr. (Unger 2003, 123).

Mesto kot bojišče se ureja po enakem principu kot ostala bojišča tako v obrambi kot v napadu, kot je opisano v zgornji opredelitvi bojišča. Vendar pa se mesto precej razlikuje od manevrskega odprtega bojišča⁶. Mesta so kompleksna večdimenzionalna mešanica horizontalnih, vertikalnih, notranjih in zunanjih tvorb, ki se raztezajo na naravnem terenu. Vojaki se spopadajo s podzemnimi nevarnostmi in nevarnostmi visokih stavb. Vsako poslopje je lahko utrjen kraj nasprotnika, ki ga je treba premagati. Izkušen nasprotnik bi utegnil celo ustvariti povezave med položaji in spremeniti mesto v pravo utrdbo. Kopenski manever pa postane večdimenzionalen (Scales H. 1998, 71; Hills 2004, 9).

Za mestno bojišče je značilno, da je po velikosti in obsegu nekajkrat večje od naravnega terena enake velikosti. Zaradi volumna in gostote, ki ju ustvarja mestna geometrija, je bojevanje v mestih zelo naporno in intenzivno, predvsem pri porabi časa, številu ljudi in opreme (FM3-06 2003, 2-3). V vseh okoljih sta za bojevanje pomembna razumevanje in poznavanje globine, širine in višine prostora, v katerem se izvaja bojevanje. V mestih pa je treba k tem trem področjem dodati nadzemne in podzemne prostore ter stavbne prostore. Tako je mesto večdimenzionalni prostor, sestavljen iz zračnega prostora, zemeljskega površja ter podzemnih in nadzemnih prostorov in prostorov znotraj stavb, ki pa jih lahko štejemo tudi k nadzemnim prostorom (FM3-06 2003, 2-4)⁷.

⁶ Za razliko med mestnim in ostalimi okolji glej tabelo 1.3 v prilogi A.

⁷ Za bolj natančen opis posameznih prostorov glej priročnika FM3.06 2002, 2-4-2-6 in FM3.06.11 2002, 1-15-1-16.

2 PRIMER 1: BITKA ZA VUKOVAR

2.1 Umestitev dogajanja

Bitka za Vukovar je ena izmed prvih in verjetno najpomembnejših bitk v vojni za osamosvojitve Hrvaške od leta 1991 do 1995 ob razpadu Jugoslavije. Že ob začetku razpada Jugoslavije in težnjah Hrvaške po osamosvojitvi leta 1990 so se ekstremistični srbski elementi ob srbski pomoči začeli oboroževati (Sebetovsky 2002, 4). Tako Sučić (Sučić v Vurušić 2006) deli bitko za Vukovar na 3 faze: prva je trajala od 20. aprila, ko so bile na Hrvaškem prve večstrankarske volitve, do 2. maja 1991, ko je bilo v Borovem naselju v zasedi ubitih 12 policistov. Druga faza je trajala od 2. maja do 24. avgusta, ko so JNA in paravojaške enote prvič odkrito napadle in bombardirale Borovo naselje in Vukovar in se je začel spopad. Tretja faza pa je trajala od 24. avgusta do 20. novembra, ko je padel Vukovar. V tej fazi je potekal oborožen spopad med JNA in paravojaškimi enotami na eni ter hrvaškimi branilci na drugi strani.

2.2 Opis terena Vukovar

Vukovar je srednje veliko mesto v vzhodni Slavoniji in pomembno regionalno središče, ki leži na meji med Hrvaško in Srbijo⁸. Leži na desni strani Donave (po kateri tudi poteka meja med Hrvaško in Srbijo) in je bilo pred vojno zelo pomembno rečno пристanišče in glavno mesto tega področja. Leta 1991 je v Vukovarju živel okoli 45.000 prebivalcev, od tega je bilo 53 % Hrvatov, drugo največjo etnično manjšino pa so sestavljali Srbi (36 %). Področje vukovarske občine je bilo etnično zelo mešano (Wikipedia, 2007b), kar je zelo vplivalo na bojevanje v mestu.

Ker je Vukovar v Panonski ravnini ob reki Donavi, leži na dokaj ravnem in položnem terenu. Na južnem delu mesta se teren malo dvigne proti področju Mitnice in se nato spet spušča proti področju Vučedola. V okolici Vukovarja ni hribov ali gričev. Na vzhodnem delu pri Budžaku v Borovem naselju in Lužcu je gozd Đergaj. Ta gozd od Vukovarja ločuje Bobotski kanal, ki je neprevozen. Bobotski kanal se zliva v reko Vuko, ki ločuje Borovo naselje ter stari del Vukovarja, in je prav tako neprevozen. Vukovar z Borovim naseljem obdajajo številna polja, na katerih je jeseni leta 1991 rasla zelo visoka koruza, ki je bila zelo pomembna za obrambo Vukovarja.

Mesto po večini sestavljajo eno- do dvonadstropne enodružinske hiše, zelo veliko jih ima podzemne kleti. Te hiše so razporejene vzdolž komunikacij in stranskih ulic, ki potekajo

⁸ Za položaj Vukovarja na Hrvaškem in prikaz različnih delov mesta glej slike 2.1–2.3 v prilogi B.

prečno na glavne ceste. Taka poselitev je predvsem v predmestju Vukovarja in Borovega naselja ter Lužca, kjer so hiše precej skupaj, a vseeno niso zgoščene tako kot v starem delu, tj. v središču Vukovarja. Višje stavbe in stanovanjski bloki so na obrobju središča Vukovarja, v Borovem naselju ter na področju Priljeva, kjer je rečno pristanišče. V središču Vukovarja oz. v starem delu Vukovarja je zelo gosta poselitev starejših družinskih hiš, kar zelo otežuje manever predvsem oklepnih enot. V južnem delu mesta na področju Sajmišta je vojašnica JLA, ki je bila vse obdobje bojev trn v peti branilcev. Malo zahodneje od vojašnice je na področju Sajmišta naselje Petrova Gora, katerega večinsko prebivalstvo so bili Srbi in od koder so po Vukovarju delovale srbske paravojaške enote in je bilo zato prav tako trn v peti branilcev.

Glede industrije in gospodarskih poslopij je bila največja tovarna Borovo, ki je bila v Borovem naselju ob reki Donavi. Med vojno je bila pomembna zato, ker so v njej izdelovali minsko-eksplozivna sredstva ter popravljali orožja, po drugi strani pa je tovarna imela tudi veliko zaklonišče, kamor so se med obstreljevanjem Vukovarja zatekli številni civilisti. V tem zaklonišču pa je delovala tudi zdravstvena služba. Na področju Priljeva je bilo rečno pristanišče s silosi, na katerih si je obrambne položaje uredila protioklepna enota, opremljena s protioklepnimi raketami »maljutka«. Na področju Sajmišta je bila tovarna Vuteks, ki je bila pomembna za branilce, ker je bila na področju med vojašnico JLA in naseljem Petrova Gora. Pomembno vlogo pa je imela tudi bolnišnica v Vukovarju, ki je bila v bližini luke in reke Donave, saj je kljub obstreljevanju poskrbela za številne ranjence in bolnike.

2.3 Razmerje sil

Tabela 1: Razmerje sil med hrvaškimi in jugoslovanskimi silami

	Hrvaška	Jugoslavija	Razmerje sil
Vojaki in pripadniki paravojaških sil	1800 (2200)	81.884	1 : 46 (1 : 37)
Tanki	2	1097	1 : 548
Oklepni transporterji in bojna vozila pehote	0	984	1 : 948
Topovi in havbice	24	1036	1 : 43
Minometi	23	874	1 : 38
Večcevni raketometi	0	84	1 : 84

Vir: Dedaković in drugi (1997, 68).

2.3.1 Branilci

Vukovar je branilo skupno le okoli 1.800 branilcev (na koncu okoli 2.200), ki so jih sestavljali prostovoljci, pripadniki policije, ZNG-ja in HOS-a (Sebetovsky 2002, 11; Vurušić 2006). Oborožitev branilcev je bila zelo slaba, imeli so le malo težkega orožja in lahke oborožitve. Ta je obsegala vse od lovskega, trofejnega pa do modernejšega orožja, ki je bilo pogosto kupljeno na črnem trgu (Dedaković in drugi 1997, 41). Od težkega orožja (ki so ga zasegli tudi med bojevanjem) so imeli dva tanka, sedem minometov 60 mm, devet minometov 82 mm, sedem minometov 120 mm, osem topov B-1 76 mm, sedem topov ZIS 76 mm, top T-12, štiri havbice 155 mm, tri topove 105 mm, šest protiletalskih topov in breztrajni top 82 mm. Poleg tega so imeli še protioklepna orožja, kot je ročni raketomet M-80 'zolja' (za enkratno uporabo), ročni raketomet M-79 'osa' ter 14 vodenih raketnih protioklepnih sistemov 'maljutka' s 140 raketami (Dedaković in drugi 1997, 52; Sebetovsky 2002, 11; Vurušić 2006). Pri tem je treba omeniti, da jim je nenehno primanjkovalo tako granat za artilerijska orožja kot tudi protioklepnega orožja (Sebetovsky 2002, 12).

2.3.2 Napadalci

Na začetku obleganja Vukovarja je bilo v boje napadalcev vključenih okoli 27.362 ljudi, ki so jih sestavljali rezervisti JNA, teritorialna obramba ter različne paravojaške enote, kot so bili arkanovci, šešljevci in četniki. Število se je 14. septembra povzpelo na 57.154 ljudi, zadnje dni obleganja pa celo na 81.884. V začetku obleganja je bilo v okolici Vukovarja 616 tankov in 527 oklepnih transporterjev. Število se je 14. septembra povzpelo na 682 tankov in 623 oklepnih transporterjev, zadnje dni obleganja pa celo na 1.097 tankov in 984 oklepnih transporterjev⁹. Na koncu so imeli tudi na tem območju 664 topov do kalibra 100 mm, 372 topov kalibra čez 100 mm, 84 večcevni raketometov ter 874 minometov (Vurušić, 2006). Poleg naštetega so v napadih sodelovala letala vojaškega letalstva JNA, ki so opravila več kot 2.000 bojnih poletov nad Vukovarjem, ter rečna flota vojaške mornarice s svojimi plovili (Dedaković in drugi 1997, 68).

2.4 Možnosti branilcev

Branilcev Vukovarja je bilo malo, bili so slabo oboroženi, predvsem jim je primanjkovalo protioklepnega in težkega orožja, braniti pa so morali obrambno črto, dolgo od 35 do 40 km. Kljub temu so branilci imeli naslednje možnosti oz. oblike obrambe:

⁹ Vir: Oddaja Heroji Vukovarja, 2008.

Ena teh je bila »prostorska obramba« (angl. area defense). Ta obramba lahko poleg prostora mesta vključuje tudi prostor ob mestu. Pri tej obliki obrambe je namen branilcev, da preprečijo napadalcem dostop do določenega terena, pri čemer ni treba napadalca uničiti. Čeprav ta obramba ni namenjena uničenju nasprotnika, se vseeno poskuša doseči, da nasprotnik razvije svoje sile in doseže na določeni točki vrhunec svojega napada. Ta oblika obrambe je zelo učinkovita pri izčrpavanju nasprotnika in njegovih sredstev, pri čemer se poskuša ustvariti razmere za protinapad branilcev.

Druga možnost branilcev je bila »premična obramba« (angl. mobile defense). Ta oblika obrambe lahko v mestu deluje le pod določenimi pogoji, predvsem morajo biti branilci mobilnejši od napadalcev. Za večjo mobilnost si branilec pomaga z mestnim terenom in s primernim organiziranjem svojih sil. Pri tej obliki poskuša branilec poraziti ali celo uničiti napadalca, pri čemer ima poglavitno nalogo napadalna skupina branilcev, ki z močnim ognjem napade blokiranega napadalca. To naredijo tako, da manjše sile ustavijo in blokirajo napadalca na določenem mestu, medtem pa udarna skupina z manevrom in protinapadom uniči blokirane napadalce. Pri tej obliki obrambe poskušajo napadalce čim globlje povleči v mesto, s čimer zelo omejijo njihovo mobilnost. V tem primeru lahko dobro postavljene skupine za blokado v svoj prid uporabijo zelo omejujoč mestni teren in ustavijo precej močnejše napadalce. Če so napadalčeve sile po večini sestavljene iz oklepnih in motoriziranih enot, je lahko mobilnost teh v mestnem okolju manjša od pehotnih enot, ki lahko zato presenetijo napadalce in jih napadejo iz več smeri hkrati (FM3-06 2003, 7-5).

Tretja možnost branilcev je bila postavitve »pasti in zased«. Ta oblika je primerna predvsem za branilce, ki nimajo dovolj ljudi in sredstev za organizacijo obrambnih položajev v veliko globino, s čimer bi lahko pokrili celotno mesto. Takšna obramba zahteva pripravo več položajev zased, ki si sledijo drug za drugim in so nameščeni po glavnih smereh/prometnicah, ki potekajo skozi mesto, namenjeni pa so preprečevanju napredovanja in ustavljanja napadalcev. Branilci morajo prav tako postaviti številna minska polja in ovire, da bi s tem zaprli druge smeri dostopa in kanalizirali napadalčeve sile v pripravljene položaje zased, kjer bi nato ustavili in uničili napadalce (MCWP 3-35.3 1998, 3-11).

2.5 Možnosti napadalcev

Glede na številčno premoč napadalcev v razmerju sil so imeli ti številne možnosti za napad in zavzetje mesta. Ena od teh je bila »poiskati in uničiti« branilce. Ta možnost je uporabna v primerih, ko napadalec nima veliko informacij o nasprotniku in želi z njim priti v stik.

Ponavadi se ta možnost uporablja proti šibkejšim nasprotnikom, ki niso organizirani in niso sposobni nakopičiti močnejših sil proti napadalcem. Napadalec v tem primeru mesto razdeli na manjša področja in nato koordinira premikanje in delovanje podrejenih enot na bojišču. Podrejene enote pri tem poiščejo, blokirajo in uničijo branilce v svojem sektorju (vendar pa je v mestnem okolju lahko to precej težavno, saj ulice in visoke stavbe usmerjajo premikanje enot in močno otežujejo manever) (FM3-06.11 2002, 4-21).

Druga možnost napadalcev je bila »preboj«. Takšen napad je ponavadi najuspešnejši pri dobro pripravljeni obrambi. Pri tem je napad s prebojem obrambe na določeni točki nato usmerjen k uspešnemu zavzetju najpomembnejšega cilja v mestu. Idealno bi bilo izvesti več prebojev hkrati na različnih točkah obrambne črte, vsi pa bi bili hkrati usmerjeni na določen pomemben cilj ali več ciljev (FM3-06 2003, 6-11). Ta preboj lahko napadalci izvedejo po eni osi oz. smeri, kjer zelo nakopičijo sile in ognjeno moč na kraju preboja, lahko pa preboj izvedejo na več oseh oz. v več smereh in prisilijo branilce, da raztegnejo svoje sile, ker se morajo boriti na več krajih hkrati (FM3-06.11 2002, 4-23).

Tretja možnost napadalcev je bila »infiltracija«, pri kateri bi se predvsem manjše pehotne enote poskušale izogniti obrambnim položajem ter v njihovem zaledju zavzeti določene pglavitne cilje. S tem bi se lahko izognili nepotrebnemu bojevanju, saj bi se prikrito izognili obrambnim položajem (FM 3-06.11 2002, 6-10).

Kot četrto možnost so imeli napadalci »frontalni napad«. Vendar pa je ta oblika v mestu za večje enote najmanj priporočljiva, ker je zanjo potrebnih veliko sredstev, hkrati pa ta napad zelo razprši sile, s tem zmanjša bojno moč napadalcev, hkrati pa je večje število napadalcev izpostavljeno nasprotnikovemu ognju. Ta napad je primernejši za sile na najnižjih taktičnih ravneh, ob pogoju, da imajo napadalci ognjeno premoč nad branilci (FM3-06, 2003, 6-11).

2.6 Potek bojevanja

Zaradi velikega nesorazmerja sil naj bi JNA Vukovar zavzela že v nekaj dneh in glede na obveščevalne podatke JNA se Vukovar ne bi mogel braniti več kot dva tedna (Sebetovsky 2002, 13). Načrt generalštaba JNA v prvi fazi bitke je bil, da naj bi Vukovar zavzeli celo v enem dnevu, saj po njihovih podatkih v Vukovarju ni bilo večjih vojaških ali policijskih sil, ki bi se lahko uprle veliki sili, ki jo je mobilizirala JNA (Sebetovsky 2002, 15). Če JNA ne bi podcenjevala branilcev, in če bi natančno načrtovala in organizirala svoj napad na Vukovar, bi ga verjetno lahko res osvojila že v enem ali nekaj dneh (Dedaković in drugi 1997, 43), saj dokler v Vukovar nista prispela profesionalna poveljnika obrambe Mile Dedaković in Branko Borković, v Vukovarju ni bilo organizirane profesionalne obrambe, prav tako pa je bila večina

branilcev in njihovih poveljnikov brez ustrezne vojaške izobrazbe (Braniteljski portal 2007, 20). Kljub temu je JNA v prvi fazi napada na Vukovar doživela prvi poraz. 25. avgusta 1991 je šla oklepna kolona JNA iz Bogdanovcev proti Vukovarju, kjer je poskušala s prebojem prebiti obrambo, vendar je prvi tank v koloni zapeljal na protitankovsko mino, kar je ustavilo kolono¹⁰. V naslednjih dneh so s podobnimi kolonami poskušali prebiti tudi obrambo v Borovem naselju ter na območju Mitnice in Sajmišta, vendar so jih branilci uspešno ustavili. Ker pa ti napadi niso bili koordinirani in izvedeni sočasno in JNA ni uspelo skoncentrirati dovolj ognjene moči na točkah preboja, je po štirih dneh napadov in porazov svoje akcije končala (Strukić 2001, 27). Po teh prvih neuspehih je začela JNA bolj natančno načrtovati svoj napad in zavzetje Vukovarja. Tako je v drugi fazi načrtovala zavzetje Vukovarja v tednu dni, v času, ki ga je potrebovala za preureditev in prerazporeditev sil, pa naj bi z vsemi sredstvi izvajala napade z razdalje (kar je v bistvu pomenilo nepretrgano in neselektivno obstreljevanje Vukovarja z vsemi sredstvi). Cilj tega obstreljevanja je bil prestrašiti ljudi v obleganem mestu do te mere, da se paralizira obramba, nato pa v tako ustvarjenem šoku z vsemi silami napasti položaje branilcev in zlomiti njihov odpor (Dedaković in drugi 1997, 61–62; Sebetovsky 2002, 16). Cilj JNA v tej fazi je bil, da najprej obkoli in blokirajo Vukovar ter ga s tem ločijo od zunanje pomoči. Nato naj bi manjše oklepno-mehanizirane enote skupaj s pehoto z artilerijsko in letalsko podporo poskušale prebiti obrambo. Pri tem bi poskušali najprej prebiti obrambo na območju Sajmišta in doseči obkoljeno vojašnico. Od tam naj bi nato razvili svoj napad znotraj mesta, kar bi za branilce pomenilo večjo težavo, za napad pa bi lahko uporabili manjše enote (Sebetovsky 2002, 18). JNA je tako 14. septembra začela vnovičen napad na Vukovar. Tokrat so šli v preboj obrambe v Sajmištu in Borovem naselju¹¹. Proti Sajmištu so se odpravili iz Negoslavcev in šli čez minsko polje, kar je prisililo branilce k umiku na rezervne položaje. Napad je bil ustavljen pri Kuginem groblju, kjer se je razvila silovita bitka. Napadalcem se je uspelo prebiti do tovarne Vuteks, kar jim je omogočilo, da povežejo Petrovo Goro z vojašnico in s tem spravijo v zelo neugoden položaj branilce na Sajmištu (Dedaković in drugi 1997, 68–71). Istega dne je bilo napadeno tudi Borovo naselje, kjer je kolona tankov napadla po Trpinjski cesti, frontalno pa so šli nad Borovo naselje tudi napadalci iz Borovega sela. Ta napad je branilce na začetku sicer malo presenetil, vendar so se hitro organizirali, ustavili napad ter s protinapadom prisilili napadalce k umiku (Dedaković in drugi 1997, 73–76). Podobni napadi so se dogajali vse do 19. septembra, večina napadov se je iz Sajmišta preusmerila na Borovo naselje. Kljub silovitim

¹⁰ Glej slike 2.4, 2.5 in 2.6 v prilogi B za dinamiko napada na Vukovar in prvih bojov za Vukovar.

¹¹ Glej slike 2.4, 2.5 in 2.6 v prilogi B za razporeditev sil in smeri napadov na Vukovar.

napadom napadalcem ni uspelo doseči cilja, da bi osvojili Vukovar v tednu dni, čeprav so imeli manjše omejene uspehe (Dedaković in drugi 1997, 83–86). Ker jim ni uspelo osvojiti Vukovarja, so se preusmerili na okoliške vasi in poskušali Vukovar obkoliti in odrezati od preostale Hrvaške. Z novimi okrepitevami, ki jih je pripeljala JNA na območje Vukovarja, se je 30. septembra začela tudi uradna »Operacija Vukovar«. Pri tem so bile sile JNA razdeljene v dve operativni skupini, in sicer sever in jug, meja med njima je bila reka Vuka. Operacijo so načrtovali v generalštabu oboroženih sil v Beogradu. Napadalcem je 1. oktobra v silovitem napadu JNA uspelo osvojiti naselji Marince in Cerić¹². S tem je bila presekana zadnja oskrbovalna pot Vukovarja, t. i. koruzna pot, Vukovar pa je bil obkoljen (Braniteljski portal 2007, 22). Po obkolitvi Vukovarja so tako branilci kot tudi mednarodna skupnost začeli razmišljati o pomoči temu mestu. Po eni strani so načrtovali napad iz Vinkovcev in poskušali deblokirati Vukovar. Prvič so napadli 13. oktobra in bili pri tem uspešni, vendar je ta napad nepričakovano ustavila Hrvaška. Drugič so napadli 13. novembra, vendar pa niso imeli dovolj sil, zato se jim ni uspelo prebiti do Vukovarja (Dedaković in drugi 1997, 176–195). Po drugi strani pa je bil načrtovan humanitarni konvoj, t. i. zdravniki brez meja, s katerim so poskušali v Vukovar dostaviti zdravila in drugo pomoč ter odpeljati najhujše ranjence iz bolnišnice. Organizirana sta bila dva konvoja, prvi ni bil uspešen, z drugim pa jim je uspelo iz bolnišnice odpeljati 102 ranjenca. Vendar pa je JNA konvoja izkoristila za svoj manever in obkolila Bogdanovce (Dedaković in drugi 1997, 153–160). 16. oktobra, tri dni po načrtovanem konvoju, je JNA odkrila novo taktiko za zavzetje Vukovarja, in sicer preboj pri Lužcu ter zavzetje silosa ob Donavi, kar bi obrambo Vukovarja razdelilo na dva dela. Nato pa bi na to območje napotili nove sile, ki bi iz dveh smeri pritiskale na obrambo (Dedaković in drugi 1997, 198–199). 16. oktobra se je začel splošen napad JNA v Sajmištu in Borovem naselju, vendar pa je bila to le krinka za napad, ki ga je JNA sprožila iz gozda Đergaj na Lužac. Napadalci so čez Bobotski kanal postavili pontonski most in prek njega napadli Lužac. Branilci so napad ustavili in uničili pontonski most. Pri tem jim je uspelo zavzeti tudi tri tanke (od katerih so nato dva uporabili pri obrambi Vukovarja) ter precejšnje količine orožja in streliva (Dedaković in drugi 1997, 201–205). Vse do 2. novembra so napadalci napadali celoten Vukovar in tako počasi slabili obrambo in osvajali manjša področja. 2. novembra pa so zopet napadli Lužac s približno 40 tanki in oklepniki ter prisilili branilce, da so se umaknili proti Priljevu. S tem je padel Lužac in do silosa na Donavi je napadalce ločevala le ena cesta (Dedaković in drugi 1997, 206–207). 12. novembra so napadalci silovito napadli z Lužca na

¹² Glej sliko 2.6 v prilogi B za prikaz napada na vasi Marince in Cerić.

Priljevo in silos na Donavi in naslednji dan jim je uspelo osvojiti ti območji. Tako so pretrgali komunikacijo med Vukovarjem in Borovim naseljem in padec Vukovarja je bil neizogiben (Dedaković in drugi 1997, 207). Zaradi velikega pritiska napadalcev in izgub komunikacije ter zvez je razpadel sistem branilcev. Nekateri so se odločili za preboj, drugi za predajo. Z JNA so se dogovorili za datum predaje in se 18. novembra tudi predali¹³. Tega dne so tudi uradno razglasili padec Vukovarja, čeprav so se branilci v Borovem naselju napadalcem upirali še nekaj dni (Dedaković in drugi 1997, 228–231).

JNA in njene paravojaške enote so v večini primerov uporabile frontalni napad, ne da bi prej razdelile mesto na dele ter nekatere izmed njih zavarovale. JNA je ves čas uporabljala jurišne skupine, dokler te niso imele prevelikih izgub. Na začetku so jurišne skupine sestavljali tankovski vodi (10–20 tankov ter 30–40 bojnih vozil pehote) s podporo nekaj pehotnih čet. A ko so te skupine napadle mesto, so se znašle na precej omejujočem terenu in niso mogle dobro manevrirati ter izkoristiti svojih ognjenih zmogljivosti (Sebetovsky 2002, 19). Na začetku je JNA sicer uporabila okoliška polja kot smeri dostopa za napade na mesto, vendar je bila tisto leto koruza na poljih zelo visoka, tako da so posadke tankov pogosto izgubile orientacijo. Poleg tega so bile na teh poljih številne mine, zato so imeli precejšnje izgube. Napadalci so zato začeli dostopati s cest, kar je precej olajšalo delo branilcev. Po teh komunikacijah so poskušali prebiti obrambo na določenih točkah z napadi v kolonah oklepnih vozil, ki jim je sledila pehota, vendar so jih branilci zaradi omejujočega mestnega okolja brez večjih težav ustavili in uničili (Sebetovsky 2002, 25). Ko je JNA spoznala, da ima pri tej taktiki velike izgube brez večjih rezultatov, je le-to spremenila. Tako je začela uporabljati jurišne skupine s štirimi tanki, ki so vijugali po cesti in uničevali vse hiše ob njej, sledila so jim bojna vozila pehote, ki so podpirale tanke s težkimi mitraljezi, pehota pa se je premikala čez vrtove, dvorišča in odtočne jarke. Poleg tega so pogosto uporabljali tanke tako, da so zapeljali skozi hišo in jo porušili. Za maskiranje svojega napredovanja so uporabljali dimne zaves, uporabljali pa so tudi solzivec, s katerim so poskušali onesposobiti branilce. Zelo pomembno vlogo so imeli topovi kalibra 76 mm, s katerim so rušili zidove hiš, ter večcevni protiletalski topovi, s katerimi so uničevali mitraljezna gnezda. Za zelo učinkovito in natančno orožje so se izkazali tudi minometi 60 in 82 mm. Vso to ognjeno moč je JNA izkoristila za počasno rahljanje obrambe in osvajanje teritorija korak za korakom (Sebetovsky 2002, 27–28). Vendar ti preboji in frontalni napadi niso bila najboljša izbira, saj so imeli na koncu nesorazmerno velike izgube in uničeno tehniko.

¹³ Za razpored sil in smeri napadov v zadnjih dneh bojev za Vukovar od 10. do 18. novembra glej slike 2.4–2.6 v prilogi B.

Na drugi strani pa so imeli branilci obrambo organizirano po mestnih četrtih oz. so se opirali na t. i. prostorsko obrambo. Poveljnik obrambe Vukovarja Mile Dedaković in njegov pomočnik Branko Borković sta ob svojem prihodu v mesto obrambo organizirala tako, da je kar najbolje izkoristila prednosti terena in maloštevilne pripadnike obrambe. Takšna obramba je bila mešanica mobilne obrambe, saj so imeli po vsem mestu organizirane t. i. interventne skupine, ki so posredovale in napadle tam, kjer je bilo to najbolj pomembno, ter obrambe, ki je temeljila na pasteh in zasedah, saj so gosta minska polja okoli mesta prisilila napadalce, da so napadali na določenih smereh, kjer so branilci organizirali zasede v globino mesta in tako ustavljali in uničevali oklepne kolone, ki so se znašle na zelo omejujočem in neznanem terenu. Dedaković je obrambo postavil po vsem mestu, ukazal pa je tudi skopati zaklonilnike ter povezovalne rove za prikrito premikanje ter oskrbo branilcev. Ti so za premikanje in napade na oklepna vozila uporabljali tudi rove in zaklonišča. Hiše so spremenili v bunkerje z vrečami peska, neuporabljene stavbe pa so minirali (Sebetovsky 2002, 23). Taktika branilcev je bila še, da so pri kolonah oklepnih vozil uničili prvo in zadnje vozilo v koloni, nato pa sistematično uničili preostala vozila med uničenima voziloma. Proti modernejšim tankom M-84 so uporabili taktiko skupin lovcev na tanke, sestavljeno iz treh mož. Eden je imel protioklepno orožje, drugi ostrostrelsko puško, tretji pa avtomatsko orožje. Ostrostrelec je moral tank »oslepiti« (streljal je v vizirje tanka), protioklepnik naj bi uničil tank, tretji član pa je z avtomatskim orožjem onеспособil posadko, ki je poskušala pobegniti iz uničenega tanka (Sebetovsky 2002, 26). V večini sta taka mobilna obramba skupaj z zasedami na določenih smereh pristopa ter teren branilcem omogočila ustavitev močnih oklepno-mehaniziranih napadov JNA (Sebetovsky 2002, 23).

2.7 Žrtve, škoda in posledice

Hrvaške sile naj bi v Vukovarju uničile okoli 400 tankov in drugih oklepnih vozil ter sestrelile 27 letal. Po podatkih generalštaba HV ocenjujejo, da je v Vukovarju JNA imela okoli 8.000¹⁴ smrtnih žrtev. V Vukovarju je umrlo 1.100 civilistov, 2.500 jih je bilo ranjenih. Izgnanih je bilo 22.000 Vukovarcev, najmanj 2.796 pa so jih odpeljali v srbska taborišča. V bitki za Vukovar je bilo ubitih ali izginulih 879 branilcev ter ranjenih 777. Na Vukovar je padlo več kot 1.500.000 granat in raket kalibra nad 100 mm ter več kot 5.000.000 minometnih min. Na Vukovar so napadalci odvrgli okoli 2.500 bomb, težkih 250 kg¹⁵ (Vurušić 2006). Rezultat

¹⁴ Po nekaterih podatkih naj bi bilo to število od 5.000 do 6.500 oz. po nekaterih podatkih naj bi celo presegalo 15.000. Po srbskih podatkih naj bi njihove sile s »prostovoljci« imele okoli 1.200 smrtnih žrtev pri napadih na Vukovar (Braniteljski portal 2007, 3).

¹⁵ Vir: Oddaja Heroji Vukovarja 2008.

tega je bil tako rekoč popolnoma uničen Vukovar, saj je bilo porušenih 13.500 hiš. V Vukovarju ni bilo nepoškodovane stavbe. Med njimi so bila poškodovana in uničena številna kulturna in verska poslopja (tudi dvorec Eltz, frančiškanski samostan in tudi številne druge cerkve), spomeniki ter številna gospodarska poslopja. Sistematičnemu bombardiranju Vukovarja pa ni ušla niti tamkajšnja bolnišnica (Braniteljski portal 2007, 31). Tako je nanjo in njeno bližino kljub oznakam rdečega križa na strehi in dvorišču na dan padlo od 70 do 80 granat, nekega dne pa je to število doseglo celo 700 granat (Braniteljski portal 2007, 42). Kljub nenehnemu bombardiranju in obstreljevanju Vukovarja ter uničeni in porušeni infrastrukturi pa je mesto delovalo skoraj normalno. Večina ljudi je sicer živela v zakloniščih, branilci pa so skupaj s civilno zaščito poskrbeli, da so ti ljudje dobili hrano in vodo. Čeprav je bilo mesto brez elektrike in vode iz vodovoda, so delavci električnega podjetja s povezavo agregatov poskrbeli, da so imele najpomembnejše institucije, kot so bile bolnišnica, večja zaklonišča, javne kuhinje, delavnice za izdelavo orožja in poveljstvo obrambe, elektriko, gasilci pa so poskrbeli za razvoz vode s cisterno. Z vodo so se oskrbovali tudi iz številnih mestnih vodnjakov, ki že 30 let niso bili v uporabi. Posebnost tega mesta je bila, da se kljub uničeni infrastrukturi, pomanjkanju zdravil, hrane in potrebne vode za osebno higieno ter številnih mrtvih, ki jim jih zaradi nenehnega obstreljevanja ni uspelo pokopati, v mestu niso pojavile epidemije (Sebetovsky 2002, 41; Braniteljski portal 2007, 48).

Med obleganjem Vukovarja je mednarodna skupnost večkrat poskušala končati spopade. Pogajalci Evropske skupnosti so se večkrat poskušali dogovoriti za premirje, vendar niso bili uspešni. Do septembra leta 1991 so nekatere članice Evropske skupnosti pozivale k vojaškemu posredovanju zahodnoevropske unije, vendar se to zaradi veta Velike Britanije ni zgodilo (Wikipedia 2007c). Čeprav je mednarodno skupnost o tamkajšnjih razmerah obvestila dr. Vesna Bosanac, zdravnica vukovarske bolnišnice (Braniteljski portal 2007, 46), Združeni narodi in Evropska skupnost niso dosegli več od praznih zahtev o koncu spopadov¹⁶ (Wikipedia 2007c).

Vendar pa sta JNA in srbsko politično vodstvo s sistematičnim rušenjem Vukovarja in kršenjem mednarodnega prava oboroženih spopadov svetu in mednarodni skupnosti pokazala svoj pravi obraz, pravi Vurušić (2006). V mestu Vukovar ni bilo tujih medijev in tudi sicer je bilo precej malo gradiva o bojih v Vukovarju, saj se je večina zahodnih medijev ukvarjala z obstreljevanjem Dubrovnika, kar je Hrvaški prineslo precej mednarodne podpore. Položaj se je spremenil po padcu Vukovarja, ko so številni mediji prikazovali množično izselitev

¹⁶ Vse, kar so dosegli, je bila evakuacija hujših ranjencev s humanitarnim konvojem iz vukovarske bolnišnice, ki pa jo je srbska stran izkoristila za svoje namene, kar je posredno privedlo tudi do padca Vukovarja.

hrvaških prebivalcev pod budnim očesom JNA in srbskih paravojaških enot ter razrušeno mesto, česar Evropa ni videla od konca 2. svetovne vojne. To je bila le še kaplja čez rob, ki je Hrvaški končno prinesla mednarodno priznanje kot samostojne države in prikaz Srbije in JNA kot napadalca (Sebetovsky 2002, 46; Vurušić 2006; Wikipedia 2007c). Hrvaška je tako svoj poraz v Vukovarju spremenila v strateško zmago, saj so po besedah takratnega hrvaškega predsednika Franja Tuđmana z Vukovarjem in tudi Dubrovnikom pridobili mednarodno skupnost na svojo stran in dosegli mednarodno priznanje Hrvaške (Sebetovsky 2002, 46).

Hrvaški je poleg mednarodnega priznanja z vztrajno in nepopustljivo obrambo uspelo pridobiti čas za mednarodna pogajanja, predvsem pa za oborožitev in postavitev oboroženih sil za nadaljevanje obrambe in preprečitev prodora srbskih sil do Zagreba. V Vukovarju so hrvaški branilci nase vezali močne sile, ki bi jih sicer lahko Srbi izkoristili za globlji prodor v Slavonijo, uničili toliko vojaške tehnike in onesposobili precej vojaške sile za tolikšno politično, moralno in vojaško oslabitev JNA in Srbije, da je mogoče trditi, da so branilci ustvarili razmere za zmago v vojni in odprli vrata za neodvisno in samostojno Hrvaško (Sebetovsky 2002, 45; Braniteljski portal 2007, 34).

3 PRIMER 2: TERORISTIČNI NAPADI NA NEW YORK IN WASHINGTON 11. SEPTEMBRA 2001

3.1 Umestitev dogajanja

Leta 1980 se je veliko mladih muslimanov z vsega sveta v Afganistanu pridružilo sveti vojni proti Sovjetski zvezi. Med njimi je bil tudi Osama bin Laden. V vojni je imel pomembno vlogo, saj je skupaj z duhovnim vodjem Azzamom ustanovil organizacijo, prek katere sta v Afganistan napotila nove borce. Po vojni sta ustanovila organizacijo Al Kajda (baza, celica), ob pomoči katere naj bi nadaljevali sveto vojno (Nedog 2001, 10; The 9/11 Commission report 2004).

Leta 1989 je prišel v Sudan in po napadu Iraka na Kuvajt leta 1990 je svojo pomoč ponudil savdski vladi, ki ga je zavrnila in stopila v koalicijo z ZDA. Ni se mu zdelo dopustno, da so ameriški vojaki nastanjeni na svetih tleh. Leta 1991 se je zato vrnil v Afganistan, od koder je nadaljeval svoje delovanje in delovanje Al Kajde (Nedog 2001, 11). Osama bin Laden je Američane označil za križarje in sioniste, ki so večja grožnja njegovemu ljudstvu (muslimanom), kot so bili Mongoli, in da so sovražniki boga samega (Doran 2002, 33). Leta 1998 je napovedal sveto vojno proti Američanom in Židom, zato je razglasil fatvo¹⁷. Ta se je glasila, da je naloga muslimanov po vsem svetu ubijati Američane in njihove zaveznike, tako civiliste kot vojake. To je dolžnost vseh muslimanov, v vseh državah, kjer je to mogoče (Kibble 2002, 36; Nacos v Martin 2004, 185). Razlogi za to so bili že prej omenjena navzočnost Američanov na svetih tleh v Savdski Arabiji (sveta kraja Meka in Medina), ameriške sankcije proti Iraku in napad na Irak, ameriška podpora izraelski državi in prelivanje krvi Palestincev ter tudi 80 let poniževanja muslimanov od propada Otomanskega cesarstva (Doran 2002, 39; Kibble 2002, 35–36; Nacos v Martin 2004, 182; Crenshaw v Rapoport 2006, 55).

3.2 Opis terena New York in Washington D. C.

3.2.1 New York

New York leži na severovzhodnem delu Združenih držav v zvezni državi New York¹⁸, približno na polovici poti med Bostonom in Washington D. C. Večina New Yorka je zgrajena na treh otokih: Manhattan, Staten Island in Long Island. Celotno področje New Yorka (brez velemestnega področja) meri 1.214 km², od tega 425 km² obsegajo vodne površine, 789 km²

¹⁷ Fatva je interpretacija islamskega prava, ki jo navadno izreče spoštovana islamska oblast (Wikipedia 2009a).

¹⁸ Za položaj New Yorka v ZDA glej sliko 3.1 v prilogi C.

pa kopno. New York sestavlja 5 samoupravnih mestnih področij¹⁹, v katerih živi 8,3 milijona ljudi. New York je tako najgostejše naseljeno mesto v ZDA. Poleg tega na velemestnem območju New Yorka v velikosti 17.400 km² živi 19,1 milijona ljudi in je tako največje velemestno območje v ZDA in eno izmed največjih na svetu (Wikipedia 2010f).

New York ima več kot 5.500 stolpnic, od teh je okoli 50 višjih od 200 m (med njimi sta bila najvišja prav dvojčka WTC). Manhattan je veliko trgovsko, finančno in kulturno središče tako v ZDA kot tudi v svetu. Na Manhattnu je sedež Združenih narodov, veliko znamenitosti, muzejev in univerz. V Brooklynu v okrožju Williamsburg imajo raziskovalno korporacijo Radiac, ki je obrat za shranjevanje radioaktivnih in nevarnih odpadkov. Ta obrat ima dovoljenje za shranjevanje radioaktivnih medicinskih odpadkov, tudi urana in plutonija, poleg tega pa tudi še številnih drugih nevarnih in vnetljivih kemikalij (Wikipedia 2010f).

Infrastruktura za normalno delovanje mesta in življenje ljudi je zelo obsežna. Tako se na dan v New Yorku porabi od 4 do 5 milijard litrov pitne vode (Bloomberg in Llyod 2008, 4). Potrebe električne energije New Yorka obsegajo več kot 11.000 MW. Med drugim dobi New York električno energijo iz nuklearne elektrarne Indian Point, ki je od New Yorka oddaljena le približno 40 km (NYC 2004, 9–40). Z informatizacijo in robotizacijo družbe ob koncu 20. stoletja in na začetku 21. stoletja je vse več infrastrukturnih sistemov iz ročnega upravljanja prešlo na računalniško in mrežno (npr. računalniško vodeni semaforji, elektrarne, jezovi ipd.). Tudi komuniciranje in poslovanje je postalo digitalno. Vsi prebivalci New Yorka s priključkom za telefon imajo dostop do interneta, vendar pa nimajo vsi dostopa do širokopasovnega interneta in hitre povezave (ta je v večini dostopna le v Manhattnu) (Forlano 2003).

Mesto New York ima najobsežnejšo mrežo javnega prevoza v ZDA. Javni prevoz med delovnimi dnevi vsak dan uporablja okoli 7 milijonov potnikov, od tega jih največ uporablja podzemno železnico (okoli 5 milijonov), ki je ena izmed največjih na svetu. V New Yorku so tri večja letališča (mednarodni letališči John F. Kennedy in Newark Liberty ter LaGuardia), ki so tudi ena izmed najprometnejših letališč tako v ZDA kot tudi v svetu, in skozi katera na leto potuje okoli 100 milijonov potnikov. V New Yorku je tudi pristanišče New Yorka in New Jerseyja, ki je po prepeljani tonaži tretje največje v ZDA (Wikipedia 2010g).

V New Yorku imajo tudi različno industrijo in tovarne. Med njimi prevladujejo tekstilna, metalurška, kemična, živilsko-predelovalna ter lesna industrija (Wikipedia 2010c).

¹⁹ Ta mestna področja so Bronx, Manhattan, Brooklyn, Queens in Staten Island (Wikipedia 2010c).

3.2.2 Washington D. C.

Washington D. C. je glavno mesto ZDA in leži na severovzhodu ZDA²⁰, na dokaj ravnem terenu ob reki Potomac in pritokih reke Anacostia in Rock Creek. Meri 177 km², od tega je 159 km² kopnega in 18 km² vodnih površin. V Wahingtonu živi okoli 600.000 prebivalcev, vendar pa se to število lahko poveča tudi čez milijon na dan zaradi številnih delavcev iz okoliških krajev, zaposlenih v mestu. V velemestnem področju Washingtona, velikem 14.412 km², ki vključuje še mesti Arlington in Alexandrio, pa živi okoli 5,3 milijona ljudi.

Washington D. C. je t. i. načrtovano mesto, zgrajeno na prej neposeljenem območju. Načrtovano in zgrajeno je bilo od samih temeljev. Tako je ulična zasnova mesta radialna oz. krožna, kjer ulice in prometne žile potekajo od središča mesta navzven, kot žarki od centrov oblasti – Bele hiše in Kapitola. Ta ulična zasnova se prepleta s pravokotno ulično zasnovo mesta. Višine novih stavb v Washingtonu so omejene z zakonom v ameriškem kongresu. V središču mesta so predvsem vladne stavbe in poslopja vseh treh vej ameriške politične oblasti ter številni muzeji in drugi kulturni spomeniki. Na obrobju centra je pas s komercialnimi dejavnostmi (trgovine, restavracije, sedeži podjetij ipd.) (Wikipedia 2009c).

Infrastruktura Washingtona v primerjavi z newyorško ni tako obsežna, vendar pa je enako pomembna za normalno delovanje mesta in vladnih ustanov. Energijske potrebe Washington D. C. se gibljejo od 1000 do 1500 MW. (U.S. Energy Information Administration 2010). Telekomunikacije in digitalna infrastruktura so postale zelo pomembni elementi tako za prebivalce kot tudi za podjetja in politično vodstvo ter gospodarski razvoj Washingtona v 21. stoletju. Tako se v mestu federalne agencije, lokalna vlada, podjetja ter tudi posamezniki zelo zanašajo na javna podjetja, ki zagotavljajo spletne in druge telekomunikacijske storitve ter njihove naprave in instalacije (Fenty 2007, 13-16–13-17).

Transportna infrastruktura je prav tako zelo razvejana v Washingtonu in v njegovem velemestnem območju. Med tednom se na dan v povprečju s tem vlakom pelje več kot 700.000 ljudi (Wikipedia 2010i). V Washingtonu ni večjega komercialnega letališča, v velemestnem območju Washingtona pa so tri letališča, mednarodni letališči Washington Dulles in Thurgood Marshall ter nacionalno letališče Ronald Reagan Washington (Wikipedia: 2010h).

V mestu Washington ni večjih industrijskih obratov, zato pa imajo številna podjetja sedež v prestolnici, ker so s tem zelo blizu sedeža vlade. V okolici Washingtona in njegovem

²⁰ Za položaj Wahington D.C.-ja v ZDA glej sliko 3.1 v prilogi C.

velemestnem območju pa sta v ospredju predvsem biotehnološka in obrambna industrija (Wikipedia 2007a).

3.3 Razmerje sil

V tem primeru ne gre za tradicionalno razmerje sil, ker se nista spopadli vojaški sili. Teroristi, ki so izvedli napad, so bili pripadniki organizacije brez države in s celicami po vsem svetu. Šlo je za 19 civilistov in ne za pripadnike organizirane vojaške sile (čeprav so se nekateri urili v terorističnih taborih v Afganistanu), ki so zagrešili zločin, podoben vojnemu dejanju. Prav tako so bili cilji, razen Pentagona, civilni. Tudi uporabljena sredstva so bila nevojaška (štiri komercialna letala in olfa noži).

Na drugi strani so se proti teroristom v prvi vrsti borile nevojaške agencije, na primer FBI, prav tako ne z vojaškimi sredstvi, ampak s pravnimi sredstvi in aretacijami. Edino vojaško posredovanje so na dan napadov opravila štiri vojaška letala (lovca F-15 in dva lovca F-16), ki so bila namenjena prestrezanju ugrabljenih letal in po potrebi tudi njihovi sestrelitvi.

3.4 Možnosti branilcev

Branilci so imeli predvsem dve možnosti: ustaviti napad in napadalce med načrtovanjem in pripravo za napade ali pa jih ustaviti na dan napadov. Pri prvi možnosti so imele številne vladne agencije in službe v ZDA nalogo ustaviti in onesposobiti napadalce. Ker so bili pravni procesi osrednja metoda za boj proti tem teroristom, so imele glavno vlogo predvsem obveščevalne in varnostne ter policijske agencije (9/11 Commission, 2004, 73). Te agencije in policija imajo na voljo štiri mehanizme za boj proti teroristom: pridobivanje obveščevalnih podatkov, zaščita pred terorizmom, protiterorizem in krizno upravljanje²¹ (Bolz, Dudonis in Schulz, 2002, 16).

Od ameriških agencij, ki se bojujejo proti terorizmu, je imel in ima glavno vlogo Zvezni preiskovalni urad (v nadaljevanju FBI), ki je podrejen ministrstvu za pravosodje. Poleg FBI-ja so bile pred 11. septembrom v boj proti terorizmu v ZDA neposredno in posredno vpletene tudi druge agencije. Med drugim so to bili zvezni šerifi, agencija za boj proti mamilom (DEA), ameriški urad za imigrante in naturalizacijo (INS) ter zvezna administracija za letalstvo (angl. federal aviation administration, v nadaljevanju FAA). Zaščita, ki jo je vzpostavila FAA pred 11. septembrom, je imela več ravni, pri čemer bi pri morebitni odpovedi ene od teh drugi utegnili preprečiti morebitne grožnje. Prva stopnja zaščite je bila obveščevalna enota, ki naj bi ob pomoči drugih agencij (FBI, CIA) odkrila in prepoznala tako

²¹ Več o tem glej Bolz, Dudonis in Shulz 2002, 16.

specifično načrtovane napade (zarote) kot tudi splošne grožnje civilnemu letalstvu ter jih preprečila. Druga stopnja zaščite je bil pregled in preverjanje potnikov. Za to je imela na letališču računalniški sistem CAPPS²², za odkrivanje potnikov, ki bi utegnil biti grožnja letalom. Poleg tega so potnike pregledali na kontrolnih točkah z detektorjem kovin, njihovo prtljago pa z rentgenom. Zadnja, tretja, stopnja zaščite na komercialnih poletih ni bila načrtovana tako, da bi lahko ustavila samomorilske ugrabitelje. Do 11. septembra je bilo izurjenih in oboroženih 33 zračnih šerifov, ki naj bi preprečili ugrabitve, vendar pa so ti zagotavljali varnost le na mednarodnih poletih, ne pa tudi na poletih znotraj ZDA. Poleg omenjenih agencij je bil leta 1980 ustanovljen protiteroristični center, v katerem so imele predstavnike številne agencije, med drugim FBI in CIA.

Za zaščito zračnega prostora ZDA je bilo odgovorno Poveljstvo sil za obrambo zračnega prostora Severne Amerike (angl. North American aerospace defence command, v nadaljevanju NORAD), vendar pa je njihova naloga (še od hladne vojne) obramba zračnega prostora predvsem pred zunanjimi grožnjami (napad z orožjem za množično uničenje ipd.). Dve predsedniški direktivi sta FBI in sodnemu ministrstvu naložili boj proti terorizmu na tleh ZDA, CII in zunanjemu ministrstvu pa boj proti terorizmu zunaj ZDA (9/11 Commission 2004, 75–106).

3.5 Možnosti napadalcev

Kot sem že na začetku omenil, sta osrednja cilja Al Kajde pregnati z arabskega območja zahodne sile, predvsem ZDA iz Savdske Arabije, ter ustvariti veliki islamski kalifat.

Ena od možnosti za doseg tega cilja je, da prisilijo ZDA in njihove zaveznike k umiku iz arabskega sveta. Pri prisili se teroristi zanašajo na napade s čim večjim številom žrtev, na svojo stran pa poskušajo z napadi pridobiti podporo in ljudi iz muslimanskega sveta za globalno sveto vojno. Zato sta cilj in napad izbrana tako, da bi povzročila čim večje število žrtev. Pri tem Al Kajda računa na tolikšen pritisk javnosti na ameriško vlado, da bi ta popustila in umaknila svoje vojake iz muslimanskih držav (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 10). Napad bi se utegnil zgoditi tako na tleh ZDA kot tudi v tujini, na krajih, kjer bi povzročili strah med ljudmi. Uporabili bi lahko več različnih napadov, še zlasti takih, ki jih lahko ponovijo (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 28). Primerni kraji bi lahko bili predvsem tisti, kjer je veliko ljudi in so javno dostopni. To so na primer športni stadioni in dvorane, nakupovalna središča, bolnišnice, restavracije, klubi, kinodvorane, stavbni kompleksi s številnimi pisarnami,

²² CAPPS je kratica za computer assisted passenger prescreening sistem. To je računalniški sistem, ki opozarja na potnike, za katere so potrebni posebni varnostni prijemi (9/11 commission v Rapoport 2006, 354).

letališča (predvsem kraji prihodov), železniške postaje ipd. (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 76).

Druga možnost je, da ZDA onemogočijo posredovanje v muslimanskem svetu. To naj bi dosegli z izbiro takšnih ciljev in napadov, ki bi povzročili veliko škodo gospodarskim stebrom vojaške, politične in trgovske moči ZDA. Ti napadi naj bi bili tako uničujoči, da bi neposredno vplivali na vrednost dolarja, ali pa naj bi tako poškodovali infrastrukturo, da bi vplivala na gospodarsko in trgovsko dejavnost ZDA (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 11). Napadi naj bi povzročili veliko gmotno škodo, pri čemer bi uporabili veliko razstreliva, vendar pa ta napad ne bi bil toliko usmerjen na žrtve. Napadi bi se utegnili zgoditi tudi na tarče v ZDA ali tujini, za katere velja, da je njihova nadomestitev draga ter da bi njihovo uničenje onemogočilo nekatere dejavnosti. Z izbranimi napadi bi čim bolj razbili ali poškodovali najpomembnejšo infrastrukturo ter osrednja trgovska in gospodarska središča (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 29). Tarče teh napadov bi lahko bili električni daljnovodi, transportni sistem in finančna središča. Primer so tudi napadi na živilsko industrijo, napadi na državno kritično infrastrukturo, kot tudi radiološki napad, pri katerem bi z navadnim razstrelivom raztresli radiološki material, t. i. umazane bombe. V ZDA je veliko virov radiološkega materiala; od materiala, ki se uporablja v medicini, do odpadnega radiološkega materiala. Če bi se takšen napad zgodil v mestu, kot je New York, ali v kakšnem večjem pristanišču, bi lahko bile gospodarske posledice ogromne (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 82–85). Ker je vse več infrastrukturnih sistemov povezanih z informacijsko infrastrukturo in računalniki, je napad mogoč tudi v kibernetičnem prostoru, s katerim se prav tako lahko povzroči veliko gmotno škodo (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 11).

Tretja možnost Al Kajde je, da z mednarodno radikalizacijo islama pripravi ljudi v islamskih državah, da strmoglavijo zdajšnjo vlado in jo zamenjajo s takšno, ki podpira šeriatsko pravo in ki bi izgnala pripadnike ZDA in drugih sil v teh državah. Zato želijo z izborom tarč in napadov spodbuditi muslimane, da se pridružijo in podprejo sveto vojno džihad proti Zahodu. Za to so primerni napadi, ki so spektakularni po velikosti, naravi ali njihovih posledicah (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 12). Značilnosti teh napadov sta veliko število žrtev (veliko razstreliva na strateških lokacijah, sproženega ob pravem času) in precejšnja gmotna škoda. Napadi bi bili usmerjeni proti ciljem, ki imajo simboličen pomen v islamskem svetu, kot so npr. politične in vojaške tarče. Pri tem bi bilo kot sredstvo za napad uporabljeno nekonvencionalno orožje, kot so letala, ki jih spremenijo v bombe, ali pa kemično, biološko, radiološko ali nuklearno orožje ter samomorilski napadi (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 31).

Kot četrto možnost za doseg ciljev lahko Al Kajda uporabi druge teroristične organizacije (npr. militantne džihadistične organizacije v velikosti manjše celice ali pa večje organizacije, ki podpirajo cilje Al Kajde, vendar pa jih ta ne nadzira neposredno), ki jih lahko podpre finančno in moralno in ob pomoči katerih bi lahko ustvarila in vzdrževala strah pri nasprotnikih, kar bi lahko pripomoglo k dosegu njenih ciljev (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 15–16). Ti napadi bi tako lahko vključevali avtomobilske bombe, obcestne improvizirane eksplozivne naprave, naključna streljanja, jemanje talcev, sabotaže na letalih, kontaminacije virov hrane, manjše napade v kibernetnem prostoru in napade na znamenitosti ter območja, kjer se zbirajo množice ljudi, ter javna infrastruktura (Libicki, Chalk in Sisson, 2007, 91).

3.6 Potek bojevanja

Pri načrtovanju terorističnega napada na New York in Washington so napadalci napade razdelili na štiri cikle, vsakega pa je zaradi varnosti izvedla druga skupina oz. celica. Ti cikli se delijo na nadzor in zbiranje informacij, izbiro ciljev, logistične priprave in izvedbo napada. Pri tem igra najpomembnejšo vlogo zbiranje informacij in nadzor, s katerimi ugotovijo, ali so sposobni izvesti napad na izbrano tarčo ali tarče (Danis v Forest 2007, 503).

Glavni načrtovalec napadov je bil Kuvajtčan Kalid Šejk Mohamed. Še pred predstavitvijo tega načrta vodstvu Al Kajde je razmišljal o uporabi letal in napadih z njimi. Med najbolj znanimi načrti je bil t. i. načrt Bojinka²³ leta 1994, ki pa so ga preprečili. Leta 1996 je Khalid vodstvu Al Kajde predstavil svoj načrt o uporabi svojih lastnih izurjenih pilotov, ki bi se z letali zaleteli v stavbe v ZDA. Bin Laden naj bi čez dve leti ta načrt odobril in po nekaj sestankih je bil na začetku leta 1999 oblikovan seznam tarč za napad. Na seznamu so bili Pentagon kot simbol vojaške moči, Svetovni trgovinski center kot simbol ekonomske moči, ameriški kongres kot simbol ameriške politike do Izraela in Bela hiša kot simbol splošne ameriške politike (Ilardi 2009, 174).

3.6.1 Načrtovanje akcije

Po odobritvi ciljev se je začelo zbiranje obveščevalnih podatkov in nadzor. Ti podatki naj bi zagotovili natančne informacije o vseh delih načrta, predvsem o varnostni na letališču in v letalih na dan napada, zato da bi se čim bolj povečala verjetnost uspeha napada. Že nekaj mesecev po odobritvi napada je začel Khalid zbirati informacije. Nato so začeli zbirati informacije bolj neposredno, tako da so se vkrcali na letala in zbirali podatke, kako najlaže

²³ Po tem načrtu naj bi se pet teroristov vkrcalo na različne polete s prtljago, ki naj bi vsebovala bombe. Teroristi naj bi se izkrcali na vmesnih postajah, bombe pa naj bi eksplodirale nad Pacifikom na 11 letalih, namenjenih v ZDA. Če bi bil načrt uspešen, so računali na okoli 4.000 mrtvih (Hammes 2006, 141).

priiti do pilotske kabine²⁴. Po prihodu v ZDA so opravili testne polete na letalih, ki naj bi jih sami upravljali na dan napada, in tako poskušali ustvariti čim bolj podobne razmere tistim na dan napada. Preskušali so tudi varnost na letališčih, kjer so brez težav prešli varnostno preverjanje z noži za odpiranje škatel. Tisti, ki so se šolali za pilote in ki naj bi ugrabljena letala tudi pilotirali, so celo najeli zasebna letala in opravili izvidniške polete nad tarčnimi območji (Ilardi 2009, 175–177).

Hkrati so s protiobveščevalno dejavnostjo zavajali ameriške (in tudi druge) obveščevalne in varnostne službe. Prvi ugrabitelji so tako v Ameriko prišli 20 mesecev pred napadom. Al Kajda je zato iskala ljudi, ki poznajo Zahod in njegove prakse, in to jim je tudi uspelo. Našli so arabske študente, ki so študirali v Nemčiji. Zaradi poznavanja Zahoda in z zahodnjaškim vedenjem in navadami so se brez težav zlili z okolico. Al Kajda pa je iskala tudi take ugrabitelje, ki so imeli zelo malo ali pa nič povezave z Al Kajdo. O uspehu njihovega kritja pove tudi podatek, da so potovali pod lastnim imenom. Ker so morali ugrabitelji vodstvu Al Kajde poročati o svojih odkritjih in preostalih podatkih, so morali poskrbeti tudi za zavarovanje teh komunikacij. Zaradi protiobveščevalnih dejavnosti so lahko ugrabitelji, ki so pozneje upravljali z letali, opravili letalski tečaj v ZDA, čeprav bi ga lahko opravili kjerkoli. Ko so bile priprave končane in načrt pripravljen, so 11. septembra izvedli akcijo (Ilardi 2009, 177–181).

3.6.2 Izvedba akcije

3.6.2.1 Napadalci

Akcijo je izvedlo 19 ugrabiteljev, in sicer štirje piloti in 15 pomočnikov iz Savdske Arabije.

3.6.2.1.1 Vkrcaje na letala: letališče Logan v Bostonu, poleta American 11 in United 175; letališče Dulles v Washingtonu, polet American 77; letališče Liberty v Newarku, polet United 93

Vsi ugrabitelji so se po varnostnih pregledih, pri katerih so bili nekateri med njimi preverjeni tudi z računalniškim sistemom CAPPS, na omenjenih letališčih po načrtu vkrcali v svoja letala brez težav in zapletov (9/11 Commission v Rapoport 2006, 354–357). To jim je uspelo predvsem zato, ker so bili pred 11. septembrom na kontrolnih točkah za pregled prtljage ponavadi zaposleni slabo plačani delavci s slabo motivacijo, veliko od teh pa je bilo celo pred

²⁴ S tem izvidovanjem so ugotovili, da je najboljši čas za prevzem nadzora nad letalom 10 do 15 minut po vzletu, ker so bila takrat vrata pilotske kabine prvič odprta (Danis v Forest 2007, 508).

kratkim prispelih imigrantov, ki niso dobro obvladali angleškega jezika. Varnost na letališčih in varnostno preverjanje so določale letalske družbe, ki so najemale varnostne službe in pri tem izbirale najcenejše ponudnike. Ljudje na kontrolnih točkah so bili deležni zelo slabe izobrazbe (usposabljanje je trajalo le dan ali dva, v nekaterih primerih pa ga sploh niso bili deležni), prav tako pa so se zaposleni na teh mestih zelo hitro menjavali. Na letališčih so bili tudi zelo redki ročni pregledi prtljage. Tistim, ki so nadzorovali rentgensko preverjanje prtljage, ni bilo treba pregledati in preveriti vseh predmetov, ki jih je zaznala rentgenska naprava. Večina prtljage je tako prešla preko naprav kot po tekočem traku, ne da bi bila natančneje pregledana. Varnostnim inšpektorjem na letališčih ni bilo potrebno natančno preverjati prtljage tudi zato, ker ni bilo nobenih vladnih ali drugih določil, kako naj se pregledujejo potniki in njihova prtljaga. Redki so bili tudi primeri, da so na kontrolnih točkah stali oboroženi varnostniki ali policaji. Če je bilo na kontrolnih točkah karkoli narobe, so morali delavci poklicati pomoč (ki je bila v večini primerov zelo oddaljena od samih kontrolnih točk) (Easterbrook v Hoge in Rose 2001, 165–169).

3.6.2.1.2 Ugrabitev letal ter napadi na cilje v New Yorku in Washingtonu D. C.

Vsa letala so vzletela bolj ali manj po načrtu in voznem redu. Letali American 11 in United 175 sta bili vrste boeing 767, medtem ko sta bili letali American 77 in United 93 vrste boeing 757. Na letalu American 11 je bilo 81 potnikov skupaj z ugrabitelji, devet stevardes in dva pilota, na letalu United 175 sta bila prav tako dva pilota, sedem stevardes in 65 potnikov skupaj z ugrabitelji, na letalu American 77 sta bila dva pilota, štiri stevardese in 58 potnikov skupaj z ugrabitelji, na letalu United 93 pa je bilo poleg dveh pilotov še pet stevardes in 37 potnikov, vključno z ugrabitelji. Kmalu po vzletih, ko so letala dosegla svojo višino križarjenja, so ugrabitelji šli v napad in prevzeli letala. Povsod so uporabili enako taktiko, pri čemer so z olfa noži in solzivcem napadli pilotsko kabino in prevzeli letala. Po ugrabitvah so izklopili posebne oddajnike, ki jih imajo letala za lažje sledenje, in letala obrnili proti svojim ciljem²⁵. Teroristom je na letalih American 11, United 175 in American 77 uspelo doseči in napasti svoje cilje, pri čemer je letalo American 11 ob 8.46 zadelo severno stolpnico trgovskega centra v New Yorku, letalo United 175 je ob 9.03 zadelo južno stolpnico trgovskega centra v New Yorku, letalo American 77 pa je ob 9.37 zadelo Pentagon. Na letalu United 93 pa so se potniki uprli teroristom in poskušali prevzeti letalo, kar je pripeljalo do tega, da so teroristi predčasno strmoglavili letalo. To letalo je imelo za cilj verjetno Belo hišo ali pa Kongres (9/11 Commission v Rapoport 2006, 357–367). Ob 9.59 se je zaradi

²⁵ Za preleteno pot ugrabljenih letal glej slike 3.2 v prilogi C.

strukturne škode, ki sta jo povzročila požar in udar letala, porušila južna stolpnica Svetovnega trgovinskega centra. Severna stolpnica se je zrušila ob 10.28. Ob 17.20 se je porušila tudi stavba 7 Svetovnega trgovinskega centra. Prav tako se je zaradi strukturne škode zrušil del Pentagona, kamor je trčilo letalo.

3.6.2.2 Branilci

ZDA so se zavedle resne nevarnosti muslimanskega terorizma leta 1993, po bombnem napadu na WTC. Glavni agenciji, pristojni za obrambo pred temi teroristi, sta postali FBI in CIA. Po tem napadu je FBI kmalu odkril storilce in njihovo povezavo z Osamo bin Ladnom in Al Kajdo (Miller, Stone in Mitchell 2002, 137). Ko pa je Al-Kajda leta 1998 izvedla teroristične napade na ameriški ambasadi v Keniji in Tanzaniji pa je bin Laden postal najbolj iskani terorist v ZDA (Miller, Stone in Mitchell 2002, 215). Varnostni sistem se je pred 11. septembrom zelo zanašal na delovanje CIE in FBI-ja, vendar pa je bilo sodelovanje med agencijami slabo, ker si niso delile vseh informacij (na primer podatek o teroristih Hamzija in Midharja, ki sta pridobila vizum za ZDA, vendar pa ne CIA ne FBI nista zasledovala omenjenih teroristov in o njunem prihodu v ZDA nista obvestila INS (Miller, Stone in Mitchell 2002, 271)).

Ena izmed največjih priložnosti za preprečitev napadov se je ZDA ponudila leta 2001, ko je agent FBI iz Phoenixa poslal memorandum na sedež FBI ter dvema agentoma za mednarodni terorizem v New Yorku. V memorandumu je bilo opozorilo, da je morda Osama bin Laden v ZDA napotil ljudi na civilne letalske tečaje. Ta teorija je temeljila na opažanjih, da se je veliko posameznikov, potencialnih islamskih teroristov, udeležilo takšnih tečajev v Arizoni. Vendar pa so prejemniki memoranduma tega dobili šele po 11. septembru (9/11 Commission 2004, 272). Druga večja priložnost za preprečitev napada 11. septembra je bila aretacija Zacariasa Moussavija v Minneapolisu 15. avgusta 2001. Nanj so postali pozorni agenti FBI, ko se je udeležil tečajev za pilotiranje letal, ker pa ni bil primerno kvalificiran in je zelo malo vedel o letenju. Po aretaciji so agentje kmalu ugotovili, da ima džihadistična prepričanja. Vendar pa kljub temu tem agentom ni uspelo prepričati svojih nadrejenih, da imajo dovolj dokazov za sodni nalog, s katerim bi lahko pregledali Moussavijeve osebne stvari in računalnik. S podatki na Moussavijevem računalniku bi lahko odkrili njegovo povezavo z Binalshibom (eden od ugrabiteljev in pilotov 11. septembra), s čimer pa bi utegnili tudi najti načrte za napade 11. septembra (9/11 Commission 2004, 273–276). Ker obveščevalnim in varnostnim agencijam ni uspelo odkriti načrta za napade ter storilcev, je na dan napada obramba ZDA padla na pleča FAA-ja in NORAD-a, ki sta s svojim delovanjem in akcijami

poskušala preprečiti napade. Tako je bil na dan napadov FAA odgovoren za pregled potnikov in njihove prtljage pred vkrcanjem na letalo. Ker so teroristi prešli ta preverjanja in ugrabili letala, je bil za ukrepanje v sili prav tako primarno odgovoren FAA. Prvi, ki je posumil, da je z letalom nekaj narobe, je bil kontrolor letenja, odgovoren za območje, kjer je bilo letalo. Kontrolor sledi letalom primarno s signali, ki jih oddaja poseben oddajnik na letalu (v nadaljevanju transponder). Kontrolor lahko prav tako sledi letalu na radarju oz. z radarsko sliko letala, vendar pa je to veliko težavneje, saj radar ne kaže višine in drugih identifikacijskih simbolov letala. Poleg tega delujejo centri za kontrolo letenja neodvisno drug od drugega in zato ni nujno, da imajo vsi centri vse podatke o dogajanju. Na dan napada so tako ugrabljena letala spremljali centri v Bostonu, New Yorku, Clevelandu in Indianapolisu. Noradova naloga je obramba zračnega prostora in ozemlja Severne Amerike. V ZDA so imeli v obdobju pred napadi za obrambo zračnega prostora in takojšnji odziv na morebitne grožnje sedem baz. V vsaki sta bila po dva lovca v pripravljenosti za takojšnji odziv. Na dan napadov je imel NORAD v svojem sektorju SV na voljo dve bazi in štiri lovce za takojšen odziv (bazi Otis Air national guard v Massachusettsu ter Langley air force base v Hamptonu).

Za uspešno obrambo na dan napadov je bilo zelo pomembno sodelovanje med agencijo FAA in NORAD-om, predvsem obveščanje FAA o ugrabitvah letal. NORAD in FAA sta sicer že imela razvite protokole za morebitne ugrabitve letal (9/11 commission 2004, 14–18). Ob prvi ugrabitvi letala American 11 kontrolor ni takoj ugotovil, da gre za ugrabitev. Šele ko so se po radiu oglasili ugrabitelji, je kontrolor o tem obvestil svoje nadrejene, ti pa so podatke posredovali centru FAA. A ta ni ukrepal, zato so v centru za kontrolo leta v Bostonu ukrepali sami in poskušali vzpostaviti stik z Noradom, kar jim je sicer uspelo šele ob 8.37 (nekaj manj kot 10 minut pred trčenjem letala v WTC). NORAD je zato izdal povelje za aktiviranje dežurnih lovcev F-15 v zračni bazi Otis v Massachusettsu, ta je od New Yorka oddaljena 246 km. Lovca sta vzletela šele ob 8.53, ko je prvo letalo že trčilo v WTC. Ker je bil isti kontrolor v newyorškem centru za nadzor zračnega prometa pristojen tako za letalo American 11 kot tudi za letalo United 175, je zaradi iskanja prvega ugrabljenega spregledal, da je tudi United 175 ugasnil svoj transponder. Sporočilo o tem ugrabljenem letalu je zato prepozno prispelo do vojske in do centra FAA. Ko je NORAD izvedel za drugo trčenje letala v WTC, je nad Manhattan poslal dežurna lovca. Ker pa jima je začelo primanjkovati goriva, so na bojne položaje poklicali dežurna lovca F-16 iz Langleyja. Medtem je z radarskih zaslonov izginilo tudi letalo American 77, ki je skrenilo s svoje načrtovane poti in se usmerilo proti Washingtonu D. C. Tako je neopaženo letelo 36 minut. O tem letalu NORAD ni dobil skoraj nikakršnih podatkov, zaradi napake v komunikaciji pa sta lovca iz Langleyja poletela na

vzhod nad ocean, stran od prihajajočega letala. Ob 9.38 je letalo American 77 trčilo v Pentagon. Lovci iz Langleyja so bili takrat od Washingtona oddaljeni okoli 240 km. Ker je ob 9.42 o tem trčenju izvedel glavni center FAA, so izdali ukaz, da morajo vsa letala takoj pristati na najbližjih letališčih. Pri letalu United 93 pa ni nihče zaprosil za pomoč vojske ali jim posredoval kakršnihkoli podatkov. Letalo United 93 je nato nadaljevalo svoj polet proti Washingtonu D. C., ob 10.03 pa je strmoglavilo. Ker v centru za nadzor poletov niso vedeli za strmoglavljenje letala, so ga še vedno iskali z radarjem. Ob 10.15 pa je NORAD izvedel, da je letalo strmoglavilo (9/11 Commission 2004, 19–31).

3.7 Žrtve, škoda in posledice napadov

Pri napadu na New York in Washington je umrlo 2.995 ljudi, vključno z 19 ugrabitelji. Ta napad in število žrtev v zgodovini terorističnih napadov nimata primerjave (Wikipedia 2009b). Poleg tega je bila škoda v kompleksu Svetovnega trgovinskega centra ocenjena na 20 milijard dolarjev, gmotna škoda v Pentagonu pa na okoli nekaj 100 milijonov dolarjev. Gospodarstvo ZDA je bilo nekaj tednov po napadih na robu recesije. Kmalu po prvem napadu je za teden dni ustavilo delo celotno poslovno središče New Yorka, Wall Street. Po vnovičnem odprtju Wall Streeta je promet vrednostnih papirjev najprej upadel za 7,1 odstotka, pozneje pa se je ta upad povečal na 14,3 odstotka. Preračunana realna vrednost izgub v dolarjih je bila 1.380 milijard dolarjev. Posledica tega in strah pred globalno recesijo sta povzročila zvišanje cen nafte za 25 odstotkov. Poleg tega pa se je povečala vrednost zlata in posameznih varnih valut na preostalih svetovnih trgih. Veliko škodo so utpele tudi zavarovalnice. Največjo škodo pa so verjetno imele letalske družbe, saj je bil v ZDA od 11. do 14. septembra ustavljen celoten komercialni letalski promet (okoli 4.000 letal). Dnevna vrednost letalskega prometa je takrat v ZDA obsegala milijardo dolarjev, zato je bila glede na ta podatek ocenjena škoda za september približno 5 milijard dolarjev. Ta vrednost se je do sredine leta 2002 zvišala na 25 do 30 milijard dolarjev. Poleg letalskih družb so imela veliko škodo tudi vsa druga podjetja, povezana z letalskimi družbami. Zaradi znižanja stroškov so letalske družbe odpustile okoli 100.000 ljudi (Tabak 2001, 20–21).

Posledice napadov so bile tudi številna odkritja terorističnih celic in številne aretacije ter drugi ukrepi po vsem svetu. Tako je nemška zvezna vlada zamrznila 214 računov ljudi in organizacij, ki naj bi bili povezani s terorističnimi napadi 11. septembra (Bluth 2001, 15). Odkrite in identificirane so bile celice od Filipinov do Južne Amerike (Blanche 2001, 16). V Nemčiji, Španiji, Veliki Britaniji in Franciji so aretirali domnevne teroriste, po rodu iz Kuvajta, Francije, Alžirije, Jemna, Maroka, Libije, Sirije in Tunizije (Crenshaw v Rapoport

2006, 60). Povečal se je nadzor nad ljudmi. Veliko zahodnih demokracij je sprejelo številne protiteroristične ukrepe, ki presegajo sposobnosti policije in varnostnih služb. S tem so bile tudi omejene nekatere človekove pravice in svoboščine. Vrhunec je bila verjetno vojna napoved Združenih držav globalnemu terorizmu, čemur so sledili napadi na Afganistan in nato na Irak in pri čemer sta bila zrušena režima obeh držav, vendar pa konflikti v teh državah še niso končani. Ravno nasprotno. Ta vojna je okrepila in opogumila džihadistično gibanje, kar je pripeljalo do neznanega števila tujih džihadistov, ki so se priključili uporništvu v Iraku, in kar je pripomoglo k polarizaciji etnično-kulturnega konflikta v državi. Po drugi strani pa je džihadizem pognal korenine med veliko muslimansko manjšino v Evropi (Charters 2007, 181).

4 PRIMER 3: VOJNA MED IZRAELOM IN HEZBOLAHOM LETA 2006 (»VOJNA MEST«)

4.1 Umestitev dogajanja²⁶

Konflikt med Izraelom in teroristično organizacijo Hezbollah sega v obdobje libanonske državljanske vojne in izraelske okupacije Libanona. Državljska vojna v Libanonu je potekala med letoma 1975 in 1990. V tem obdobju je Izrael dvakrat posredoval v Libanonu zaradi napadov, ki jih je izvajala palestinska PLO²⁷ na severu Izraela, z ozemlja Libanona. Izrael je tako prvič napadel in okupiral južni Libanon leta 1978 v operaciji 'Litani', v kateri naj bi ob pomoči libanonskih pomožnih sil ustvaril varnostno cono in tako zavaroval sever Izraela. Ko so Izraelci dosegli zastavljeno nalogo, so se umaknili. Drugič so Izraelci napadli Libanon leta 1982, pri čemer so poskušali dokončno obračunati s PLO. Pri tej operaciji so okupirali ozemlje Libanona vse do Bejruta, ki so ga nato oblegali nekaj tednov. V tem času so bili borci PLO evakuirani po morski poti. Leta 1985 se je Izrael umaknil iz večjega dela Libanona, vendar je južni del ostal pod izraelsko okupacijo 18 let, do leta 2000 (Archar in Warschawski 2007, 4–5; Manning 2008, 6). Med okupacijo Libanona je ob podpori Irana in Sirije nastala organizacija Hezbollah²⁸. Ta se je borila in se še vedno bori s terorističnimi in gverilskimi akcijami proti Izraelu in njegovi okupaciji Libanona²⁹. Po drugi strani pa si na političnem in ideološkem področju prizadeva za hegemonijo nad šiitskim prebivalstvom Libanona (Archar in Warschawski 2007, 21).

4.2 Opis terena

Ker je bilo v konfliktu napadenih več mest, so v tabeli 4.1 v prilogi D prikazana večja mesta, ki so bila napadena, v tekstu pa sta opisani Hajfa in Bejrut.

4.2.1 Hajfa³⁰

Je največje mesto severnega dela Izraela in tretje največje mesto v Izraelu. Ima več kot 265.000 prebivalcev, velemestno območje Hajfe pa ima več kot milijon prebivalcev. Hajfa

²⁶ Za območje Izraela in Libanona, kjer so potekali spopadi, glej sliko 4.1 v Prilogi Č.

²⁷ Zaradi 3. arabsko-izraelske vojne leta 1967 je okoli 400.000 palestinskih beguncev pobegnilo v Libanon, od koder je nato delovala teroristična organizacija PLO (Palestinska osvobodilna organizacija) in napadala severni Izrael (Manning 2008, 6).

²⁸ Hezbollah v arabščini pomeni božja stranka.

²⁹ Izrael naj bi po prepričanju Hezbollaha še vedno okupiral del libanonskega ozemlja, in sicer Sheeba Farms in višavje Kfar shuba.

³⁰ V tem obravnavanem primeru bom kot teren opisal le Hajfo in Bejrut, ker sta bili največji obstreljevani mesti, in ker je bilo v spopadu na obeh straneh obstreljevanih preveč mest, da bi jih lahko vključil v diplomsko nalogo, bodo pa ta mesta omenjena v nadaljevanju.

leži ob Sredozemlju in obsega 63,7 km². Razteza se na severno pobočje gore Carmel. Zato je mesto razdeljeno na tri ravni. Najnižji del mesta predstavlja trgovinsko in industrijsko središče. Na srednjem delu, na pobočju gore Carmel, so predvsem starejša stanovanjska naselja, medtem ko so na najvišjem delu predvsem nova, moderna naselja. Z najvišjega dela mesta se vidi do libanonske meje.

Infrastruktura Hajfe je zelo pomembna za njeno normalno delovanje. Hajfa se tako kot večina večjih mest z vodo oskrbuje iz nacionalnega vodotoka (angl. National water carrier), ki pa večino vode dobi iz Galilejskega jezera ter reke Jordan (za Izrael je oskrba z vodo strateški dejavnik za normalno delovanje celotne države). Poleg tega je v Hajfi tudi nadzorni center za upravljanje z vodno infrastrukturo na območju Hajfe. V mestu je elektrarna na kurilno olje. Svoj sedež ima v Hajfi tudi državno električno podjetje. Za transport ljudi v mestu skrbi železnica s šestimi postajami, ki povezuje okoliške kraje, prav tako pa ima Hajfa neposredne železniške povezave s Tel Avivom in drugimi mesti na severu Izraela. Mesto ima letališče, ki se uporablja predvsem za notranji promet v državi, vendar pa ima letališče tudi mednarodne povezave z Jordanijo, Turčijo in Ciprom. Poleg tega ima Hajfa največje mednarodno pristanišče v državi tako za tovorni kot komercialni promet.

Hajfa je zelo pomembno industrijsko središče Izraela, večina industrije pa je v vzhodnem delu mesta, kjer je tudi zelo pomembna rafinerija (v Izraelu obratujeta le dve rafineriji, ki sta zelo pomembni za delovanje Izraela). Ta na leto predela 66 milijonov sodov surove nafte. Poleg tega je v Hajfi največji in najstarejši poslovni ter visokotehnološki park Matam, ki je zelo pomemben za izraelsko gospodarstvo (Wikipedia 2010č).

4.2.2 Bejrut

Je glavno in največje mesto v Libanonu. Leži ob Sredozemskem morju na zahodni strani Libanona. Ima 1,8 milijona prebivalcev, z obrobniimi naselji pa šteje 2,1 milijona prebivalcev. Bejrut obsega 67 km². Leži na polotoku, ki se razteza zahodno v Sredozemsko morje. Mesto je obdano z Libanonskimi gorami in je trikotne oblike, ker leži na vrhu med dvema hriboma. Obala v Bejrutu je zelo različna, saj imajo skalnate in peščene plaže ter klife. Skozi vzhodne dele mesta teče reka Bejrut (Nahr Beyrouth), katere izliv je na severni obali polotoka.

Glede infrastrukture Bejruta je oskrba s pitno vodo težavna, še posebno poleti, saj je redna oskrba pitne vode zmanjšana le na 3 ure na dan (zato so prebivalci Bejruta odvisni tudi od zasebnih rezervoarjev, nameščenih na strehah objektov). V Libanonu so električni izpadi dnevni pojav. Večina Libanona nima niti celodnevne oskrbe z elektriko. Izjema je sicer Bejrut, ki ima prednost pred preostalimi deli države, in kjer se trudijo, da bi bilo mesto ves

dan oskrbljeno z elektriko³¹ (vendar tudi to ni zagotovo). To je posledica predvsem slabe in poškodovane električne infrastrukture, ki je bila poškodovana ali uničena v številnih spopadih v Libanonu (poleg tega Libanon nima energijskih virov, kot sta nafta in zemeljski plin, zato je odvisen od uvoza le-teh). Najpomembnejša javna prevozna sredstva v Bejrutu so avtobusi, manjši avtobusi in taksiji. Mesto ima dobre avtobusne povezave z večjimi mesti v Libanonu in Siriji ter zelo dobre mednarodne povezave. V Bejrutu je tudi pomembno mednarodno letališče Rafik Hariri, ki leži na jugu mesta. Poleg tega ima mesto eno izmed največjih in najpomembnejših pristanišč v vzhodnem Sredozemlju.

V Bejrutu prevladujejo težka industrija (kovinska industrija), lahka (nakit, tobačna, papirna, keramična industrija), tekstilna (obutev, oblačila, preproge) in živilska industrija.

V Bejrutu je sedež libanonske vlade, mesto pa je središče libanonskega gospodarstva (Wikipedia 2010b).

4.3 Razmerje sil

Tabela 3: Razmerje sil med Hezbolahom in Izraelom

	Hezbollah	Izrael	Razmerje sil
Vojaki in pripadniki paravojaških sil	3000 - 10.000	10.000 - 15.000 (30.000)	1:5 - 1:1.5 (1:10 - 1:3)
Tanki	0	400	1:400
Oklepni transporterji in bojna vozila pehote	0	Ni podatka	
Topovi in havbice	Ni podatka	Ni podatka	/
Minometi	Ni podatka	Ni podatka	/
Večcevni raketometi in rakete	10.000 - 16.000 Raket	Ni podatka	/
Letala in helikopterji	0	148	1:148

Vir: Cordesman (2006, 6–21), Matthews M. (2006, 50–64), Arkin M. (2007, 63–65).

4.3.1 Branilci

Po umiku Izraela iz južnega Libanona leta 2000 je Hezbollah ob pomoči Sirije in Irana precej povečal svoj arzenal orožja, predvsem z različnimi nevodljivimi raketami zemlja-zemlja kratkega, srednjega in dolgega dosega (Schiff 2006, 23). Arzenal teh raket naj bi obsegal od 10.000 do 16.000 kosov³² (Cordesman 2006, 21). Poleg omenjenih raket je bil Hezbollah

³¹ Večino te elektrike Bejrut dobi od elektrarne na kurilno olje Jiyeh, ki je od Bejruta oddaljena 20 km.

³² Natančno število raket ni znano, nekateri avtorji omenjajo različno količino raket. Tako Dakič Prelec (2006, 5) omenja, da naj bi imel Hezbollah 13.000 raket, Jones (2006, 26) omenja od 12.000 do 14.000 raket, Matthews (2006, 17) pravi, da naj bi jih bilo od 12.000 do 13.000, Rubin (2007, 5) omenja od 12.000 do 14.000, Vilar (2008, 27) pa pravi, da naj bi Hezbollah imel 14.000 raket kratkega dosega in še nekaj tisoč srednjega dosega.

oborožen še s sodobnim protitankovskim orožjem, kot so TOW, Metis-M (AT-13), Milan, Kornet-E (AT-14), Spandrel (AT-5), Sagger (AT-3), Fagot (AT-4) ter Konkurs (Mellies L. v Farquhar C. 2009, 53; Arkin M. 2007, 36–37, Blanford 2006, 24).

Hezbollah je od Irana ali Sirije dobil neznano število protiladijskih raket tipa C-802. Od Irana je dobil tudi 24–30 brezpilotnih letal Ababil, ki lahko nosijo od 40 do 50 kg razstreliva, imajo doseg 450 km ter satelitsko navigacijo (Cordesman 2006, 6).

Leta 2006 naj bi imela teroristična organizacija Hezbollah eno brigado z okoli 3.000 elitnimi borci, ki jih je izurila Iranska revolucionarna garda, ter milico, ki naj bi imela dvakrat toliko pripadnikov (Matthews M. v Farquhar C. 2009, 9). Mellies (2009, 50) pa pravi, da naj bi imel Hezbollah okoli 10.000 aktivnih pripadnikov in še okoli 30.000 privržencev, ki se lahko štejejo kot rezerva oz. baza za rekrutiranje dodatnih borcev.

4.3.2 Napadalci

Izraelci so v tej vojni proti Hezbollahu uporabili okoli 100 letal tipa F-15I, F-16D in F-16I ter 48 helikopterjev tipa AH-1W Cobra in AH-64 Apache. V letalskih napadih so uporabili precej t. i. pametnega orožja za točkaste cilje. Helikopterji so uporabljali predvsem vodene rakete AGM-114F Hellfire. Poleg letalstva so množično uporabljali tudi artilerijo (predvsem havbice s topom kalibra 155 mm), tako topništvo kot tudi raketomete. Pri obstreljevanju ciljev v Libanonu je sodelovala tudi izraelska mornarica, ki je cilje obstreljevala predvsem z ladijskimi topovi, izstrelila pa naj bi tudi nekaj raket tipa Harpoon (Arkin 2007, 63–65).

Po približno tednu dni od začetka spopadov so se izraelskemu bombardiranju priključile tudi kopenske sile, ki so prodrle v južni Libanon, da bi ustvarile tamponsko območje med Izraelom in Libanom in tako ustavile ali vsaj omilile raketne napade na Izrael. Izrael je v kopensko ofenzivo tako vključil 10.000–15.000³³ vojakov (Cordesman 2006, 7; Matthews M. 2006, 50) ter okoli 400 tankov (Matthews M. 2006, 64).

4.4 Možnosti branilcev

Hezbollah se je moral v obrambi postaviti nasproti tako rekoč najmočnejši vojski na Bližnjem vzhodu. Kljub temu jim je bil v korist teren na jugu Libanona. S številom pripadnikov in z orožjem, ki ga je imel na voljo, ni bil sposoben izvajati večjih ofenzivnih akcij (razen raketnih napadov na mesta na severu Izraela). Na voljo pa je imel moderno protioklepno orožje ter veliko artilerijskih raket, s katerimi bi utegnil povzročiti precej škode.

³³ Clive Jones (2008, 28) pravi, da naj bi imel Izrael proti koncu vojne v spopade vključenih celo okoli 30.000 vojakov.

Hezbollah ima številne možnosti za obrambo, predvsem v mestih, v katerih izraelska premoč ni tako opazna in kjer lahko z gverilskim bojevanjem povzročijo izraelskim enotam tolikšne izgube, ki bi bile za izraelsko javnost in vlado nesprejemljive in bi zato ta država ustavila napade in umaknila svoje sile (Peters 2006; Moniquet in Delalieu 2006, 10).

Druga možnost je bila, da bi na Izrael izstrelili veliko raket, predvsem na mesta (v večjih salvah v zelo kratkem roku ali pa bi to raketno obstreljevanje raztegnili čez celoten spopad, ki bi lahko trajal tudi več let). Velika škoda bi lahko povzročila motnje v regionalni oskrbi z energijo, pri komunikacijah in transportu. Hezbollah bi s temi udari z razdalje poskušal ubiti čim več ljudi, da bi šokiral in demoraliziral izraelsko prebivalstvo. Vendar pa bi lahko s temi napadi tudi poškodoval ali celo uničil izraelsko infrastrukturo. Pomembne tarče bi tako lahko bila industrijska območja Hajfe s petrokemično tovarno in rafinerijo. Izguba rafinerije v Hajfi, ki je samo ena od dveh takih instalacij v Izraelu, bi lahko ogrozila izraelsko gospodarsko varnost. Hezbollah bi prav tako lahko poskušal napasti mestno пристanišče in območje Matam Parka, ki je središče izraelske visokotehnološke proizvodnje. Celotna manjša škoda na teh območjih bi lahko povzročila velike težave v gospodarstvu Izraela (Devenny 2006). V svojem arzenalu ima Hezbollah tudi rakete Zelzal, s katerimi bi lahko dosegel celo Tel Aviv.

Nenazadnje bi lahko cilje v izraelskih mestih napadli tudi s samomorilskimi napadalci v avtomobilih bombah, kot so to storili leta 1983 v Bejrutu. Takrat so s tovornjakom, napolnjenim z eksplozivom, napadli vojašnico z ameriškimi marinci in pri tem ubili 241 ljudi (Moniquet in Delalieu 2006, 1). Za kar največji uspeh pri obrambi bi bila verjetno najboljša kombinacija vseh treh možnosti. Pri tem je treba upoštevati, da ima Hezbollah v svoji strategiji vojno kot stopnjevanje konflikta in verjetno ne bi porabil vsega arzenala raket v prvih dneh spopadov (McGregor 2006).

4.5 Možnosti napadalcev

Izraelska vojska je veljala za eno od najmočnejših in najbolj opremljenih vojsk na Bližnjem vzhodu (če ne celo najmočnejšo). Po letu 2000, ko se je Izrael umaknil z juga Libanona, je začel reorganizacijo svojih sil. Do takrat je bil Izrael znan po tem, da je v operacijah združil močno ognjeno moč in hitre manevre za hitre prodore globoko v sovražnikovo ozemlje (kar se je pokazalo v številnih vojnah, v katerih se je boril Izrael). Prav tako se je uspešno bojeval proti Hezbollahu kot teroristični in gverilski sili. Ker se je Hezbollah prilagodil taktiki Izraela, je moral tudi ta spremeniti svoje bojevanje, še zlasti, ker se je želel izogniti žrtvam v svojih vrstah. Zato je po letu 2000 začel uporabljati predvsem artilerijo in zračne sile za boj proti Hezbollahu (Manning 2008, 12–13). Temu bojevanju udarov z razdalje je sledila nova

doktrina, ki je temeljila na uporabi natančno usmerjenega ognja. Opirala se je na »operacije, ki temeljijo na učinku« (angl. effects based operations = EBO)³⁴ (Matthews 2008, 23).

Zaradi te nove doktrine ter zaradi boja proti upornikom in teroristom na Zahodnem bregu in v Gazi je urjenje vojske slonelo predvsem na protiuporniških operacijah na urbanem terenu. Izraelske oborožene sile so se zato skrčile za 20 % in se specializirale za protiuporniške in protiteroristične operacije. Izraelske zračne sile so tudi prilagodile svojo vlogo za potrebe specializiranih nalog v teh operacijah. Veliko sredstev, namenjenih kopenskim silam, je bilo preusmerjenih v zračne sile. Kopenske sile so tako pristale na drugem tiru v oboroženih silah Izraela. Doktrinarno so se izraelske sile oblikovale tako, da bi ob morebitnih bojih pripravile bojišče, najprej z zračnimi in pomorskimi silami, nato pa (če bi bilo potrebno) bi temu sledile kopenske sile (Zagdanski 2007; 33; Manning 2008, 13).

Glede na sprejeto novo doktrino Izraela je imel ta več možnosti. Vendar bi zaradi doktrine in želje, da bi utrpel čim manj izgub, lahko najprej uporabil letalske sile in udare z razdalje. Pri tem je imel spet več možnosti uporabe letalskih sil za doseg svojih ciljev.

Ena od teh bi bila strateško bombardiranje. Največja prednost tega je, da lahko neposredno napadejo nasprotnikovo težišče. Pri tem ciljajo predvsem nasprotnikova poveljstva in poveljniške vozle ter drugo poveljniško strukturo, prav tako pa se z napadi poskuša vplivati na voljo do boja. Vendar pa je pri tej možnosti treba upoštevati, da uporniške in teroristične skupine, kot je Hezbolah, nimajo zelo centralizirane poveljniške strukture ter drugih pomembnih strateških tarč, katerih uničenje bi onemogočilo njihovo delovanje (čeprav ima Hezbolah nekatera sredstva in cilje, ki bi jih Izrael utegnil ciljati) (Barber 2006). Prav tako je treba upoštevati, da ima lahko strateško bombardiranje tudi negativne posledice, še zlasti ob ciljanju infrastrukture, če pri tem nastane veliko škode. To lahko povzroči izgubo podpore tako doma kot v svetu, na drugi strani pa lahko povzroči naklonjenost do nasprotnikov, ki so tarče v napadih (Beck 2007, 17–19).

Druga možnost Izraelcev z letalskimi silami je bilo »prestrezanje« (angl. interdiction) nasprotnika. Namen je, da se zmoti nasprotnika, preden lahko ta izvede napad, tako da se napade koncentracije sil in materiala ter da se pretrga njegove oskrbovalne poti. Vendar po navadi uporniki in teroristi le redko koncentrirajo svoje sile, da bi lahko predstavljali večjo tarčo za letalske sile. Prav tako se je treba zavedati, da teroristične in uporniške skupine nimajo logistične mreže, kakršno imajo konvencionalne vojske. Njihova logistična mreža je po navadi vpeta v civilno infrastrukturo države, v kateri se nahajajo. Zato lahko napadi na

³⁴ Več o tem glej Matthews 2008, 23.

take logistične mreže negativno vplivajo na celoten potek spopadov in boja proti teroristom ali upornikom. Negativne posledice imajo lahko predvsem nenatančni napadi na tarče v mestih (Beck 2007, 19–21).

Kot tretjo možnost za uporabo letalstva so imeli Izraelci zračno podporo, ki bi jo utegnile potrebovati kopenske sile. Ta je še posebej učinkovita, ko je sovražnik zelo razkropljen po bojišču in ga je težko identificirati, lastne sile pa delujejo v manjših enotah (na primer specialne enote) in so zunaj dosega artilerijske podpore. Zračna podpora ima tako pomembno vlogo v protiuporniškem in protiterorističnem bojevanju, saj zagotavlja hitro in natančno ognjeno moč (Beck 2007, 23–24).

Kot četrto možnost za uporabo letalskih sil so imeli Izraelci usmrčitve določenih pomembnih oseb v vodstvu Hezbolaha. Vendar pa ima ta možnost omejen obseg in je zelo odvisna od natančnih in realno časovnih podatkov. Poleg tega je še mnogo drugih faktorjev, ki vplivajo na uspešnost te metode, predvsem pa je odvisno od tega, koliko je delovanje neke skupine ali organizacije odvisno od njenih vodij³⁵ (Beck 2007, 25–26).

Zaradi velikega arzenala artilerijskih raket Hezbolaha pa samo zračne sile ne bi bile dovolj, da popolnoma ustavijo raketiranje mest na severu Izraela, če bi se Hezbollah odločil za njihovo uporabo. Za določen uspeh bi Izrael vsekakor moral sprožiti preventivni napad na Hezbolahova izstrelišča in rakete in v ospredju bi bile seveda letalske sile, ki bi napadle znane cilje. Vendar pa te, kot sem že omenil, ne bi bile dovolj in bi za večji uspeh moral uporabiti tudi kopenske sile za ofenzivo na jug Libanona. To ofenzivo bi moral izvesti zelo hitro, da bi destabiliziral delovanje Hezbolaha in s tem množične izstrelitve raket na Izrael. S tem bi tudi občutno omejili prosto gibanje pripadnikov Hezbolaha (Devenney 2006; Zagdanski 2007, 35; Manning 2008, 71).

4.6 Potek bojevanja

4.6.1 Napadalci

Začetek konflikta je sprožil incident ob meji med Izraelom in Libanonom, ko je Hezbollah v zasedi 12. julija 2006 pričakal izraelsko patruljo in pri tem ubil tri izraelske vojake, dva pa ugrabil (Blanford 2006, 20; Djerejian P. 2006, 42; Jones 2006, 24; Matthews M. 2006, 34; Schiff 2006, 26; Arkin M. 2007, 1; Fayutkin 2008, 213). Izraelski premier Ehud Olmert je ugrabitev razglasil za vojno dejanje in napovedal, da bo izraelski odgovor omejen, vendar zelo boleč (Blanford 2006, 21). Na dan incidenta so izraelska letala in artilerija uničili

³⁵ Leta 1992 je Izrael tako ubil vodjo Hezbolaha, vendar pa ta napad ni imel nobenih posledic na sposobnosti in delovanje Hezbolaha, ampak je nasprotno imel za posledice hude povračilne udarce Hezbolaha (Beck 2007, 25).

opazovalne postaje Hezbolaha na meji med Izraelom in Libanonom in začeli bombardirati mostove in ceste severno od meje. V teh prvih napadih so uničili tri mostove na reki Litani in tako skoraj odrezali večino JV Libanona od preostale države (Blanford 2006, 21). Napadli so še raketna izstrelišča Hezbolaha, njihove centre za vodenje in poveljevanje in televizijsko postajo Al-Manar. Kmalu po polnoči so izraelska letala bombardirala in uničila 54 lanserjev in raket tipa zelzal (Matthews M. v Farquhar C. 2009, 14). V prvih 24 urah zračnih napadov je postalo tarča Izraela tudi mednarodno letališče Rafik Hariri v Bejrutu, kjer so bombardirali vzletno in pristajalno stezo (Arkin 2007, 9).

Izrael se je v tej vojni odločil predvsem za nestično bojevanje, pri čemer je poskušal cilje uničevati z razdalje, in sicer z letali in artilerijo. Izrael je sicer pozneje v bojevanje vključil tudi kopenske enote, vendar sta imela glavno vlogo letalstvo in artilerija³⁶.

Napade iz zraka so izvajali skozi celotno vojno, dan in noč, na načrtovane in na novo odkrite cilje – za izraelske sile je bila to prva vojna, v kateri so neprenehoma izvajali zračne napade. Več kot 50 % vseh misij je potekalo ponoči – zaradi majhne razdalje so zračne napade izvajali z letali in tudi s helikopterji. Oboji so tudi zagotavljali podporo kopenski komponenti ter izvajali protiartilerijsko delovanje (Arkin 2007, 62). V prvi fazi izraelskih napadov so bili osrednji cilji uničenje vodstva Hezbolaha, ločiti ga od iranske in sirijske logistične podpore ter uničiti ceste, mostove in drugo pomembno infrastrukturo, da bi preprečili prevoz izraelskih ugrabljenih vojakov v sirijsko ali iransko ujetništvo. Napadi na infrastrukturo so imeli tako vojaške (omejitev manevrske sposobnosti sil Hezbolaha) kot politične razloge (vpliv na mnenje prebivalcev Libanona, da se to obrne proti Hezbolahu in njegovi podpori) (Jones 2006, 27–28).

Po drugi strani so hoteli kaznovati Libanon, ker dopušča delovanje Hezbolaha na njihovem ozemlju. Zato so Izraelci, čeprav so na začetku hoteli omejiti napade na infrastrukturo Libanona, kljub temu pozneje napadli številne ceste, mostove, bencinske črpalke, letališča, pristanišča idr. (Schiff 2006, 26; Arkin 2007, 71; Manning 2008, 40). Takšno bojevanje je sicer lahko uspešno proti nasprotnikom s pomembno infrastrukturo, poveljstvi in strateško pomembnimi in vrednimi tarčami. Hezbolah kot teroristična organizacija pa tega nima oz. njegovo delovanje temelji na infrastrukturi Libanona. Ker Hezbolahu torej primanjkuje pomembnih tarč, ki bi jih lahko Izrael uničil, se je ta odločil za napade na poveljnike Hezbolaha, njihove enote ter orožje, ki so bili skriti med civilisti in jih je bilo zato zelo težko

³⁶ Razlog za to je bil, ker so mislili, da si lahko z letalskimi silami zagotovijo zmago z malo žrtvami in nižjimi stroški. Vzrok za tako mišljenje pa je bila zmaga Nata proti Srbiji leta 1999, ko jim je z letalsko kampanjo (ki pa ni bila ravno poglaviti razlog za njihov uspeh) uspelo prisiliti Srbijo, da je končala nasilje na Kosovu (Kreps 2007, 76–78).

zadeti. Zato je imelo tudi izraelsko letalstvo omejene uspehe in zaradi številnih ciljev, ki so se nahajali v bližini ali celo med civilisti, je to pripeljalo tudi do številnih civilnih žrtev (Kreps 2007, 79). Izraelu oz. letalstvu ni uspelo ustaviti raketnih napadov na Izrael, zato je bil prisiljen uporabiti omejene kopenske sile, ki so prodrle v južni Libanon (Jones 2006, 28) in šele po 29 dneh vojne je izraelski kabinet odobril večjo kopensko ofenzivo (Cordesman 2006, 28). Izraelska letala in helikopterji so skupno napadli 2.700 tarč, ki jih je sestavljalo 7.000 individualnih namerilnih točk. Po različnih podatkih in navedbah Izraela je 2.700 tarč vključevalo te cilje: več kot 300 štabov in drugih poveljniških stavb, po večini v Bejrutu, a tudi v Tyru, Baalbeku, Sidonu in drugih področjih na jugu Libanona; 1800 drugih struktur Hezbolaha, po večini na jugu Libanona; več kot 70 skladišč orožja; sedem kampov za urjenje, po večini v dolini Bekaa; več kot 100 izstrelišč in lanserjev za rakete; več kot 100 sumljivih vozil, ki so zapuščala izstrelišča; več kot 100 mostov, nadvozov in cest (Arkin M. 2007, 71–72; Manning 2008, 41). Letalstvo, artilerija in mornarica so napadli sile Hezbolaha v 130 mestih, vaseh in drugih geografskih območjih južno in severno od reke Litani. Najbolj so bombardirali dolino Bekaa in Bejrut³⁷ (Cordesman 2006, 28; Arkin 2007, 71; Manning 2008, 61). Izraelsko letalstvo je v tej vojni opravilo okoli 15.500 poletov, od tega 10.000 bojnih. Pri tem je odvrгло in izstrelilo okoli 24.500 bomb in drugega orožja (Cordesman 2006, 28, Arkin M. 2007, 64; Manning 2008, 61). Poleg tega je izraelska artilerija izstrelila več kot 140.000 granat in raket, mornarica pa je iz svojih topov izstrelila okoli 2.500 granat. Skupno je bilo torej izstreljenih več kot 160.000 kosov različnega orožja, pri čemer so zadeli večino mest v južnem Libanonu in večino večjih mest v preostalem Libanonu (najbolj je bil na udaru Bejrut) (Arkin 2007, 64–65; Rubin 2007, 19).

4.6.2 Branilci

Vendar pa udari z razdalje niso bili enostranski. Ko je postalo jasno, da Izrael ni omejil svojih napadov samo na jug Libanona, ampak se je odločil za močno bombardiranje celotnega ozemlja Libanona, je Hezbolah začel močno obstreljevati predvsem mesta na severu Izraela. Pri tem je uporabljal minomete in nevodljive artilerijske rakete kratkega, srednjega in dolgega dometa. Ker je bil domet tega orožja precejšen, je večina izraelskega prebivalstva v mestih Hajfa, Tiberias in tudi Tel Aviv postala potencialna tarča Hezbolaha (Blanford 2006, 21; Manning 2008, 22). Vodja Hezbolaha Nasrallah je z namenom izbral populacijske centre, da bi s tem prisilil Izrael, da konča napade na Libanon (Manning 2008, 38). Ti napadi so prisilili Izrael, da je v boj poslal kopenske enote in proti koncu vojne v boj vključil tri divizije, saj je

³⁷ Za prikaz obstreljevanih mest v Libanonu glej sliko 4.5 v prilogi Č.

Hezbollah s svojim orožjem ogrožal skoraj vsa večja mesta na severu Izraela (Manning 2008, 23). Vendar so izraelske enote že na meji med Izraelom in Libanonom doživele močan odpor, saj je Hezbollah v šestih letih na meji zgradil in organiziral močan kompleks obrambnih položajev. V južnem Libanonu je zgradil cel sistem bunkerjev, tunelov, zaklonišč in skladišč orožja (Manning 2008, 44), ki so bili v večini le tri do štiri kilometre od izraelske meje (Blanford 2006, 21). Strategija Hezbollaha v tej vojni je bila preprosta. Osredotočil naj bi se na nepretrgano obstreljevanje izraelskih mest z raketami in minometi, da bi s tem oslabil odpor Izraela, hkrati pa bi se na kopnem branil z dobro pripravljenih položajev na jugu Libanona (Mellies L. v Farquhar C. 2009, 61).

Ena od taktik Hezbollaha v tej vojni je bila, da so civiliste Libanona uporabili kot živi ščit pred napadi Izraela (Arkin M. 2007, 100; Kreps 2007, 78; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 62). Hezbollah je svojo infrastrukturo zgradil v mestih in naseljenih območjih ter uporabil civilno infrastrukturo in poslopja za shranjevanje orožja in izvajanje akcij in aktivnosti proti Izraelu. V svojo obrambo je vključil tudi mesta (Cordesman 2006, 13; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 62). Na jugu Libanona je Hezbollah svojo vojaško infrastrukturo namenoma zgradil v mestih ali okoli njih. V Bejrutu je Hezbollah pod svoje poveljstvo vključil celotne soseske in zgradil vojaške in politične pisarne med civilisti (Arkin 2007, 28). Večino raket kratkega dometa je skril v kletah in zasebnih stanovanjih, nekaj pa celo v mošejah (Rubin 2007, 8). Izraelske fotografije in posnetki kažejo, kako so se mobilni raketometi skrivali in izstreljevali rakete iz gosto naseljenih področij izza visokih in skupaj nagnetenih stavb (Rubin 2007, 8; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 62). Ker je Hezbollah za skrivališča, skladišča in izstrelišča uporabljal mošeje, šole, vrtce in druge civilne stavbe, in ker so Izraelci močno obstreljevali in napadali ta mesta, je to pripeljalo do številnih civilnih žrtev. To je Hezbollah izkoristil sebi v prid, saj je s prikazovanjem škode in žrtev v medijih poskušal pridobiti domače in mednarodne privrženice (Kreps 2007, 79–80; Fayutkin 2008, 214).

Hezbollah je v tej vojni uspešno napadel tudi izraelsko korveto Hanit vrste saar-5, ki je patroljirala ob libanonski obali. Nanjo je Hezbollah izstrelil raketo C-802, ki je ladjo onеспособila in pri tem ubila štiri mornarje (Blanford 2006, 23; Dakič–Prelec 2006, 5). Večina raketnih napadov se je zgodila podnevi (Rubin 2007, 12). Dnevno število izstreljenih raket se je zelo spreminjalo med vojno³⁸. Skozi celotno vojno se je zgodilo 475 napadov, kar je v povprečju 14–15 napadov na dan. Ni mogoče natančno oceniti števila raketometov,

³⁸ Glej graf 4.1 v prilogi Č.

vključenih v napade vsak dan, vendar pa je najbolj verjetno, da je večina raketometov izstreljevala rakete na vsakih 24 ur (Rubin 2007, 9).

Po podatkih naj bi bilo na Izrael izstreljenih 3.970 raket oziroma 4.228 (Arkin M. 2007, 55; Biddle in Friedman 2008, 31; Blanford 2006, 22; Cordesman 2006, 9; Djerejian 2006, 42; Matthews 2006, 61; Rubin 2007, 10; Vilar 2008, 26). Kljub tem podatkom verjetno nikoli ne bo znano, koliko raket je v resnici doseglo Izrael, in sicer zato, ker je Hezbolah na Izrael izstrelil tudi precej minometnih min in protitankovskih raket (Arkin M. 2007, 55). Skupno je bilo v Izraelu napadenih 44 mest in vasi³⁹, med drugim izraelsko pristaniško mesto Hajfa, turistično mesto Tiberias in obmejni mesti Naharia in Kiryat Shmona. Od 23 do 25 % vseh raket (oziroma okoli 900 raket) je padlo na stavbe, civilno infrastrukturo, industrijske obrate ali zraven njih in celo na rafinerijo v Hajfi. To število presega vse napade na Izrael doslej, celo iraške napade z raketami SCUD leta 1991 (Rubin 2007, 11). Rakete so bile izstreljene s številnih izstrelišč, ki so bila različno oddaljena od svojih ciljev⁴⁰ (Arkin M. 2007, 58).

4.7 Žrtve, škoda in posledice

Posledice vojne so bile hude tako za Izrael kot tudi za Libanon in Hezbolah. Na izraelski strani je bilo v raketnih napadih ubitih 43 ljudi (Cordesman 2006, 9; Arkin M. 2007, 60; Rubin 2007, 14; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 61). Po različnih podatkih naj bi bilo ranjenih od nekaj 100 do nekaj 1000 ljudi. Tako Uzi Rubin (2007, 14) pravi, da je bilo huje ranjenih okoli 250 ljudi, več 1000 pa jih je utrpelo lažje poškodbe. Matthews M. (2006, 61) pravi, da je bilo ranjenih 4.262 ljudi, še dodatnih 2.773 pa se jih je zdravilo zaradi šoka in tesnobe. Alan Arkin (2007, 60) navaja podatke izraelskega Rdečega križa, po katerih naj bi bilo 75 ljudi huje poškodovanih, 115 jih je imelo srednje hude poškodbe, 807 pa naj bi jih utrpelo lažje poškodbe. Organizacija naj bi bila obveščena o 1.477 incidentih, ki so povzročili smrti ali poškodbe zaradi obstreljevanja. Poleg tega naj bi domove zaradi obstreljevanja zapustilo od 100.000 do 300.000 ljudi (Arkin M. 2007, 60; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 61). Najbolj prizadeta mesta so postala mesta »duhov«. Prebivalci, ki so v njih ostali, so živeli v zakloniščih, javne službe niso delovale, komercialne dejavnosti so popolnoma prenehale (Rubin 2007, 14). Raketni napadi so poškodovali ali uničili 2.000 stavb oz. 6.000 domov. Poškodovana je bila tudi izraelska infrastruktura, med drugim bolnišnice, javne službe in številni industrijski obrati. Izraelsko pristanišče v Hajfi je moralo preusmeriti ves komercialni pomorski promet v pristanišče Ashdod. Naftna rafinerija v Hajfi, največja v državi, je morala

³⁹ Glej slike 4.2 in 4.3 v prilogi Č.

⁴⁰ Glej sliko 4.4 v prilogi Č.

ustaviti delovanje zaradi možnosti katastrofe ob morebitnem hujšem poškodovanju rafinerije. Številni požari so uničili veliko podeželja na severu Izraela (Arkin M. 2007, 60; Rubin 2007, 14).

V Libanonu naj bi bilo po nekaterih podatkih⁴¹ ubitih 855 civilistov (Djerejian P. 2006, 42), po drugih pa okoli 1.200 (Salem 2006, 18; Arkin M. 2007, 98). Ranjenih naj bi bilo od 4.000 do 4.400 ljudi (Salem 2006, 18; Arkin M. 2007, 98). Domove je zaradi izraelskega bombardiranja zapustilo od 950.000 do 1.000.000 ljudi (Cordesman 2006, 9; Salem 2006, 18; Arkin M. 2007, 99). Škoda na stavbah in infrastrukturi v mestih, predvsem v južnem Libanonu in Bejrutu, je bila precejšnja. Po podatkih libanonske vlade naj bi bilo veliko škode na letališčih, v pristaniščih, televizijskih postajah, oddajnih antenah, bencinskih črpalkah, mostovih, cestah, tovarnah in domovih. V spopadih med silami Izraela in Hezbolaha je bilo ubitih 119 izraelskih vojakov (Cordesman 2006, 9; Biddle in Friedman A. 2008, 33; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 61), poleg tega naj bi bilo na izraelski strani zadetih 47 tankov, od katerih jih je bilo 15–16 popolnoma uničenih (Schiff 2006, 30). Hezbollah naj bi med spopadi in v izraelskih bombardiranjih izgubil od 300 do 750 pripadnikov (Cordesman 2006, 9; Salem 2006, 18; Kreps 2007, 75; Biddle in Friedman A. 2008, 33; Mellies L. v Farquhar C. 2009, 61).

Čeprav nobena od spopadenih strani ni dosegla zastavljenih ciljev, je vodja Hezbolaha Nasrallah razglasil zmago (Blanford 2006, 26). Sicer ni mogoče govoriti o zmagi ene ali druge strani, saj se je vojna končala s posredovanjem ZN in obojestransko prekinitvijo ognja ter sprejetjem resolucije 1701, a je kljub temu Hezbollah dokazal, da se lahko asimetrični nasprotnik postavi nasproti močnejšemu in z modernim orožjem opremljenemu nasprotniku (Rubin 2007, 22). Izrael je v boju proti Hezbolahu izbral napačno strategijo. Kot pravi Kreps (2007, 79), je asimetrični nasprotnik, kot je Hezbollah, le redko dober cilj za letalske sile, ki jih je Izrael uporabil kot primarno sredstvo v boju zoper Hezbollah. Zelo pomembno v tej vojni pa je bilo tudi civilno prebivalstvo tako Libanona kot tudi Izraela, saj je Hezbollah z obstreljevanjem mest na severu Izraela poskušal vplivati na vlado, da bi končala vojno, po drugi strani pa je Izrael z bombardiranjem mest v Libanonu poskušal vplivati tudi na tamkajšnje prebivalce tako, da bi jih obrnil proti Hezbolahu. Obe spopadeni strani sta tako imeli mnenje in vedenje civilnega prebivalstva za pglavitni, vendar nista mogli nanju vplivati, kot sta si želeli (Fayutkin 2008, 214). Vojna je kljub temu imela negativen vpliv na civilno prebivalstvo obeh držav. Poleg ekonomsko-socialnih in političnih kriz, ki so pretresle

⁴¹ Težava pri teh podatkih se pojavi, ker so bili v nekaterih primerih za civiliste šteti tudi pripadniki Hezbolaha.

libanonsko prebivalstvo, so se zelo spremenili tudi odnosi in nasprotja med glavnimi skupinami v Libanonu, še zlasti med šiiti in preostalimi (Telhami 2007, 26; Fayutkin 2009, 204). Za izraelsko prebivalstvo je imela vojna predvsem psihološke posledice, saj je bila nezmožnost izraelskih oboroženih sil za zmago nad Hezbolahom v prvih dneh vojne in za ustavitev raketnih napadov razumljena kot strateški poraz. To pa je povzročilo nezaupanje do vlade in vojaškega vodstva ter s tem njun odstop (Fayutkin 2009, 204).

5 SKLEP

Prvi primer bojevanja v mestih, tj. bitka za Vukovar, sega na začetek globalizacije in sodi v vojno na območju nekdanje Jugoslavije. V boju za mesto sta se spoprijeli strani, oboroženi s podobnim orožjem, vendar pa je imel napadalec precejšnjo premoč tako v številu vojakov kot tudi v orožju.

Branilci so bili precej slabše opremljeni in oboroženi in glede na število napadalcev jih je bilo proti koncu bitke 40-krat manj kot napadalcev. Imeli so zelo malo orožja, primanjkovalo jim je težkega orožja in predvsem protiklepnih sredstev.

Napadalci so pričakovali kratek boj, v katerem bi Vukovar zavzeli v enem dnevu z majhnim odporom ali pa celo brez njega. Nepričakovano je ta boj prerasel v dolgotrajno bitko, ki je trajala skoraj 3 mesece in med katero so napadalci izvedli celo vrsto napadov na mesto. Ker napadalci v začetnih bojih za osvojitve mesta niso bili uspešni, so poskušali obrambo oslabiti z močnim obstreljevanjem. Pri tem je celotno mesto postalo tarča topniških in zračnih napadov, in ne samo položaji branilcev. Posledica tega obstreljevanja je bilo skoraj povsem razrušeno mesto in številne žrtve med civilisti, ki so ostali v mestu.

Zasedba Vukovarja zelo spominja na bojevanje v mestih med drugo svetovno vojno, na primer v Stalingradu in Berlinu, saj imamo na eni strani napadalce, ki poskušajo zavzeti mesto, tega pa branijo organizirane sile branilca. Gre za linearno obliko oboroženega boja, pri čemer obstaja jasna meja med branilci in napadalci, ki so v medsebojnem ognjenem in informacijskem stiku. Vendar pa je kljub temu velika razlika med Vukovarjem in Stalingradom, saj sta se za zadnjega bojevali približno enako veliki in oboroženi armadi, Vukovar pa je branilo le okoli 2.000 branilcev, ki jih je napadalo več kot 80.000 napadalcev. Po večini tudi niso bili vojaki, bili pa so domačini, in kot sem že omenil, so se skoraj 3 mesece branili pred nesorazmerno večjimi silami. Čeprav so na koncu klonili, so dokazali, da se je mogoče z dobro motiviranim moštvom in modernim orožjem v mestu uspešno zoperstaviti veliko večjim oboroženim silam. Poleg tega so napadalci prekršili mednarodno pravo oboroženih spopadov, ko so popolnoma nediskriminantno razrušili Vukovar ter na koncu izgnali in tudi pobili številne prebivalce in branilce Vukovarja, mednarodna skupnost pa se je pri posredovanju ponovno izkazala kot neučinkovita, saj na koncu ni preprečila tragedije in pokola civilnih žrtev.

Pri terorističnih napadih na New York in Washington 11. septembra je skupina ljudi na drugem koncu sveta izdelala sorazmerno preprost načrt za napade na cilje v ZDA, ki pa je vendar zahteval veliko načrtovanja in priprav ter precej finančnih sredstev. Ti cilji so bili skrbno izbrani, zato da bi imeli napadi čim večji učinek in da bi bili čim bolj odmevni. Za

cilje so izbrali stavbi Svetovnega trgovinskega centra v New Yorku ter Pentagon in ameriški kongres v Washingtonu. Stavbi Svetovnega trgovinskega centra sta bili pri tem uničeni, stavba Pentagona pa je bila poškodovana. Ta napad je bil medijsko najbolj odmeven, hkrati pa je bil tudi najbolj smrtonosen in uničujoč teroristični napad doslej. Zahteval je več kot 3.000 smrtnih žrtev in povzročil za več 100 milijard ameriških dolarjev gmotne škode. Šlo je za kriminalno dejanje 19 teroristov-civilistov, ki je zaradi obsega in žrtev, kakršne so v preteklosti lahko povzročile le države z močnim orožjem, podobno vojnemu dejanju, sprožilo pa je tudi globalno vojno proti terorizmu s strani ZDA.

Pri teh terorističnih napadih je šlo za globoke udare in razpršeno bojevanje, pri katerih so bili glavna tarča predvsem civilisti. Letala, napolnjena z zelo vnetljivim gorivom, so bila uporabljena kot rakete, saj se je letalo ob naletu v cilj spremenilo v veliko zažigalno bombo. V tem primeru je šlo za teroristična in gverilska bojna delovanja, pri katerih so hoteli ustrahovati ne samo civilnega prebivalstva ZDA, ampak civiliste celotnega sveta. Trčenje drugega letala v drugi stolp WTC je bilo načrtovano tako, da je lahko izkoristilo medijsko tehnologijo realnega časovnega poročanja (ki se je tako zelo razširilo prav v obdobju globalizacije), pri čemer so ljudje spremljali neposreden posnetek terorističnega dejanja, s tem pa tudi sporočilo o ranljivosti ZDA in njene infrastrukture. Čeprav teroristi s temi napadi ZDA niso spravili na kolena ne ekonomsko ne vojaško, pa so napadene stavbe tako simboli kot tudi sedeži globalnega bogastva, moči in kulture. Zato je poškodovanje ali uničenje teh poslopij lahko razumljeno kot simbolni pa tudi kot prvi uspešen napad v vojni, vezani na propagandna dejanja. Ti napadi so bili tako zelo medijsko odmevni, da jih je Al Kajda izkoristila in jih še izkorišča za svojo promocijo in širitev svojih prepričanj. Te napade in njihovo odmevnost je omogočila prav dostopnost številnih sodobnih tehnologij, ki so se tako razširile v obdobju globalizacije.

V vojni med teroristično organizacijo Hezbolah in državo Izrael pa sta obe strani uporabljali globoke udare na mesta v Izraelu in Libanonu kot nestično obliko bojnih delovanj. Povod za vojno je bila ugrabitev dveh izraelskih vojakov na izraelsko-libanonski meji. Izrael je zato sprožil močno letalsko ofenzivo in začel napadati tarče v libanonskih mestih, predvsem v Bejrutu. Sprva je omejil napade na odkrite tarče Hezbolaha, kot so bile pisarne in stanovanja ter izstrelišča raket, pozneje pa je začel bombardirati tudi libanonsko infrastrukturo, ki jo Hezbolah uporablja zase in za napade na Izrael. Po drugi strani pa je želel Izrael kaznovati Libanon, ker je dopuščal obstoj in delovanje organizacije Hezbolah kot države znotraj države. Izrael je pri tem uporabljal predvsem t. i. pametno orožje, kot so bile lasersko in satelitsko vodene rakete in bombe, da bi omejil postransko škodo ter civilne žrtve. S temi napadi je

poskušal vplivati tudi na prebivalce Libanona, da bi se ti obrnili proti Hezbolahu, ki z izzivanjem povzroča, da Izraelci uničujejo njihove domove in mesta. Poleg tega je Hezbollah vključen v civilno družbo Libanona. To je pripeljalo do številnih žrtev in škode na strani Libanona ter do velikega števila ljudi, ki so morali zaradi napadov zapustiti svojo domove. Na drugi strani je Hezbollah ob spoznanju, da je Izrael sprožil močno bombardiranje Libanona, odgovoril z močno raketno kampanjo ter izstrelil več kot 4.000 raket na mesta na severu Izraela. V nasprotju z Izraelom, ki je uporabljal pametno orožje, da bi omejil škodo in zmanjšal število civilnih žrtev, je Hezbollah namenoma obstreljeval civiliste in civilne tarče ter rakete uporabljal nediskriminantno. To je storil zato, da bi civilisti od svoje vlade zahtevali končanje bombnih napadov na Libanon in sprejetje pogojev Hezbolaha. Poleg tega je artilerijske taktične rakete uporabil kot strateško orožje in ob tem izkoristil medije v svojo korist, saj ti po navadi spremljajo konflikte kot športni dogodek, pri katerem »zapisujejo točke« ene in druge strani. Poleg žrtev na obeh straneh so mediji spremljali tudi število dnevno izstreljenih raket. Čeprav večina teh raket ni povzročila večje škode, je bila vsaka raketa, ki je priletela na izraelsko mesto, sporočilo arabskemu svetu o premagljivosti Izraela. V tem primeru je Hezbollah svoj raketni arzenal spremenil v sredstvo za medijsko in politično bojevanje ter sredstvo terorja. Med drugo svetovno vojno so Nemci na London izstrelili več kot 1.000 balističnih raket V-2, ki so bile prav tako sredstvo terorja. Razlika med tema primeroma je, da Velika Britanija in zavezniki niso imeli podobnega orožja, s katerim bi lahko odgovorili na te raketne napade, prav tako pa niso imeli učinkovite obrambe pred tem orožjem, vse dokler niso prodrli toliko globoko proti vzhodu, da je bil London zunaj dosega raket. Izrael je po drugi strani imel podobna orožja, s katerimi je napadal položaje Hezbolaha in izstrelšča raket, in je lahko odgovoril z enako silo, vendar mu še vedno ni uspelo ustaviti raketnih napadov na Izrael. In ker izraelskemu letalstvu ni uspelo ustaviti raketnih napadov na Izrael, so sprožili kopensko ofenzivo, ki pa je povzročila močan odpor Hezbolaha, ker je imel ta dobro pripravljene in utrjene položaje na meji med Izraelom in Libanom. Izraelu ni uspelo ustaviti raketnih napadov Hezbolaha do konca vojne. Hezbollah pa je bil prav tako brez moči pred izraelskim bombardiranjem.

V vojni nobeni strani ni uspelo doseči zastavljenih ciljev, čeprav je Hezbollah sebe na koncu razglasil kot zmagovalca. Prvič se je zgodilo, da je teroristična organizacija uporabila tako orožje v takem obsegu in resnično ohromila življenje severnega Izraela, poleg tega pa je teroristična organizacija, ki jo podpira in uri Iran, uporabila taktiko, pri kateri se je na utrjenih položajih branila pred napadalci, po drugi strani pa je uporabila taktične artilerijske rakete kot strateško orožje ter pokazala, da so Izrael in njegova mesta vseeno ranljiva.

Kot vidimo pri primeru Vukovarja ter možnostih branilcev in napadalcev, se mesta v obdobju globalizacije zelo težko napada konvencionalno linearno. Mesta namreč zagotavljajo velike prednosti branilcem, ki lahko ob dobri motiviranosti in primerni oborožitvi kljubujejo številčno večjim in močnejšim nasprotnikom. Pri Vukovarju je šlo celo za primer manjšega mesta. Današnji megalopolisi, kot sta Tokio in Mumbai, bi bili prava nočna mora za napadalce.

Bitka za Vukovar je primerljiva s primeri iz obdobja 2. svetovne vojne, kot so na primer bitka za Stalingrad, bitka za Berlin, bitka za Manilo ipd., v 2. polovici 20. stoletja pa na primer z bitko za Hue, bitko za Suez City, bitko za Bejrut ipd. Pri vseh teh primerih gre za linearno obliko bojevanja v mestih.

Pri terorističnih napadih na New York in Washington pa možnosti teroristov in branilcev ter sam potek bojevanja, v katerem je manjša skupina teroristov brez večjih težav prizadejala precejšen udarec najmočnejši vojaški državi na svetu, dokazujejo ranljivost civilnih tarč na ozemlju ZDA, tudi infrastrukture. Zaradi globalizacije, dostopa teroristov do sodobne tehnologije, velike gostote in pestrosti ljudi v milijonskih mestih pravzaprav ni mogoča 100-odstotno zanesljiva obramba pred terorističnimi napadi v mestih. Teroristi so si v tem napadu izbrali simbolne tarče in dokazali, da bi bili napadi z orožjem za množično uničenje v mestih, kjer je velika gostota ljudi, lahko katastrofalni. Če bi teroristi napadli jedrsko elektrarno Indian Point, ki je od New Yorka oddaljena le 40 km, bi to lahko imelo katastrofalne in dolgoročne posledice. Mesta niso varna niti pred napadi z orožjem za množično uničenje, kot je to dokazala teroristična organizacija Aum Shinri Kyo na podzemni železnici v Tokiu.

Omenjene teroristične napade lahko primerjamo z urbano gverilo, ki se je močno razmahnila kmalu po 2. svetovni vojni, predvsem v Evropi (Rdeče brigade v Italiji, skupina Baader-Meinhof v Nemčiji ipd.) in Južni Ameriki (Tupamarosi v Urugvaju, Montonerosi v Argentini ipd.).

Pri zadnjem primeru se je izkazalo, da mesta prav tako niso varna pred udari z razdalje. Čeprav je tehnologija zelo napredovala, predvsem sodobni protiletalski in protiraketni sistemi, še vedno ne morejo zagotoviti učinkovite obrambe pred preprostim orožjem, kot je artilerijska raketa. Edina možnost Izraelcev je bila globok prodor v Libanon, da Hezbolah zaradi oddaljenosti s svojimi raketami ne bi mogel doseči mest na severu Izraela. Po drugi strani sta bila Hezbolah in Libanon brez moči, ko je Izrael obstreljeval cilje v libanonskih mestih.

Glede na obravnavane primere lahko sklepam, da se je bojevanje v mestih iz klasične linearne oblike bojevanja premaknilo k nelinearni obliki oboroženega boja. Pri tem ne sklepam, da je linearna oblika povsem izginila, ampak da je šel razvoj v smeri k bolj nelinearnim oblikam,

kjer bojevanje vključuje predvsem nestična, razpršena, teroristična in gverilska bojna delovanja, kot so natančni udari s pametnim orožjem po točno določenih ciljeh v mestih ali pa samomorilski napadalci, ki v mestih napadajo predvsem civilne in slabo branjene cilje in pri tem uporabljajo že omenjena razpršena in gverilska bojna delovanja, da bi se čim lažje izognili obrambnim bojnim delovanjem branilcev. Prav tako je očitno iz omenjenih primerov, da za obrambo mest ne zadostujejo le oborožene sile določene države, ampak celotni obrambno-varnostni sistem, ki poleg oboroženih sil vključuje tudi policijo in policijske agencije in varnostno-obveščevalne agencije, poleg tega pa še številne druge agencije, ki so odgovorne za normalno funkcioniranje mest. Zato lahko potrdim prvo postavljeno hipotezo, da je prišlo do razvoja bojevanja v mestih.

Pri primeru konflikta med Izraelom in Hezbolahom pa je vidno, da so mesta ranljiva tudi za napade s taktičnimi artilerijskimi raketami in da mesta ne more zaščititi le zračna obramba znotraj mest ali v njihovi okolici, ampak so za to potrebne kopenske sile, ki med mesti in napadalci ustvarijo dovolj globoko cono, da so mesta izven dometa teh raket (vendar tudi to ni zagotovilo, da se bo ustavilo udare po mestih).

Iz primerov je razvidno tudi, da mesta ne ogrožajo zgolj oborožene sile, ampak so vse pogostejša grožnja postali teroristi, gverilci in diverzanti, ki napadajo od znotraj in pri tem vsakodnevne predmete spreminjajo v orožja za množično uničenje, ali pa že obstoječa in zastarela orožja uporabljajo kot sredstvo terorja.

Prav tako pa iz primera Vukovar vidimo, da mesta nudijo dobro zaščito številčno šibkejšim branilcem in da se lahko s sodobnim orožjem zelo učinkovito branijo pred napadalci, oboroženi s podobnim orožjem. Za napadalce pa velja prav nasprotna ugotovitev, in sicer, da zelo težko uspešno napadajo in osvojijo mesto, ki ga branijo branilci s sodobnim orožjem, in da zaradi narave mestnega okolja izgubijo številčno in ognjeno prednost, ki bi jo sicer imeli na odprtem bojišču. Na podlagi povedanega lahko potrdim drugo postavljeno hipotezo.

Poleg tega je pri vseh primerih tudi vidno, da kakršnakoli bojna delovanja v mestih povzročijo veliko materialno in s tem tudi denarno škodo in zaradi velike gostote civilistov lahko privedejo do številnih civilnih žrtev. V nekaterih napadih so civilisti pravzaprav glavni cilji napadalcev, kot je bilo to pri terorističnih napadih na New York in Washington D. C. ter tudi pri Hezbolahovem obstreljevanju civilnih ciljev. S tem lahko potrdim še tretjo hipotezo, da so tarče v mestih postali predvsem civilisti.

6 LITERATURA

1. 9/11 Commission. 2006. We have some planes. V *Terrorism: critical concepts in political science* 4, ur. David C. Rapoport, 354–417. London, New York: Routledge.
2. 9/11 Commission. 2004. *The 9/11 Commission Report*. Dostopno prek: <http://www.9-11commission.gov/report/911Report.pdf> (17. februar 2010).
3. Archar, Gilbert in Michel Warschawski. 2007. *The 33-day War: Israel's War on Hezbollah in Lebanon and its consequences*. London: Paradigm Publisher.
4. Arkin M., William. 2007. *Divining victory: Airpower in the 2006 Israel-Hezbollah War*. Dostopno prek: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA473272&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf> (10. april 2010).
5. Bajec, Anton, ur. 1994. *Slovar slovenskega knjižnjega jezika*. Ljubljana: DZS.
6. Barber E., Jordan. 2009. *Terrorism near and far, strategic, symbolic: The origins , intentions and future threats of al Qaeda and Hezbollah*. Dostopno prek: <http://www.e-ir.info/?p=1795> (20. september 2010).
7. BBC news. 2006. *Middle East crisis: Key maps*. Dostopno prek: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/629/629/5177932.stm (17. april 2010).
8. Beck, Glen. 2007. *Offensive air power in counter-insurgency operations: Putting theory into practice*. Dostopno prek: <http://www.cfc.forces.gc.ca/papers/csc/csc33/mds/beck.pdf>. (12. april 2010)
9. Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija?: Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina.
10. Biddle, Stephen in Jeffrey A. Friedman. 2008. *The 2006 Lebanon campaign and the future of warfare: Implications for army and defense policy*. Dostopno prek: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/> (12. april 2010).
11. Blanche, Ed. 2001. What investigation reveals. *Jane's intelligence review* 13 (11): 16.
12. Blanford, Nick. 2006. Deconstructing Hizbullah's surprise military prowess. *Jane's Intelligence Review* 18 (11): 20–27.
13. Bloomberg R., Michael in Emily Llyod. 2008. *New York City's wastewater treatment system*. Dostopno prek: <http://www.nyc.gov/html/dep/pdf/wwsystem.pdf>. (17. september 2010).
14. Bluth, Christoph. 2001. War against terrorism: the Hamburg connection. *Jane's intelligence review* 13 (11): 15–17.
15. Bolz, Frank, Kenneth J. Dudonis in David P. Schulz. 2002. *The counterterrorism handbook: Tactics, procedures and techniques*. Boca Raton: CRC press.

16. Bordo D., Michael. 2002. Globalization in historical perspective. *Business economics* (januar). Dostopno prek: <http://econweb.rutgers.edu/bordo/Nabe.pdf> (12. maj 2008).
17. Braniteljski portal. 2007. *I bolnica je bila meta: Srpska okupacija Vukovara 1991*. Dostopno prek: http://www.braniteljski-portal.hr/files/Vukovar_1991_Centar.pdf (16. junij 2010).
18. Charters, David A. 2007. 9/11: Seven years into history. *The journal of conflict studies* 27 (2): 173–185.
19. Collins M., John. 1998. *Military geography for professionals and the public*. Washington D. C.: Potomac Books inc.
20. Cordesman H., Anthony. 2006. *Preliminary lessons of the Israeli-Hezbollah War*. Dostopno prek: <http://csis.org/burke> (12. april 2010).
21. Crenshaw, Martha. 2006. Why is America the primary target? Terrorism as globalized civil war. V *Terrorism: critical concepts in political science* 4, ur. David C. Rapoport, 49–62. London, New York: Routledge.
22. Dakič-Prelc, Drago. 2006. Premirje še ne pomeni miru: Libanonska kriza. *Revija Obramba* 38 (9): 4–5.
23. Danis, Aaron A. 2007. Al Qaeda's surveillance offensive against America, 2000–2003: Implications for U.S. homeland counter surveillance. V *Countering terrorism and insurgency in the 21st century: International perspectives*, ur. James J. F. Forest, 502–524. Westport, Connecticut, London: Praeger security international.
24. Dedaković, Mile, Alenka Mirković-Nadž in Davor Runtić. 1997. *Bitka za Vukovar*. Vinkovci: Vinkovačke jeseni, F.W.T.
25. --- 2000. *Bitka za Vukovar*. Vinkovci: Neobična naklada.
26. Delibašić, Dragomir, ur. 1981. *Taktika. Knj. 2 : borbena dejstva taktičkih jedinica KoV JNA i teritorijalne odbrane: udžbenik za vojne akademije i fakultete opštenarodne odbrane*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
27. Demographia. 2006. *World Urban Population Density by Country & Area*. Dostopno prek: <http://www.demographia.com/db-intlua-area2000.htm> (26. november 2009).
28. Devenny, Patrick. 2006. *Hezbollah's strategic threat to Israel*. Dostopno prek: <http://www.meforum.org/806/hezbollahs-strategic-threat-to-israel> (20. september 2010).
29. Djerejian P., Edward. 2006. From Conflict Management to Conflict Resolution. *Foreign Affairs* 85 (6): 41–48.

30. Doran, Michael Scott. 2002. Somebody else's civil war. *Foreign affairs* 81 (1): 22–42.
31. Easterbrook, Gregg. 2001. The all-too-friendly skies: Security as an afterthought. V *How did this happen? Terrorism and the new war*, ur. James F. Hoge in Gideon Rose, 163–181. Oxford: Public affairs limited.
32. Fayutkin, Dan. 2009. The Second Lebanon War: A Two-Year Perspective. *Defense and Security Analysis* 25 (2): 201–204.
33. Fenty M. Adrian. 2007. *The comprehensvie plan for the national capital: district elements*. Dostopno prek: <http://www.planning.dc.gov/planning/cwp/view,a,1354,q,639789,PM,1.asp> (19. september 2010).
34. Forlano, Laura. 2003. *The office of the future today*. Dostopno prek: <http://www.gothamgazette.com/article/issueoftheweek/20031110/200/672> (22. junij 2010).
35. Gažević, Nikola, ur. 1970. *Vojna Enciklopedija*. Druga izdaja. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
36. Gerwehr, Scott in Russel W. Glenn. 2000. *The art of darkness: Deception and Urban Operations*. Santa Monica: RAND.
37. Gilmore J., Jerry. 2009. *Global Conditions, Trends Indicate Years of Conflict, Army Chief Says*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2009/05/mil-090529-afps01.htm> (17. oktober 2009).
38. Global security. 1980. *MCWP 3-35.3 Military operations on urbanized terrain*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/usmc/doctrine/mcwp3353.pdf> (20. september 2010).
39. --- 2002. *FM3-06.11 Combined arms operations in urban terrain*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/3-06-11/index.html> (15. februar 2008).
40. --- 2003. *FM3-06 urban operations*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/3-06/index.html> (13. marec 2009).
41. Grau W., Lester in jacob W. Kipp. 1999. Urban Combat: Confronting the urban Specter. *Military review* 79 (4): 9–17.
42. Guillen F., Mauro. 2001. Is globalization civilizing, destructive or feeble?: A critique of five key debates in the social-science literature. *Annual Review of Sociology* 27. Dostopno prek: <http://knowledge.wharton.upenn.edu/papers/938.pdf> (17. oktober 2009).

43. Hammes X., Thomas. 2006. *The sling and the stone: on war in the 21st century*. Grand Rapids, Michigan: Zenith Press.
44. Hills, Alice. 2004. *Future war in cities: Rethinking a liberal dilemma*. London in Portland: Frank Cass publishers.
45. HRT, 1. program. 2008. *Heroji Vukovara: Groblje tenkova I*. Zagreb, 5. september.
46. Ilardi, Joe Gaetano. 2009. The 9/11 attacks – a study of Al Qaeda's use of intelligence and counterintelligence. *Studies in conflict and terrorism* 32 (3): 171–187.
47. Ivanov, Igor. 2003. *International security in the era of globalization*. Dostopno prek: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/162/27662.html> (23. november 2009).
48. Jones, Clive. 2006. Israeli offensive may not meet long-term objectives. *Jane's Intelligence review* 18 (9): 24–29.
49. Kaldor Mary. 2006. *New and old wars*. Cambridge, Malden: Polity Press.
50. Kibble, David G. 2002. The attacks of 9/11: evidence of a clash of religions? *Parameters* 32 (3): 34–45.
51. Kocjan-Barle, Marta in Drago Bajt ur. 2004. *Slovenski veliki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
52. Kočevan, Iztok. 2008. Korak naprej v bojevanju?: »razpršeno delovanje« *Revija Obramba* 40 (12): 17–19.
53. Kreps, Sarah. 2007. The 2006 Lebanon War: Lessons Learned. *Parameters* 37 (1): 72–84.
54. Kurtz, Lester in Jennifer Turpin, ur. 1999. *Encyclopedia of violence, peace and conflict*. San Diego: Academic press.
55. Libicki C., Martin, Peter Chalk in Melanie Sisson. 2007. *Exploring terrorist targeting preferences*. Dostopno prek: http://www.rand.org/pubs/monographs/2007/RAND_MG483.pdf (18. februar 2010).
56. Manning E., Scott. 2008. *The second War in Lebanon: Israel-Hezbollah war of 2006: was air power able to accomplish the goals of the Israeli government*. Dostopno prek: <https://www.afresearch.org/skins/RIMS/display.aspx?moduleid=be0e99f3-fc56-4ccb-8dfe-670c0822a153&mode=user&action=researchproject&objectid=67aae0fd-21ee-49f2-8cfa-1e5e5a2c2c02> (11. marec 2010).
57. Matthews M. Matt. 2009. Hard Lessons Learned: A Comparison of the 2006 Hezbollah-Israeli War and Operation Cast Lead: A Historical Overview. V *Back to Basics: A Study of the Second Lebanon War and Operation Cast Lead*, ur. Scott C.

- Farquhar, 5-44. Dostopno prek: <http://www.cgsc.army.mil/carl/download/csipubs/farquhar.pdf> (12. april 2010).
58. --- 2006. *We Were Caught Unprepared: The 2006 Hezbollah-Israeli War*. Dostopno prek: <http://www.cgsc.army.mil/carl/download/csipubs/matthewsOP26.pdf> (12. april 2010).
 59. McGregor, Andrew. 2006. *Hezbollah's tactics and capabilities*. Dostopno prek: <http://www.ocnus.net/cgi-bin/exec/view.cgi?archive=100&num=25471> (20. september 2010).
 60. Mellies L. Penny. 2009. Hamas and Hezbollah: A Comparison of Tactics. V *Back to Basics: A Study of the Second Lebanon War and Operation Cast Lead*, ur. Scott C. Farquhar, 45-81. Dostopno prek: <http://www.cgsc.army.mil/carl/download/csipubs/farquhar.pdf> (12. april 2010)
 61. Miller, John, Michael Stone in Chris Mitchell. 2002. *The cell: Inside the 9/11 plot, and why the FBI and CIA failed to stop it*. New York: Hyperion.
 62. Moniquet, Claude in Dimitri Delalieu. 2006. *Hezbollah, terrorist organisation and armed branch of Tehran in the middle east*. Dostopno prek: <http://www.esisc.org/documents/pdf/en/note-hezbollah-eng.pdf> (20. september 2010).
 63. Münter-Elfner, Mathias, Heike Krüger in Heike Pfersdorf, ur. 1993. *Brockhaus Enzyklopädie*. Mannheim: F. A. Brockhaus.
 64. Nacos, Brigitte L. 2004. The new future of terrorism, The terrorist calculus behind 9/11: A model for future terrorism? V *The new era of terrorism: selected readings*, ur. Gus Martin, 176–187. Thousand Oakes, London, New Delhi: Sage Publications.
 65. Nedog, Janez. 2001. Asimetrični spopad: neomejeno vojskovanje novega tisočletja. *Revija Obramba* 33 (10): 10–15.
 66. NYC. 2004. *New York City energy policy: An electricity resource roadmap*. Dostopno prek: http://www.nyc.gov/html/om/pdf/energy_task_force.pdf (2. september 2010)
 67. Olesik, N.S. 2006. Military urbanistics and military geography. *Military Thought* 15 (2): 81–91.
 68. Peters, Ralph. 2006. *Lessons from Lebanon: The new model terrorist army*. Dostopno prek: <http://www.afji.com/2006/10/2069044/> (20. september 2010).
 69. Preece E., Warren in Phillip W. Goetz, ur. 1994. *The new encyclopedia Britannica*. Fifteenth editon. Chicago: Encyclopedia Britannica inc.
 70. *Reading Local*. 2009. Dostopno prek: <http://readinglocal.com/> (16. marec 2010).

71. Rubin, Uzi. 2006. Hizballah's Rocket Campaign against Northern Israel: A preliminary report. *Jerusalem Issue Brief* 6 (10). Dostopno prek: <http://www.jcpa.org/brief/brief006-10.htm> (17. april 2010).
72. --- 2007. *The Rocket Campaign against Israel during the 2006 Lebanon War*. Dostopno prek: <http://www.biu.ac.il/SOC/besa/docs/MSPS71.pdf> (17. april 2010).
73. Salem, Paul. 2006. The Future of Lebanon. *Foreign Affairs* 85 (6): 13–22.
74. Scales H., Robert. 1998. The Indirect Approach: How US military forces can avoid the pitfalls of future urban warfare. *Armed forces journal international* (october): 68–74.
75. Schiff, Ze'ev. 2006. Israel's War with Iran. *Foreign Affairs* 85 (6): 23–31.
76. Sebetovsky, Mario. 2002. *The battle of Vukovar: The battle that saved croatia*. Dostopno prek: <http://stinet.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA407751&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf> (9. oktober 2009).
77. Soros, George. 2003. *Globalizacija*. Tržič: Učila international.
78. Strukić, Hrvoje. 2001. Bitka za Vukovar. *Hrvatski vojnik* 9 (77): 26–29.
79. Tabak, Igor. 2001. Novo poglavlje stare pripovjetke. *Hrvatski vojnik* 11 (76): 18–23.
80. Telhami, Shibley. 2007. Lebanese Identity and Israeli Security in the Shadows of the 2006 War. *Current History: A Journal of Contemporary World Affairs* 106 (696): 21–26.
81. The memory hole. 2003. *Map: Hijacked 9/11 Flights and Military Bases*. Dostopno prek: <http://www.thememoryhole.org/911/911-flightpaths-bases.htm> (10. april 2010).
82. U.S. energy information administration. 2010. *U.S. Department of Energy, Energy Information Administration, State Energy Profiles*. Dostopno prek: <http://tonto.eia.doe.gov/state> (22. junij 2010).
83. Unger, Marko. 2003. *Taktika*. Ljubljana: Center vojaških šol.
84. *Uputstvo o radnoj karti u oružanim snagama*. 1979. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
85. Vidmar–Horvat, Ksenija. 2006. *Globalna kultura*. Ljubljana: Študentska založba.
86. Vidojević, Zoran. 2005. *Kuda vodi globalizacija*. Beograd: »Filip Višnjić«: Institut društvenih nauka.
87. Vilar, Andrej. 2008. II. Libanonska kriza: Damoklejev meč nad izraelsko glavo. *Revija Obramba* 40 (5): 27–29.
88. Visit Croatia. 2010. *Hrvatski turistički vodič*. Dostopno prek: <http://visitcroatia.net/hrvatska/gradovi/vukovarsko-srijemska/> (11. marec 2010).
89. Voglar, Dušan, ur. 1993. *Enciklopedija Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

90. Vurušić, Vlado. 2006. *Vukovar 18. 11. 1991: 4004 branitelja, 81.884 agresora*. Dostopno prek: http://www.jutarnji.hr/magazin/clanak/art-2006,11,18,vukovar_91,50764.jl (9. november 2009).
91. Wikipedia. 2007a. *Baltimore–Washington Metropolitan Area*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Baltimore-Washington_Metropolitan_Area (22. junij 2010).
92. --- 2007b. *Battle of Vukovar*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Vukovar (6. julij 2010).
93. --- 2007c. *Bitka za Vukovar*. Dostopno prek: http://hr.wikipedia.org/wiki/Bitka_za_Vukovar (6. julij 2010).
94. --- 2009a. *Fatwa*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Fatw%C4%81> (17. februar 2010).
95. --- 2009b. *September 11 Attacks*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/September_11_attacks (17. februar 2010).
96. --- 2009c. *Washington D.C.* Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Washington,_D.C. (17. februar 2010).
97. --- 2010a. *2006 Lebanon War*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Lebanon_War (17. april 2010).
98. --- 2010b. *Beirut*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Beirut> (23. oktober 2010).
99. --- 2010c. *Economy of New York City*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_New_York_City (22. junij 2010).
100. --- 2010č. *Haifa*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Haifa> (28. oktober 2010).
101. --- 2010d. *List of cities and towns in Lebanon*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cities_and_towns_in_Lebanon (26. februar 2011).
102. --- 2010e. *List of Israeli cities*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Israeli_cities (26. februar 2011).
103. --- 2010f. *New York City*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/New_York (17. februar 2010).
104. --- 2010g. *Transportation in New York City*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Transportation_in_New_York_City (22. junij 2010).
105. --- 2010h. *Transportation in Washington D. C.* Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Transportation_in_Washington,_D.C. (22. junij 2010).

106. --- 2010i. *Washington Metro*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Washington_Metro (22. junij 2010).
107. Zagdanski D., Jonathan. 2007. *Round 2 in Lebanon: How the IDF focused exclusively on COIN and lost the Ability to fight maneuver war*. Dostopno prek: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/round2.pdf> (17. april 2010).
108. Žabkar, Anton. 2003. *Marsova dediščina: temelji vojaških ved*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PRILOGA A: Tabele za pomoč pri opredelitvi pojmov

Tabela 1.1: Oblike naselij

OBLIKE NASELIJ		TIPI NASELIJ	ŠTEVILO PREBIVALCEV (v 1.000 preb.)	POKRITOST OBMOČJA (km ²)
Naseljene lokacije	Urbana naselja	majhno mesto	12–50	20–35
		srednje mesto	50–100	25–50
		veliko mesto	100–250	40–100
		velemesto (angl. city)	250–500	80–150
		veliko velemesto	500–1000	120–250
		mesto z več kot milijon prebivalci	več kot 1000	več kot 250
Agglomeracija	monocentrična (en center)	majhna	do 1000	do 400
		srednja	1000–2000	400–500
		velika	2000–5000	500–1000
		glavna	več kot 5000	več kot 1000
	policentrična (več centrov)	majhna	do 1000	do 400
		srednja	1000–2000	400–500
		velika	2000–5000	500–1000
		glavna	več kot 5000	več kot 1000
Megalopolis	oblika trakov (angl. <i>strip- type</i>)	majhen	10000–15000	do 1500
		srednji	15000–20000	1500–3000
		velik	20000–25000	3000–6000
		glavni	več kot 25000	6000–12000
	grozdana oblika (angl. <i>cluster- type</i>)	majhen	10000–15000	do 1500
		srednji	15000–20000	1500–3000
		velik	20000–25000	3000–6000
		glavni	več kot 25000	6000–12000

Vir: Olesik (2006, 83).

Tabela 1.2: Povprečno število prebivalcev na kvadratni kilometer po območjih

OBMOČJE	ŠT. MEST, VKLJUČENIH V RAZISKAVO	ŠTEVILO PREBIVALCEV (v mio.)	POVPREČNO ŠT. PREBIVALCEV NA KM² V URBANIH PREDELIH
RAZVITI SVET			
Evropa	63	107,2	3.050
ZDA	71	140,3	1.150
Kanada	9	13,8	1.550
Zahodna polobla brez Kanade in ZDA (50 držav)	1	2,2	950
Avstralija	5	10,4	1.450
Nova Zelandija	1	1,1	1.950
Japonska	16	72,0	4.800
Kitajska (Hongkong in Macao)	1	6,5	29.400
Azija (brez Kitajske in Japonske)	25	55,1	7.600
SKUPAJ/POVPREČJE	192	408,4	3.100
SREDNJE IN NIŽJE RAZVITI SVET			
Evropa (brez Rusije)	29	41,2	4.750
Kitajska	102	141,2	10.550
Indija	61	121,7	15.700
Rusija	36	42,1	5.250
Azija (brez Kitajske, Indije in Rusije)	95	187,2	9.750
Afrika	75	128,0	8.200
Južna in Srednja Amerika	94	183,3	6.650
SKUPAJ/POVPREČJE	492	844,7	9.200
URBANA NASELJA (z več kot 500.000 preb.) SKUPAJ:	684	1.253,1	7.500

Vir: Demographia (2006).

Tabela 1.3: Razlike med mestnim in drugimi okolji

	<i>Mesto</i>	<i>puščava</i>	<i>džungla</i>	<i>gore</i>
število nebojevnikov	veliko	majhno	majhno	majhno
količina vredne infrastrukture	velika	majhna	majhna	majhna
prisotnost večdimenzionalnega bojišča	da	ne	Malo	da
omejevalna pravila bojevanja (angl. Rules of engagement)	da	ne	Ne	ne
razdalje opazovanja, odkrivanja ciljev in odpiranja ognja	kratke	dolge	kratke	srednje
smeri pristopa (angl. Avenue of aproach)	veliko	veliko	Malo	malo
svoboda gibanja in manevra mehaniziranih sil	majhna	velika	majhna	srednje
funkcionalnost komunikacij	zmanjšana	normalna	normalna	zmanjšana
logistične potrebe	velike	velike	srednje	srednje

Vir: Gerwehr in Glenn W. (2000, 9).

Tabela 1.4: Hierarhija bojnih delovanj

<i>Raven bojevanja</i>	<i>Trajanje</i>	<i>Uporabljene enote</i>	<i>Skupen cilj</i>
vojna	meseci–leta	nacionalne sile	nacionalni cilji
kampanja	tedni–meseci	skupine armad ali armade	strateški cilji
bitka	dnevi–tedni	armade ali korpusi	operativne naloge
spopad	1–5 dni	divizije–čete	taktične naloge
akcija	1–24 ur	bataljoni–oddelki	lokalni cilji
dvoboj	minute	2 posameznika, ljudje ali mobilne bojne platforme	lokalni cilji

Vir: Encyclopedia of violence, peace and conflict vol. 1 (1999, 369).

PRILOGA B: Primer bitka za Vukovar

Slika 2.1: Položaj mesta Vukovar na Hrvaškem

Vir: Visit Croatia (2010)

Slika 2.2: Območje Borovega naselja

Vir: Google Earth (2009).

Slika 2.3 Območje Sajmišta in Mitnice

Vir: Google Earth (2009).

Legenda taktičnih znakov:

Poveljniško mesto bataljona

Poveljniško mesto brigade

Poveljniško mesto obrambe mesta

Mesto poveljnika bataljona

Pehotna (nemotorizirana) enota v pohodni koloni (črtice prečno na to črto označujejo velikost enote, pri čemer 1 črtica pomeni vod, 2 črtici četo, 3 črtice označujejo bataljon in divizijon, 4 pa polk in brigado).

Motorizirana pehota v pohodni koloni

Tankovska enota v pohodni koloni

Oklepno-mehanizirana enota v pohodni koloni

Enota v napadu (v tem primeru gre za tankovsko enoto)

Smer napada glavnih bojnih sil

Smer napada pomožnih bojnih sil

Artilerijska baterija

Vod minometov

Četa minometov

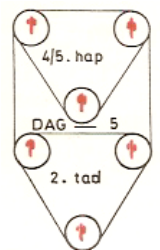
Četna protioklepna skupina

Večcevni raketomet

Artilerijski divizijon na bojnem položaju

Divizijska artilerijska skupina na bojnem položaju

Mešano minsko polje

Bojna ladja topovnjača

Linija branilcev

Linija napadalcev

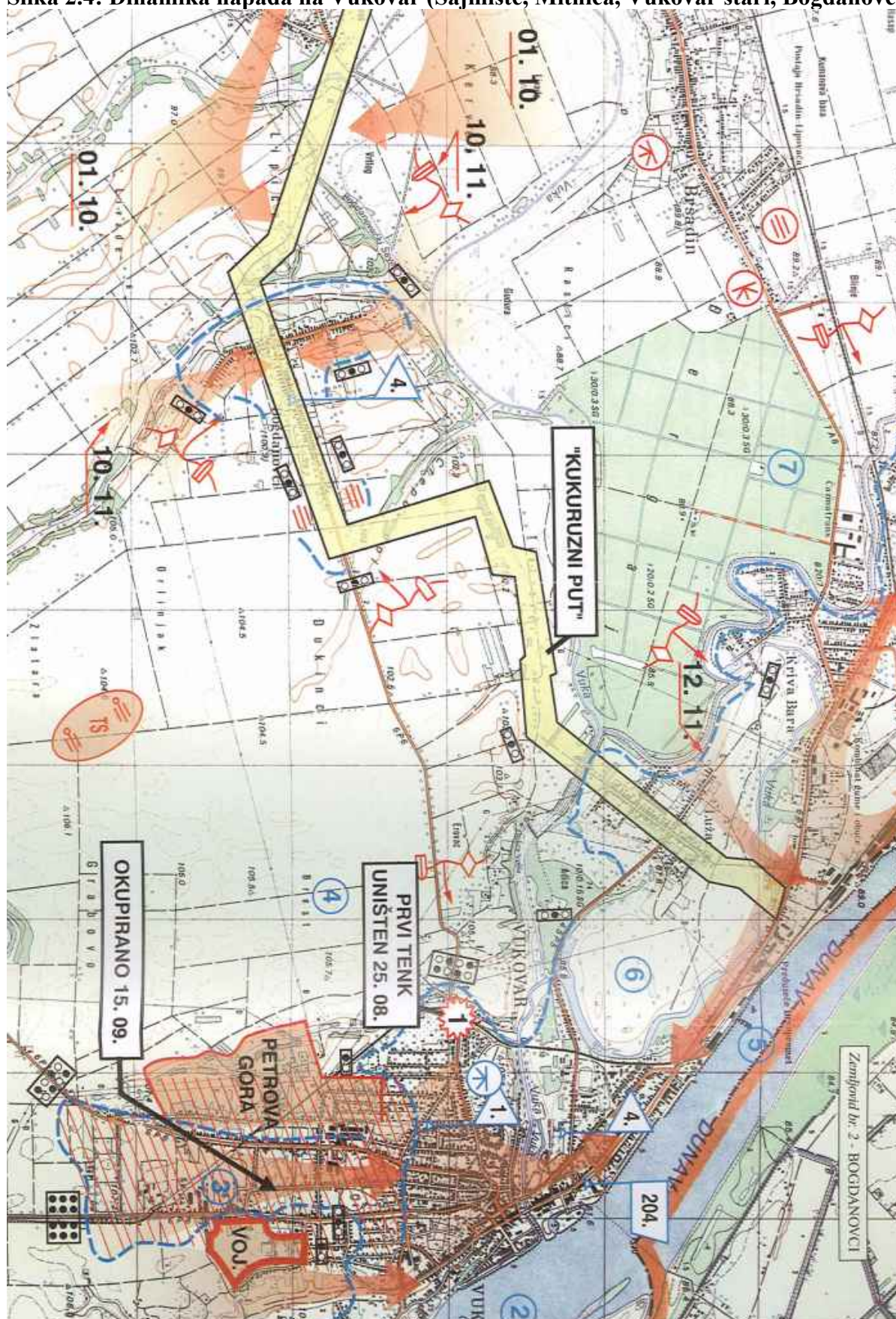
Enote napadalcev

Enote branilcev

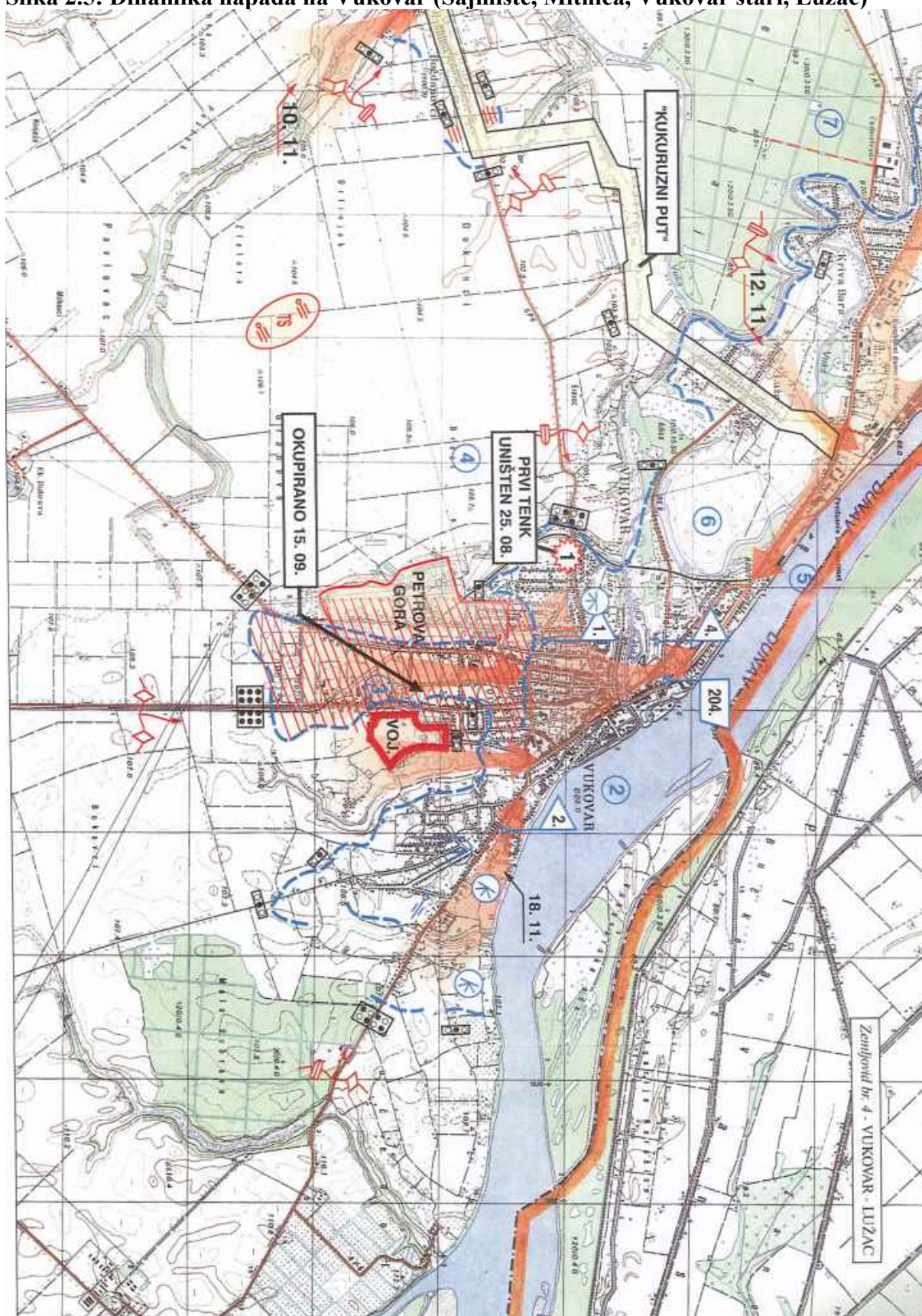
Vir: Uputstvo o radnoj karti u oružanim snagama (1979, 62–245).

Slika 2.4: Dinamika napada na Vukovar (Sajmište, Mitnica, Vukovar stari, Bogdanovci)

Vir: Dedaković in drugi (2000, 207).

Slika 2.5: Dinamika napada na Vukovar (Sajmište, Mitnica, Vukovar stari, Lužac)

Vir. Dedaković in drugi (2000, 319).

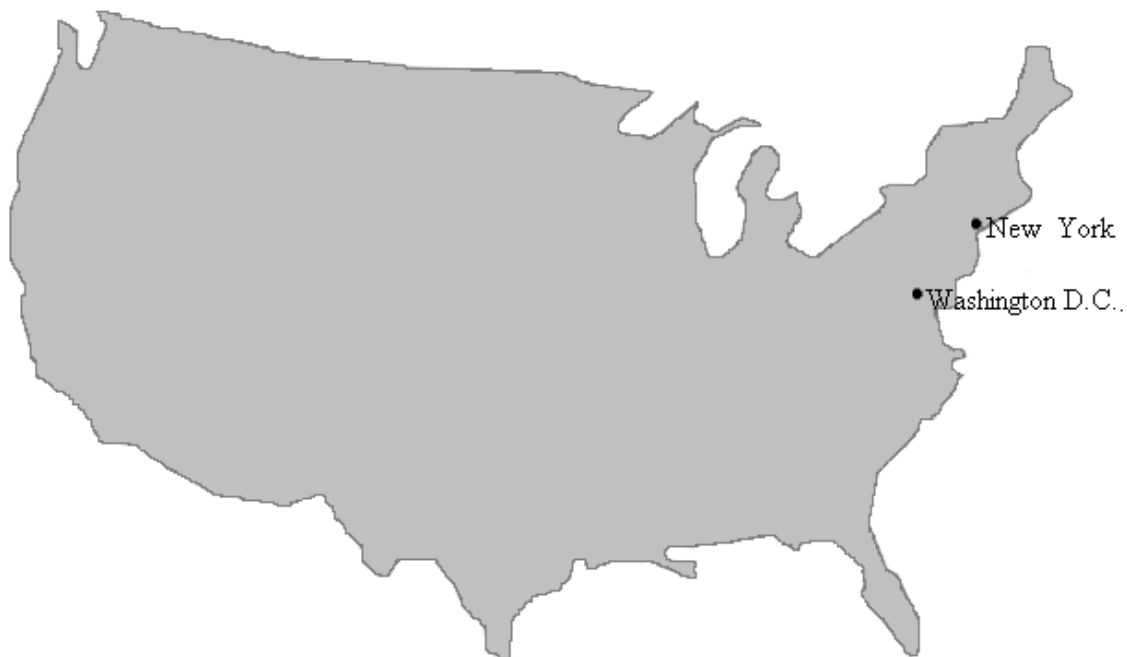
Slika 2.6: Dinamika napada na Vukovar (Borovo naselje, Lužac)

Vir: Dedaković in drugi (2000, 271).

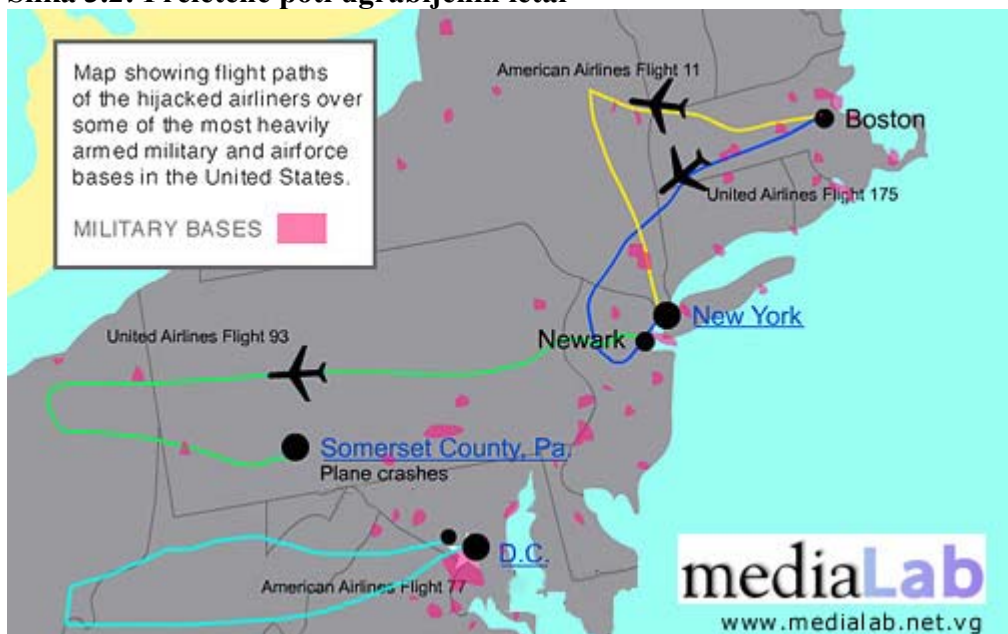
PRILOGA C: Primer teroristični napad na New York in Washington D.C.

Slika 3.1: Lokacija New Yorka in Washingtona D. C. na vzhodni obali ZDA

Vir: Reading local (2010).

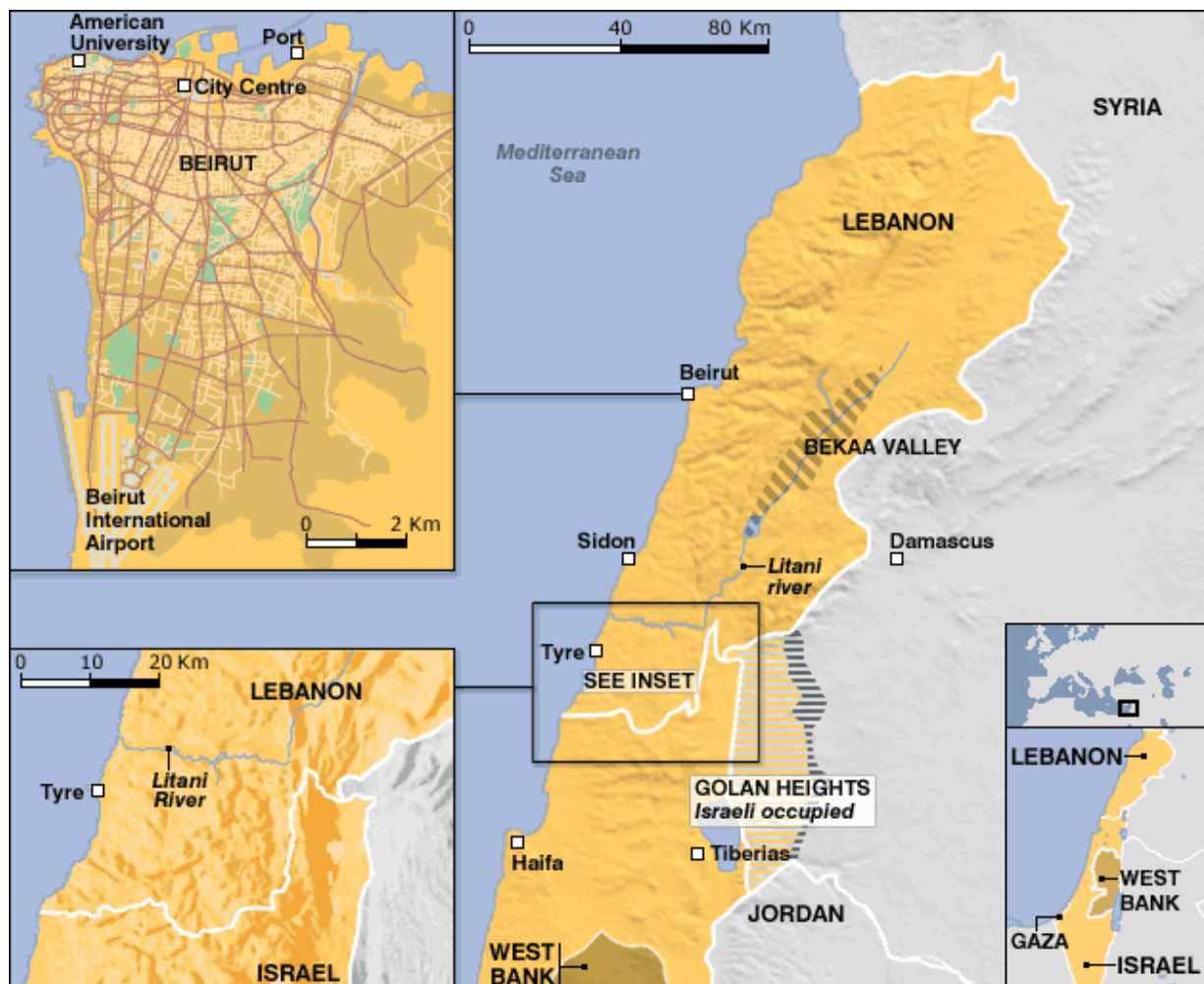
Slika 3.2: Preletene poti ugrabljenih letal

Vir: The memory hole (2003).

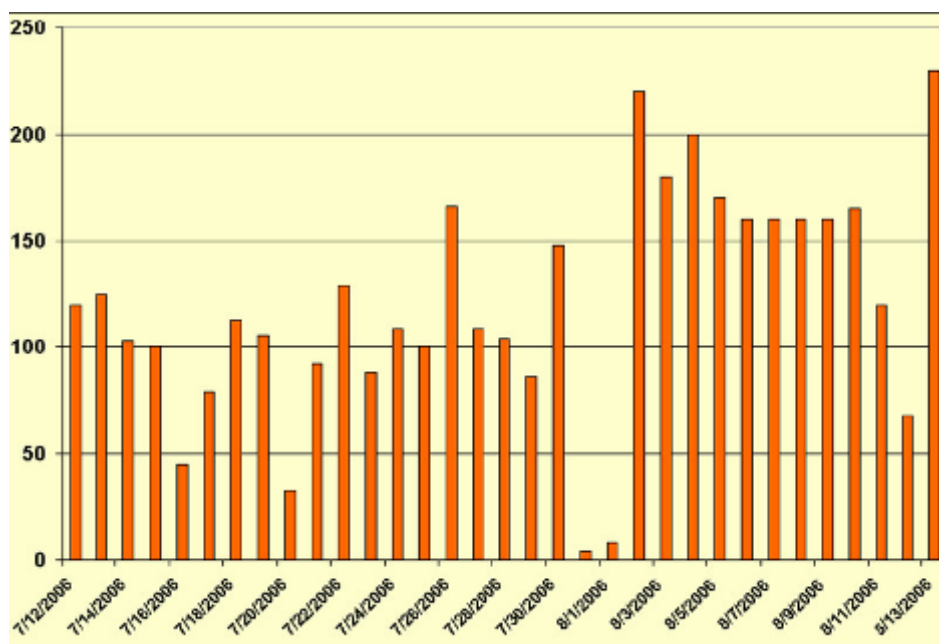
PRILOGA Č: Primer vojna med Izraelom in Hezbolahom leta 2006

Slika 4.1: Prikaz območja Izraela in Libanona, na katerem so potekali spopadi

Vir: BBC news (2006).

Graf 4.1: Število izstreljenih raket na dan na Izrael

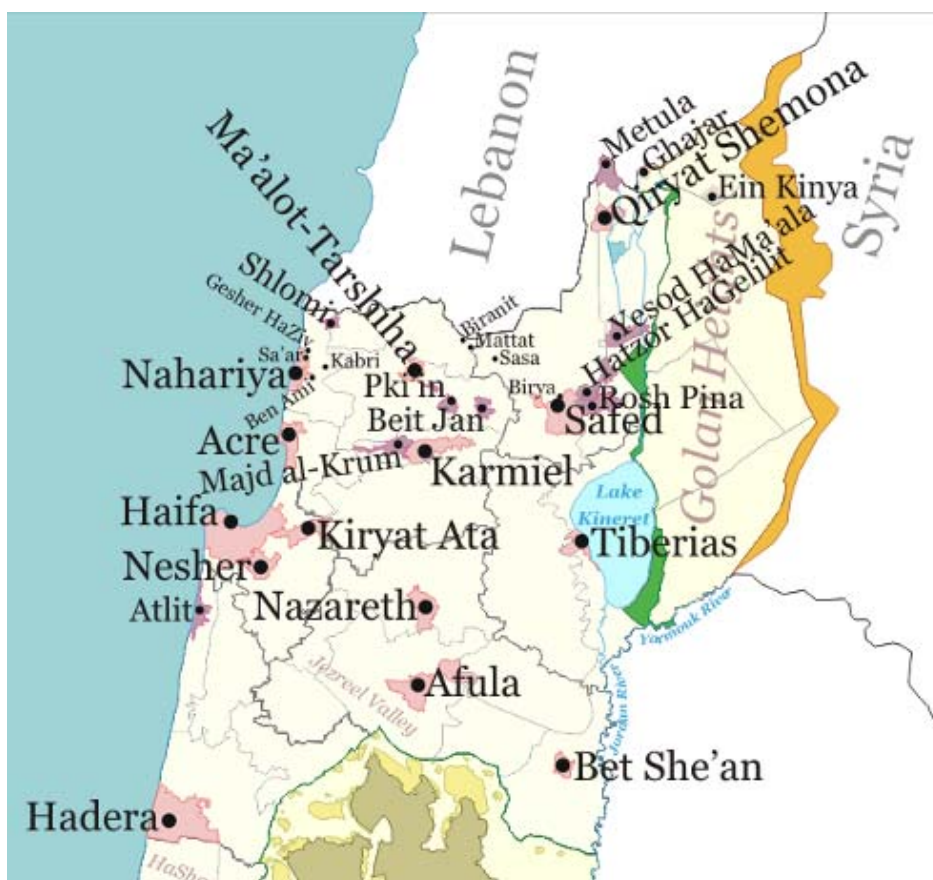
Vir: Rubin (2007, 37).

Slika 4.2: Najbolj obstreljevana mesta v severnem Izraelu

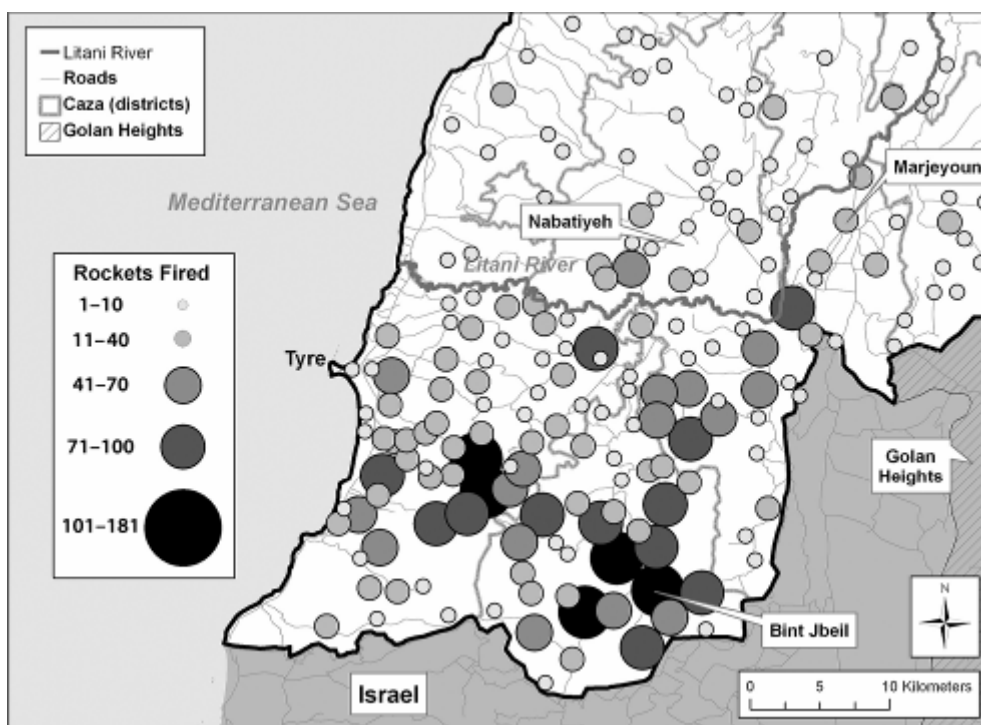
Vir: Rubin (2006).

Slika 4.3: Mesta in vasi v severnem Izraelu, ki so bili cilji napadov Hezbolaha

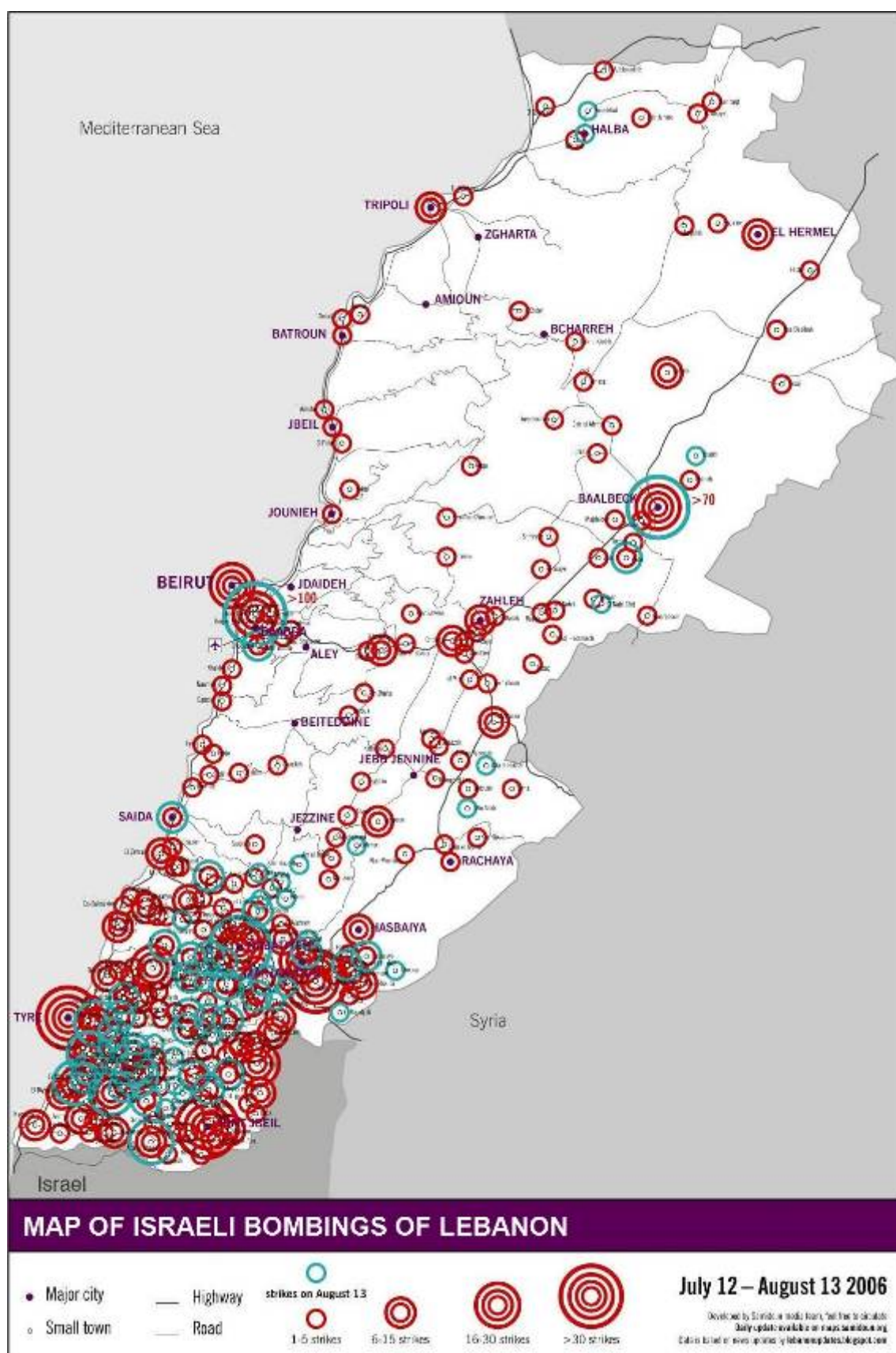
Vir: Wikipedia (2010a).

Slika 4.4: Območja v Libanonu, od koder je Hezbolah izstreljeval rakete

Vir: Arkin M. (2007, 59).

Slika 4.5: Napadena mesta v Libanonu

Vir: Wikipedia (2010a).

Tabela 4.1: Napadena mesta v Libanonu in Izraelu

LIBANON			
Mesto	Število prebivalcev	Velikost (v km ²)	Št. preb/km ²
Baalbeck	82.608	7	11.801,14
Batroun	100.000	/	/
Beirut	1.800.000	67	26.865,00
Bint Jbeil	30.000	9,1	3296,70
El Harmel	/	/	/
Halba	/	/	/
Hasbaiya	55.622	7	7946,00
Jbeil	40.000	5	8000,00
Jounieh	100.500	/	/
Marjaayoun	/	8,12	/
Nabatiyeh	40.000	6	6666,67
Rachaya	/	/	/
Saida	80.000	7	11.428,57
Tripoli	192.572	14	13.755,14
Tyre	60.000	4	15.000,00
Zahleh	60.000	5	12.000,00
IZRAEL			
Mesto	Število prebivalcev (leta 2009)	Velikost (v km ²)	Št. preb/km ²
Acre	46.300	13,533	3421,27
Afula	40.500	26,909	1505,07
Beit She'an	16.900	7,330	2305,59
Hadera	80.200	49,359	1624,83
Haifa	265.600	63,666	4171,77
Karmiel	44.100	19,188	2298,31
Kiryat Shmona	23.100	14,228	1623,56
Ma'alot – Tarshiha	20.600	6,832	3015,22
Nahariya	51.200	10,233	5003,42
Nazareth	72.200	14,123	5112,23
Safed	29.500	29,248	1008,62
Shaghur	29.900	17,737	1685,74
Tiberias	41.300	10,872	3798,75

Vir: Wikipedia (2010d) in Wikipedia (2010e).